

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 37 20. septembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Živa Drole, Milena Strajnar, Tone Urbas, Bojana Žokali-Jesih
Milenko Strašek

Lektor-redaktor: Katja Hvala

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije, št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

O ljudeh, ki niso hoteli postati janičarji

str. 4

V Zgornji Savinjski dolini so pele harmo- nike

str. 5

»Ljudska pravica« – glas ljudstva

str. 6 in 7

Pečine

Ko je boj najbolj div-
jal, niso omahovali v
zvestobi

str. 10 in 11

V soboto, 15. septembra 1979, je bil na Viču ob tovarni »Utensilie« tradicionalni zbor aktivistov in borcev NOV Notranjske, letos že četrti po vrsti. Cerknica, Logatec in Vrhnika so kraji dosedanjih srečanj. Skupaj z Ljubljano predstavljajo območje, kjer so borci in aktivisti Notranjske med NOV kljubovali sovražniku in njegovim pomagačem, hkrati pa gradili pravičnejšo in svobodno družbo.

Prav tam, kjer je bila nekoč Ljubljana obdana z žico in kjer danes nastaja simbol bodočim rodovom – pot spominov in tovarištva, se je zbrala desetstisočglava množica borcev, aktivistov, predstavnikov družbenopolitičnega življenja, federacije, republike, JLA, Ljubljancani, predstavniki sosednjih občin in delegacija občine Čabar iz sosednje socialistične republike Hrvatske.

V teh dneh se letošnja splošna družbena akcija »Nič nas ne sme presenetiti« približuje vrhuncu. Delo, zapisano v programih konference SZDL, se zaključuje, obrambne in zaščitne predpostavke ogroženosti v krajevnih skupnostih so pripravljene na veliko preizkušnjo v zadnjih dneh tega meseca.

Prav gotovo nismo poklicani, da ocenjujemo, ali smo kot družba letos v tej akciji uspeli uresničiti načrtovano. Kljub temu pa le poskusimo, iz svojih spoznanj, potegniti pod letošnje tovrstne aktivnosti črto.

Prva ugotovitev je vsekakor ta, da smo v glavnem lahko s celotno akcijo zadovoljni – zlasti ker je kot akcija stekla prvič šele letos. Marsikje je dosti časa vzelo že samo iskanje, kako se je lotiti v svojem okolju; marsikje so z njo zaorali – če že ne ledino, pa vsaj prvo večje »polje«, ki bo rodilo sadove ob morebitni naravni nesreči ali v vojni nevarnosti. Marsikje nas je šele ta akcija resno vzpodbudila, da smo se lotili materialno-tehničnega opremljanja in širšega usposabljanja delovnih ljudi in krajanov, da smo prešli okvire golih »papirnatih« obrambnih načrtov. Toda – začeli smo!

Drugod – značilno, da tam, koder so v obrambnih pripravah in samozaščitni organizaciji že doslej bili zelo močni – so delo zastavili tako intenzivno, da zaslužijo vse občudovanje. Dojeli so, da pomeni celoletna akcija **krepitev** našega obrambno-varnostnega sistema, to pa pomeni podrobno preveriti in analizirati obrambne in varnostne načrte, organiziranost, materialno-tehnično opremljenost, **uigranost**... predvsem pa je treba posvetiti še več skrbi obrambno-samozaščitnemu usposabljanju delovnih ljudi in krajanov – ne samo kvantiteti, še posebej kakovosti.

Te dni marsikje samokritično ugotavljajo, da so z letošnjo akcijo začeli prepozno in jim zdaj zmanjkuje časa. V sili so na hitro »zmašili skupaj« svojo predpostavko ogroženosti in 29. in 30. septembra bodo aktivirali civilno zaščito, gasilce, mogoče še narodno zaščito – krajevna skupnost kot samoupravna skupnost pa bo ostala pasiven opazovalec ali niti to ne.

Ne bi bili radi kritiki, vendar se moramo kot družba na letošnjih pomanjkljivostih učiti za prihodnje leto in za prihodnost. Tako kakor na osnovnih in srednjih šolah – pa tudi višjih in visokih – spoznavajo, da jim obrambni dan nikakor ne more resnično uspeli, če ni pred njim celega šolskega leta obrambne vzgoje učencev, tako tudi obrambni dan krajevnih skupnosti – preizkušnje konec tega meseca pa bodo prav to – ne more uspeli, če na njem ne moremo pokazati, da smo se v mesecih pred njim česa učili in kaj tudi naučili.

Prav zato vrhunec akcije »Nič nas ne sme presenetiti« ne bo samo preizkus naše obrambno-varnostne usposobljenosti in pripravljenosti, marveč bo hkrati dokaz dejanske moči vseh subjektov splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v posameznih okoljih.

Miroslav Uškar

France Popit:

Mednarodni položaj, v katerem živimo, ni tak, da bi se lahko predajali utvari, da je naša neodvisnost enkrat za vselej zagotovljena

France Popit, predsednik CK ZKS:

– Vse to je v skladu z našimi prizadevanji za demokratične politične in ekonomske mednarodne odnose, za mir in družbeni napredek v Evropi in v svetu; politike torej, ki je v Havani ponovno doživela svojo afirmacijo. Znova se je pokazalo, da je neuvrščeno, ki temelji na izvirnih načelih in neodvisnosti od blokov, nenadomestljiv dejavnik današnjega človeštva na njegovi poti v bolj pravične mednarodne odnose in graditev humanega sveta, v katerem bodo ljudje in narodi ustvarjali svobodno, ne da bi se bali opustošenj, pritiskov, tuje intervencije in izkoriščanja. Od tod odločno prizadevanje Jugoslavije, predsednika Tita in naše delegacije, da se uresniči načela o miroljubnem sožitju v borbi proti imperializmu, hegemonizmu in vsem drugim oblikam nadvlade nad narodi, kajti z vsem tem se svet še vedno srečuje. Prav zato mednarodni položaj, v katerem živimo, ni tak, da bi se lahko predajali utvari, da je naša neodvisnost enkrat za vselej zagotovljena.

Stane Dolanc:

Velika vloga Jugoslavije in njenega predsednika

Stane Dolanc, predsednik jugoslovanskega komiteja Osmih sredozemskih iger in član predsedstva CK ZKJ, v pogovoru za Radio Zagreb:

– Težko verjamem, da bi bila katerakoli druga sredozemska dežela sposobna v tej politični situaciji organizirati sredozemske igre, in to iz več razlogov, ki so znani. Tudi mi smo imeli težave, a smo jih premagali, zahvaljujoč prav vlogi, kakršno imata na mednarodnem prizorišču Jugoslavija in njen predsednik.

Andrej Marinc:

Nagrajevati boljše delo

Andrej Marinc, član predsedstva CK ZKJ:

– Naposled bi se morali opredeliti proti lažni solidarnosti, proti lažnemu miru v nekaterih okoljih. Delavci so za to, da so nagrajeni po resničnih prispevkih in rezultatih, ki jih dosegajo, prav tako pa so še kako občutljivi za prisvajanje dohodka mimo resničnih prizadevanj in prispevkov k rezultatom dela.

Materialna diferenciacija med ljudmi na osnovi boljših rezultatov dela, ki jih dosegajo skupine ali posamezniki, ne more biti problem. Še zlasti ne, ker je vsem slojem zagotovljena socialna varnost. Mladi imajo zagotovljen minimum enakih možnosti pri startu v življenje, ker smo uveljavili politiko solidarnosti, ki se kaže v solidarnostnih stanovanjih, subvencioniranju stanarin, ugodnostih pri plačilih otroškega varstva in podobnem, sprejeta je nova štipendijska politika, zgrajenih je mnogo dijaških in študentskih domov.

In še bi lahko naštevali. Zato lahko zdaj zaostriamo materialno diferenciacijo glede na rezultate, ki jih posameznik prispeva k ustvarjenemu dohodku. Če bomo težili k uravnilovki, bomo ogroženi vsi, saj tako ne bo stimulirano boljše in bolj kakovostno delo, bolj ustvarjalno delo, uspešna poslovna politika, ki sili k napredku. Socializem je prehodni sistem, ki predvideva materialno neenakost, materialno stimulacijo kot gibalno razvoja, in ki ne more zadovoljevati še po potrebah. Skratka – v materialno odvisnost moramo postaviti nagrajevanje dela z ustvarjenim dohodkom na našem tržišču. To je železni zakon ekonomike, ki ga moramo tudi spoštovati. Objektivno moramo iti v politiko osebnih dohodkov, ki temelji na povečani produktivnosti dela.

Poslanica predsednika Tita udeležencem konference »Svetovni mir s pomočjo prava«

Ni razvoja brez miru

BEOGRAD, 16. septembra (Tanjug) – Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal udeležencem devete konference »Svetovni mir s pomočjo prava«, ki se je danes začela v Madridu, naslednjo poslanico:

»Udeležencem devete konference »Svetovni mir s pomočjo prava« z zadovoljstvom izrekam priske priske pozdrave in želje za uspešno delo.

Trenutni izredno zapleteni politični in gospodarski odnosi v svetu, ki se soočajo s številnimi resnimi težavami, terjajo vsestranska prizadevanja mednarodne skupnosti v celoti, da bi si zagotovila mir in napredek. Vaša konferenca (kot simbolično izpričuje tudi njen naslov) je del teh prizadevanj in potrjuje pomembno vlogo prava pri reševanju svetovnih problemov.

Ko obravnava pravne vidike mednarodnega sodelovanja in gospodarskega razvoja se vaša konferenca pozitivno in na moč koristno vključuje v splošna prizadevanja, katerih cilj je krepitev miroljubnega in aktivnega sožitja in vzpostavitev nove mednarodne gospodarske ureditve. Sodim, da je to hkrati pomemben prispevek k uveljavitvi sodobnega mednarodnega prava kot pomembnega in-

strumenta za reševanje poglobitnih svetovnih problemov, za vzpostavitev dejanske enakopravnosti med državami in narodi, za mirno reševanje mednarodnih sporov, za zblizevanje narodov in ljudi z vseh celin.

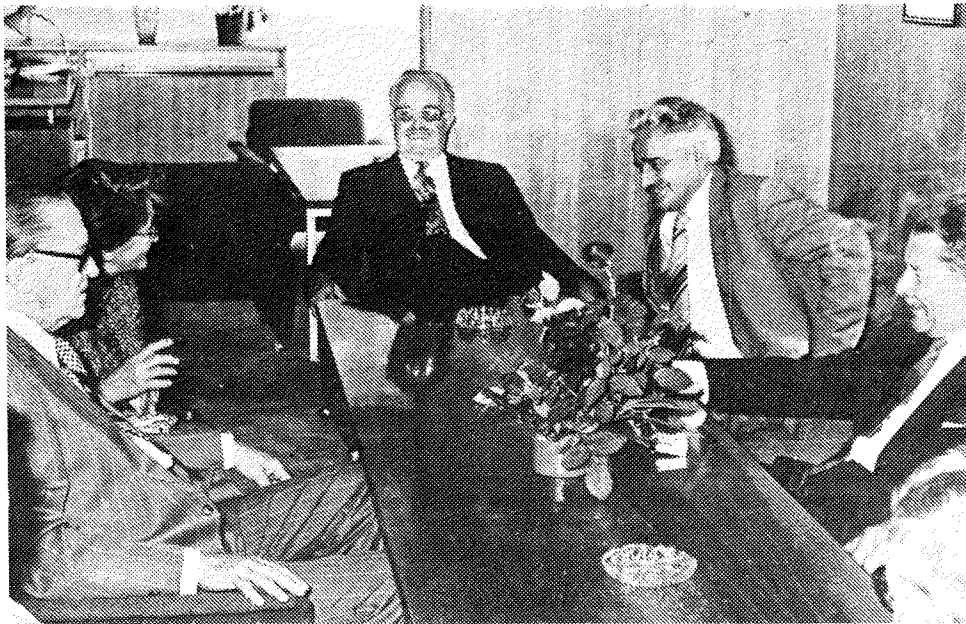
Da bi uresničili svetovni mir s pomočjo prava, se morajo v novem mednarodnem pravu zrcaliti spremembe in potrebe sodobnega sveta. Pri njegovem oblikovanju naj bi sodelovale vse države, zlasti tiste v razvoju, katerih interesov doslej pri nastajanju mednarodnega prava niso kaj prida upoštevali.

Kar zadeva novo mednarodno gospodarsko ureditev pa naj bi novo pravo – v prid interesom vseh držav in njihovem enakopravnemu sodelovanju – prispevalo predvsem k olajšanju položaja tistih držav, ki nimajo potrebnih gospodarskih in drugih možnosti za svoj razvoj, s tem pa tudi h krepitvi njihove neodvisnosti.

Še posebej bi rad poudaril svoje prepričanje, da je dosledno uresničevanje ciljev in načel listine Združenih narodov najpomembnejši cilj celotne mednarodne skupnosti, da bi tako ohranili mir. To pa terja dosledno spoštovanje temeljnih načel miroljubnega in aktivnega sožitja med državami in narodi, s tem pa tudi spoštovanje neodvisnosti, enakopravnosti, suverenosti in ozemeljske nedotakljivosti vseh držav; prepoved uporabe sile v mednarodnih odnosih; miroljubno reševanje mednarodnih sporov; neumešavanje v notranje zadeve drugih držav; boj proti kolonializmu, neokolonializmu, rasizmu, apartheidu, imperializmu, hegemoniji in vsem drugim oblikam prevlade, vmešavanja in podrejanja v mednarodnih odnosih. To je pot, ki pelje k stabilnejšemu in pravičnejšemu svetu, miru in varnosti, svobodi in enakopravnosti, sodelovanju in zagotavljanju možnosti za razcvet vseh držav.

Tem prizadevanjem, ki so skupna ogromni večini držav, se pridružuje tudi socialistična neuvrščena Jugoslavija. Zato je razumljivo, da tudi jugoslovanski pravniki, ki so bili gostitelji pete konference »Svetovni mir s pomočjo prava«, vsestransko podpirajo prizadevanja vaše organizacije za uresničitev teh visokih ciljev. Prepričan sem, da lahko tudi v prihodnje računate s to podporo.

Še enkrat izrekam vsem udeležencem devete konference »Svetovni mir s pomočjo prava« iskrene želje za uspešno delo pri krepitvi mednarodnega sodelovanja in utrjevanju miru s pomočjo prava. Rad bi izrazil upanje, da bodo udeleženci vaše konference v svojih državah zastavili svoj velik osebni ugled in vpliv, da bi povsod uspešno uresničili plemenite cilje, ki ste si jih zastavili.

Predsednik republike ZZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik s sodelavci je 13. septembra sprejel Johna Blatnika, ki je bil med NOB član ameriške vojne misije pri Glavnem štabu NOV in POS.

John Blatnik, dolgoletni član ameriškega kongresa, je na obisku v SR Sloveniji kot gost izvršnega sveta skupščine SRS in republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije.

Foto: Janez Zrnec

Na dnevnem redu:

O družbeni kontroli

Dve komisiji zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije – za razvoj in za družbenopolitične odnose – sta te dni obravnavali aktualna vprašanja družbene kontrole in s tem v zvezi neposredne naloge naše najbolj množične politične organizacije.

Tema je brez dvoma zanimiva iz različnih vzrokov, na dnevni red pa ni prišla zaradi kakšnega »posebnega primera« ampak je bil poglobljeni razlog za obravnavanja vprašanja družbene kontrole in s tem, da se ponovno opozori na eno odgovornih nalog v družbi, da se vprašanje družbene kontrole postavi kot dnevno aktualno in v funkciji najnovejših zahtev kolektivnega dela in odgovornosti.

Tu ni potrebno posebej naglašati, da je družbena kontrola sestavni del samoupravljanja, pomemben del naše družbene demokracije in v najtesnejši povezanosti z delavsko-razrednimi interesi, kar je še zlasti pomembno. To je pravica in dolžnost, jasno ustavno načelo in pomemben činitelj našega hitrejšega socialističnega razvoja.

Zavoljo vsega naštetega je

treba omogočiti vse širše možnosti, da bo lahko delovni človek in občan – ob tem da bo spoštoval pravice in svobodo drugih – vedno imel priložnost kontrolirati delo svojih javnih funkcionarjev, nosilcev prerogativov oblasti in upravljanja. Preprosteje povedano je cilj te akcije ustvarjanje vse boljših pogojev za še večjo javnost dela, za odgovornost in ustvarjalnejše obnašanje, racionalnejše gospodarjenje z družbenimi sredstvi, konstruktivno kritiko, odstranjevanje slabosti in pomanjkljivosti ter krepitev delovne morale in podobno.

Če rečemo, da je družbena kontrola ena od osnovnih oblik uresničevanja samoupravljanja, potem se je potrebno takoj spomniti da je to tudi zelo kompleksna kategorija, katere oznake so najgloblje družbene, pravno-politične in moralne narave, njeni motivi pa najgloblje in najneposrednejše delavsko-razredni.

Socialistična zveza se, tako kot doslej, obvezuje za številne naloge. Te pa enako zahtevajo odkrivanje pojavov zlorab, samovolje, kršitve samoupravnih pravic delovnih ljudi in občanov, različnih

oblik orgožanja družbene lastnine pa tudi za negovanje družbene kritike, oženje možnosti za odločanje mimo dogovorjenega postopka in v ožjih krogih, kot tudi za celovito delovanje delegatskega sistema. Sem sodi tudi dobro informiranje delovnih ljudi in občanov o uresničevanju ustavnosti in zakonitosti za tekoč vpogled v naše celovito življenje in delo (pri čemer ni dovolj le preučiti poročila ob koncu posameznih mandatov, ampak je potrebno delovati preventivno, množično in neprekinjeno, vzgojno...).

Poleg tega je naloga socialistične zveze, kakor tudi naloga vseh drugih sil v naši družbi, da spodbuja razvoj in potrjevanje kontrole lastnega obnašanja vsakega nosilca samoupravljanja in drugih javnih funkcij.

Posebna pozornost mora biti posvečena delovanju pravosodnih organov, javne uprave, inšpekcijskih služb, samoupravne delavske kontrole, SDK, pravobranilstva samoupravljanja, sodišč združenega dela... Poleg neizpodbitnih uspehov morajo vsi ti postati še uspešnejši. Vsakogaršnje delo lahko in mora napredovati. So-

cialistična zveza pa je dolžna, kadarkoli je to potrebno, priskočiti na pomoč posameznim organom, ki še niso dovolj osposobljeni ali pa se počasneje vključujejo v nov način dela, oziroma so še prepočasni in slabo kadrovske pripravljeni.

Tudi družbena kontrola, ki jo je treba razlikovati od neposredne intervencije inšpekcij, SDK, pravosodja ipd. je trajna obveznost vseh družbenopolitičnih skupnosti, njihovih skupščin in teles. Delo je v imenu javnosti, za splošni interes, zato pa je potrebna tudi najširša družbena podpora.

Popolnoma jasno je, da so na dnevnem redu vprašanja, ki so sila zapletene in odgovorne naloge, zlasti če k vsemu naštetemu pridamo jasne obveznosti Socialistične zveze delovnega ljudstva za množično idejnopolitično izobraževanje ter trdno in neprekinjeno opredeljenost za javnost dela na vseh ravneh – od krajevnih konferenc do federacije.

Družbena kontrola je sestavni del vseh naših akcij, v vsakem trenutku in na vsakem mestu. Tako je potrebno tudi vedno razmišljati.

Č. J.

Še se dogaja...

Dogaja se, da nam starejši tovariši in tovarišice pišejo o neprimernem ravnanju zdravstvenega osebja, o nepotrpežljivosti in vzkipljivosti le teh ter tudi o pomanjkanju pozornosti drugih občanov do invalidov in bolnih borcev, ki težko prenašajo čakanje v dolgih vrstah čakalnic. Tako ravnanje je vsakršne obsodbe vredno. Kaj storiti, da bi bilo teh primerov vedno manj in, kako opozarjati na primere skrajne brezobzirnosti? Vsekakor je ena od poti nenehno opozarjanje na posamezne primere, bodisi v časopisju bodisi javno, na kraju samem. Glasna družbena kritika takega ravnanja naj spravi v nerodnost tiste, ki sami niso sposobni ravnati v skladu z osnovnimi človeškimi načeli dobrega odnosa do sočloveka in v skladu z vodili naše samoupravne socialistične morale.

★

Zadihan in prepoten se je ondan oglašil v našem uredništvu Anton Androjna iz Stare cerkve pri Kočevju. Pripešalil je naravnost iz ljubljanskega kliničnega centra. Ves razburjen nam je povedal o pripetljaju v sprejemni pisarni zdravnika za uho, grlo in nos:

»Že ob četrti uri in trideset minut sem krenil z avtobusom proti Ljubljani. Imel sem napotnico za zdravnika-specialista in sem vedel, da bom tem prej na vrsti, kolikor prej bom prispel v čakalnico. Že ob šesti uri in trideset minut sem bil na mestu in sem oddal zdravstveno izkaznico takoj, ko so se odprla vrata sprejemne pisarne.

Trije so bili pred menoj in tako je kazalo, da bom kaj kmalu na vrsti.«

Toda, upanje Antona Androjne, kmeta-borca iz vasi pri Kočevju je bilo preuranjeno. Na vrsto ni prišel ne četrti, ne peti pa tudi deseti ne!

Bolan, invalid s palico v oporo je res že komaj stal. Potem, ko se je izkazalo, da vrstni red prav nič ne drži in kliče sestra mimo njega druge paciente, je stopil do tovarišice, ki ji je prej izročil svojo izkaznico in jo povprašal, kaj vsa reč pomeni in, kdaj bo končno vendarle na vrsti.

Pokazal je tudi svojo invalidsko izkaznico in povedal, da že zelo težko čaka, ker zavoljo bolne noge težko stoji pa tudi sedi. V odgovor je dobil »pod nos«, da tako in tako ne plačuje participacije in ima vse lepo zastoj!

Zdravnik za dogodek najbrž niti vedel ni. Toda, kako je mogoče, da se zdravstveni delavec pogovarja s pacientom na tak način pa bodi slednji invalid ali ne. Resnici na ljubo je treba ob tem in podobnih dogodkih povedati, da borci ob različnih priložnostih, na sestankih in sejah zigosajo tako ravnanje zdravstvenih delavcev, pa očitno graja naleteti na gluha ušesa. Najbrž bi morala biti naloga zdravstvenih delavcev samih, da spregovorijo o lastnem ravnanju in nenavsezadnje o etiki zdravstvenega osebja (ne le zdravnikov).

B. Ž. J.

O tekočem delu v občinskih odborih ZZB NOV Murska Sobota in Litija

Pereča vprašanja že rešena

V telefonskem pogovoru s sekretarjema občinskih odborov v Soboti in Litiji sta nam sogovornika posredovala nekaj podatkov o delu na njihovem področju.

Tovariš Brumen iz OO ZZB NOV Murska Sobota nam je med drugim povedal, da prejema v njihovi občini v letošnjem letu priznavalnine 27 borcev ter, da je v začetku leta vložil prošnjo za odobritev priznavalnine le en borec, katerega vlogo so že ugodno rešili. Višina priznavalnin se giblje od 1600 do 3600 din (glede na ostale prejemke prejemnika priznavalnine). Prav tako pa so v letošnjem letu podelili nekaj enkratnih priznavalniniskih zneskov borcem za t. i. »občasno pomoč«. Za letos so imeli v načrtu poslati tri borec v zdravilišča in so to obveznost tudi že izpolnili. Stanovanjska vprašanja so v osnovi zadovoljivo rešili, pojavljajo pa se še vedno stiske zavoljo preskromnih sred-

stev, ki so na razpolago za adaptacije stanovanj borcev. Ta sredstva so za letošnje leto znašala komaj nekaj starih milijonov in so bila zbrana od anuitet vrnjenih predhodnih posojil. Med prosilce za posojila razdeljena sredstva res ne znesejo kdove kaj in tovariš Brumen je menil, da ne zadostujejo.

Na vprašanje o sodelovanju s krajevnimi organizacijami ZB je tovariš Brumen odgovoril, da le-te z občinskim odborom izredno dobro sodelujejo. V murskoboški občini je pet krajevnih odborov in pohvala gre vsem petim. Zlasti so na občinskem odboru ZZB NOV Murska Sobota zadovoljni, ker je delo za urejanje t. i. posebne dobe vendarle pri kraju, saj jih je prav to v največji meri zaposlovalo prejšnja leta. Le skupnost pokojninskega in invalidskega varovanja nekaj posameznih primerov še rešuje. V Murski Soboti so (za razliko od nekaterih drugih občinskih od-

borov) tudi zadovoljni z delom in sodelovanjem z občinskim upravnim organom, ki je zadolžen za urejanje borčevskih vprašanj. Pri tem ni naključje, da je tovariš, ki je referent za borčevska in invalidska vprašanja, tudi sam borec in član ene od komisij pri občinskem odboru.

★

Na podobna vprašanja nam je pri občinskem odboru ZZB NOV v Litiji odgovoril njegov sekretar, tovariš Lovše. Tudi v tej občini je večina stanovanjskih vprašanj borcev rešenih, kar pa ne pomeni, da so povsem zadovoljni z možnostmi za posojila borcem za adaptacije stanovanj. Le devet starih milijonov se je letos nabralo v te namene. Ko smo o tem povprašali še pri stanovanjski samoupravni skupnosti v Litiji pa so nam dejali, da borci še teh sredstev ne izkoristijo do kraja!?

Pri občinskem odboru ZZB NOV Litija pa se te dni tudi pospešeno pripravljajo na proslavo ob 35-letnici napadov partizanskih enot na prometne zveze, ki bo v bližnjem Pogoniku. Osnovno breme organizacije nosijo sicer občinske konference SZDL (ker je proslava medobčinskega značaja) vendar tudi borci ne drže križem rok.

Vse pogostejše so naši pogovori pri občinskih odborih ZZB NOV podobni gornjemu in vedno bolj pogosto se dogaja, da lahko zapišemo o vrsti doseženih uspehov o izredno zmanjšanem številu problemov na različnih področjih družbene skrbi za borce in vojaške invalide. To vsekakor omogoča tem odborom, da se s še večjo skrbjo in zavzetostjo lotevajo tistih posameznih primerov, ki so ostali še nerešeni ali le za silo rešeni.

B. Ž. J.

POSTOJNA

Končno spomenik na pravo mesto

Na pobudo mestne organizacije ZZB NOV so se na sestanku v Postojni, 27. avgusta dokončno dogovorili o prestatitvi spomenika borcem NOV na mesto, ki so mu ga določili prvič. Spomenik ne sodi v tisti kot na Trgu padlih borcev NOV, kjer so ga pred več leti »le« začasno postavili, marveč na mesto, kjer je stal Vilharjev spomenik, in so ga junija 1926 razdejali fašisti.

Na sestanku so izvolili petčlansko komisijo, ki mora dogovor uresničiti.

I. M.

RADLJE OB DRAVI

Želijo si še takih izletov

Ob 10-letnici društva invalidov koroške regije so organizirali izlet, ki se ga je udeležilo 62 invalidov. Ogledali so si bojišče Pohorskega bataljona in muzej na Osankarici. V hotelu Areh so imeli slavnostno sejo, posvečeno 10. letnici društva.

Adolf Ankon

ŠENTRUPERT

Srečanje Gubčevcev

Ob trebanjskem občinskem prazniku, ki ga slavijo v spomin na 4. september, ko je bila na Trebelnem ustanovljena Gubčeva brigada, so se zbrali v Šentrupertu nekdanji borci 4. SNOUB Matija Gubec, Zahodnodolenjskega odreda in borci drugih dolenskih enot, ki so operirale po področju občine Trebnje. Več kot 200 borcev in okoli tisoč drugih gostov je obudilo spomin na boje na območju današnje občine Trebnje.

S tega predela je bilo preko 1100 borcev, od tega jih je dalo življenje kar 350. Drugih žrtev nacističnega terorja s tega področja pa je bilo še okoli 600. Ob zboru borcev so domačini razvili prapor ZB NOV Šentrupert.

Letošnji občinski praznik je bil za Šentrupert še posebej pomemben. Odprli so prenovljeno stavbo osnovne šole, kjer so sedaj zagotovljene tudi možnosti za celodnevno šolo. Predsednik gospodarske zbornice Slovenije Andrej Verbič je položil temeljni kamen za novo tovarno Agrostroja, ki bo nosila ime TOZD Kovinska predelava. Številni domačini se sedaj vozijo na delo v več deset kilometrov oddaljene kraje, celo cel avtobus v Ljubljano. V novi tovarni bo dobilo delo 60 delavcev, naložba pa bo veljala okoli 40 milijonov.

Trebanjci so pripravili slovesnost na kraju ustanovitve Gubčeve brigade na Trebelnem skupaj z vojaki iz novomeške garnizije Milan Majcen, in sicer pripadniki enote, ki nosi ime po Gubčevi brigadi.

M. DIMITRIČ

Celje tretjič gostilo 5. prekomorsko brigado Ivana Turšiča-Iztoka

O ljudeh, ki niso hoteli postati janičarji

Pomemben delež v odločilnih bojih za osvoboditev

Razstava bojne poti 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča-Iztoka v muzeju revolucije v Celju. Prekomorci se prerivajo pred panjo, nestrpno iščejo na slikah sebe, prijatelje, znanke, komandante, komisarje, znane kraje, kakršnekoli drobce, ki še žive v njih z isto, neusahljivo silo.

Ivan Turšič-Iztok, padel 29. VII. 1944 pri Lokvah. Po njem je birgada dobila svoje ime.

Izkrcanje borcev v Splitu po prihodu iz Barija. Prehod čez Kolpo pri Vinici.

Na Kordunu, marca 1945. Prehod preko Velebita.

Iz Vinice proti Črnomlju.

Prebivalci Kočevja pričakali prihod brigade.

Prihod v Ljubljano. Zbor partizanov na Okroglici 1953.

Napisi pod slikami zgovorno pripovedujejo o poti brigade, ki je vsekar ena najbolj pestro sestavljenih partizanskih enot pri nas, podobna pa je tudi njena zgodovina. Zgodovina brigade je hkrati tudi del življenjske poti Stanka Lukmana, moža s harmoniko in stanim, ponošenim nahrbtnikom, ki je prišel na srečanje v Celje naravnost iz Mihanovcev pri Ormožu. Neločljiva prijatelja, harmoniko in nahrbtnik, s katerima je prišel v brigado iz Francije, je vzel s seboj tudi tokrat in neumorno raztegoval meh.

Stanko se je znašel v 5. prekomorski, ko je bila ustanovljena 23. decembra 1944 v Splitu. Brigada je nastajala postopoma, večidel iz prisilnih mobilizirancev v nemško vojsko in Štajerske, Gorenjske in Koroške, ki so ob invaziji v Francijo prebežali k zdravnikom, se nato novembra v Angliji odločili za vstop v NOVJ ter so jih decembra preko Neaplja in Barija prepepeljali v Split. V njej so bili poleg drugih še primorski Slovenci, nekdanji pripadniki italijanske vojske ter interniranci.

Brigada je imela v štirih bataljonih okoli 3200 borcev. Do srede februarja 1945 jih je odšlo okoli 1200 v druge enote, tik pred pohodom v Slovenijo pa se ji je pridružil še dopolnilni bataljon, se-

stavljen iz borcev, ki so tedaj prišli iz Anglije.

Po ustanovitvi se je brigada zadrževala v obalnih predelih med Šibenikom in Zadrom do 17. marca 1945, ko je odšla preko Velebita v Liko ter sodelovala v bojih pri Bilaju in Gospiću. Dne 16. aprila je odšla proti Sloveniji. Štiri dni pozneje so brigado razformirali in z njenim moštvom okrepili enote 7. korpusa.

Tako je Stanko po mnogih letih pred dnevi strumno stal pred nekdanjim celjskim magistratom, se oklepaj harmonike in prešteval spomine in se z duhom znova napotil po morjih in cestah Evrope, koder ga je premetavala vojna vihra. In ko so prekomorci, več kot tisočpetsto se jih je zbralo v mestu, ki jim je pred leti podelilo domicil, odšli proti Otoku, do ulice 5. prekomorske brigade, je Stanko brez pomišljanja tako kot nekoč prelil svoja čustva v pesem, jih zaupal prijateljici harmoniki.

Pozorno so prekomorci spremljali svojega komandanta Staneta Mahneta pri odkrivanju spominske plošče, ki bo poznim rodovom govorila o fantih, ki niso hoteli postati janičarji, pa besedovanje pesnika-borca Jožeta Šmita. Bilo je, kakor da bi hotel harmonikar Stanko pesnikove besede za vekomaj shraniti v škatlico spomina.

»Spominska plošča, pred katero stojimo,« je slišal Stanko »ima za nas še poseben pomen. Brigado so resda sestavljali borci iz vseh slovenskih pokrajin, največ pa jih je bilo iz krajev, kjer so nacistični rjavosrajčniki in smrtoglavci uresničevali Hitlerjevo in Himmlerjevo krvavo naročilo: Deutsch machen oder ausrotten – ponemčiti ali iztrebiti! Druga spominska obeležja nam pripovedujejo, koliko slovenskih ljudi je bilo izseljenih, pregnanih, odvedenih v taborišča, izstradanih in sežganih v tovarnah smrti, koliko podavljenih, obešenih in ustreljenih po ječah, koliko poslanih na prisilno delo... ta spominska plošča pa bo nam in bodočim rodovom pripovedovala o slovenskih fantih, ki jih je sovražnik hotel napraviti za svoje janičarje, vojaške

hlapce, ki naj bi mu pomagali dobiti vojno, a so se mu izvili ter mu združeni v veliki slovenski partizanski enoti pomagali zadati smrtni udarec.«

Kot mnogi je tudi Stanko izginil v množici, ki se je počasi premikala proti novemu poslopju tehniške šole v Celju, nedaleč od ulice 5. prekomorske brigade.

V veliki dvorani je šumelo kot v panju. Za razliko od podobnih srečanj, kjer se v pogovorih mešajo imena vseh mogočih jugoslovanskih, predvsem pa slovenskih krajev, je bilo tokrat slišati le tuja imena: francoska, italijanska, angleška.

Kod vse so hodili ti slovenski fantje, nesojeni janičarji?

Pesnika Jožeta Šmita, Štajerca, so Nemci potegnili v vojsko kar brez nabora in še z malarijo povrhu. Iz celjske kasarne so ga s transportom odpeljali v Graz, nato pa v Francijo konec leta 1943.

»Potlej zame ni bilo več rešitve, je dejal, obkrožen s hrumenjem in nenehnim odzdravljanjem v dvorani tehnične šole. Čakali smo na zavezniško invazijo, na dopust niti pomisliti nisem smel: imeli so me zapisanega kot upornika. Invazija se je začela 6. junija, dva dni pozneje sem bil že pri zavznikih, 11. pa že v Angliji. Normandija me je rešila.

V 5. prekomorski brigadi sem bil propagandist. Izdajal sem skupaj s tovariši Radom Bordonom, Jožetom Ciuho, dr. Otom Polakom vojaške novice, pisal pesmi in urejal brigadni list. Obenem smo bili inštruktorji. Pomagali smo fantom v bataljonih, četah pa tudi kulturniških skupinah urejati liste, pripravljati mitinge. Vse dokler se nismo prvič udarili s sovražnikom. Gospić. No, Gospića se gotovo najbolj spominja vsak borec naše enote. Najtežje je bilo.«

Nekoliko drugačna je bila usoda Jožeta Boštjančiča iz Trzina. »V jeseni 1943 sem prišel na dopust iz nemške vojske in kmalu skupaj s tremi prijatelji našel stik z 18. divizijo na Dolenjskem; pri nekem spopadu pri Črmošnjicah pa sem bil ra-

njen. Z letalom so me odpeljali v bolnico v Bari, od koder sem se vrnil nazaj v Split, kjer sem pristal v 5. prekomorski brigadi. Kmalu zatem, ob napadu na Gospić, sem bil znova ranjen. Nikoli ne bom pozabil, kako sem januarja 1945 stal do vratu v vodi, v reki Liki.«

Celjan Franc Peternel je po vseh mogočih neveselostih naposled vendarle našel stik s francoskimi partizani in pristal v diverzantski skupini, kjer je bil natanko do invazije v Normandijo, od koder ga je zaneslo v poljsko Andersovo linijo pod angleško komando. Bil je pri osvoboditvi Pariza, potem pa se je skupaj z rojaki vrnil domov, v 5. prekomorsko brigado. Tudi zanj je bilo najhuje pri Gospiću.

Komandanta Staneta Mahneta je GŠ poslal skupaj z 29 oficirji v Bari, da pomaga organizirati brigado.

»Bilaj, Gospić, ej, kdo bi to pozabil? Morali bi demonstrativno napasti Bilaj. Ko smo začeli napadati, so razgreti borci vsi v en glas zatrjevali, da ne gredo nazaj in tako smo močno ustaško utrdbo pač spravili na kolena. Napadati smo začeli ob 23. uri zvečer, naslednji dan ob 16. uri je postojanka padla. Ustaši so poskušali vse mogoče, bili smo presenečeni: nenadoma so se oglasili vsi mogoči inštrumenti, spremljani z mitralješkim ognjem. Ni nas preplašilo, pa tudi čez most nas niso spravili.«

Sredi prešerne družbe je modroval harmonikar Stane, zdaj ko sta bila za njim govora dr. Franca Hočevarja, predsednika osrednjega odbora prekomorskih brigad, in komandanta Staneta Mahneta pa kulturni program, je lahko dal duška veselju nad snidenjem.

Le še teh nekaj ur, potem se bo znova vrnil med svoje. In številnim, v mnogih letih urejenim spominom, se bodo pridružili še utrinki s srečanja. Vse do takrat, ko jo bo spet primahal s harmoniko in dotrajanim nahrbtnikom, ki je videl več sveta, kot si je Stane to kdajkoli upal misliti, med svoje Prekomorce.

Milenko Strašek

Nagajive brčice pod korenjaškim nosom tršatega gorjanca, skritega v množici na trgu v Gornjem gradu, so kljub vselemu muzanju le s težavo prikrile solze snidenja po mnogo letih. Odlikovanja so se bleščala v soncu. Šolska mladina, zbrana v ozkem kotu pred starinsko, a sila imenitno hišo, ki so jo brčkone zgradili pred kakšnimi tristo, štiristo leti, je vsaj dobre pol ure čakala na zborovodjevo znamenje, na širok zamah roke. Zvočniki so hrumeli, Gornji grad je praznoval. Borci Zidan-

ji, splavarji in žagarji so se preselili v tovarne, nekateri pa čez lužo, v Ameriko, s trebuhom za kruhom. Le še nekaj splavov je vozilo po Savinji, ko je Zgornjo Savinjsko dolino doletelo najhujše. Vse več savinjskih drvarjev in splavarjev je odšlo tja, kjer jim je že od nekdaj bil dom, v gozd. Razvoj narodnoosvobodilnega gibanja v Zgornji Savinjski dolini je vezan na same začetke odpora. Že jeseni 1941 so v Zadrebški dolini, pod Lepenatko in Menino, od Nazarij do Nove Štiffe, osnovali

zlo, ki so ga morali naši ljudje preživljati dolga leta vojne. Današnje praznovanje je primerna oblika predstavitve resnične veličine preteklosti in vendarle se mi zdi, da je tega še premalo. Takšna srečanja so oblika sožitja, ki postaja vse bolj pristno. Kdor pravi, da se danes srečujemo s soočanjem, ki po pravilu mora biti neprijetno, generacij, da gre za prepad med rodovi, se zelo moti. Obe generaciji ali če hočeš, tri, tvorno rastejo ena iz druge, iz izkušenj narodnoosvobodilne borbe.

nov. Nikoli prej Cetinski ni zašel v ta konec domovine. Semkaj ga je pripeljala vojna. Dobro ve, kakšna je bila Zgornja Savinjska dolina med vojno in se čudi.

»Ogromno se je naredilo od tistega časa in priznati moram, da se teh sprememb veselimo tudi borci, čeprav pri tem nismo neposredno sodelovali. Toda vsakdo, ki je za to ljubo domovino držal puško v roki, je lahko ob vsem tem upravičeno srečen, ker gre za velike stvari. Mi smo bili v tistih

osvoboditev Zgornje Savinjske doline.

A že sva se zapletla v klepet s Tonetom Kropuškom. Petnajst let, otroško nemirnih, za marsikoga brezskrbnih v času miru in izobilja, je štel tistikrat, ko je Cetinski s svojimi borci držal v šahu nemško postojanko v Gornjem gradu. Bil je kurirček v štabu brigade, poln mladostnega zanosa in vedrosti. Mladost v viharju.

»Gornji grad je neposredno napadel drugi bataljon skupaj s štabnimi enotami. Na treh koncih

vec do Kneza in Haudeja in nato v dolino do centralne partizanske bolnice v Robanovem kotu, ki jo mladi že nekaj let skupaj z borci prizadevno obnavljajo.«

Petintrideset let svobodne Zgornje Savinjske doline je seveda tudi praznik mladih in tako se je na pohodu zbrala kar se da pisana družčina: štirje vojaki iz obmejnih karavil, teritorialci, mladi iz Slovenj gradca prstovoljci, za nameček pa še korenine, Tone Iković-Darko, nekdanji partizanski bolničar in idejni vo-

35 letnica osvoboditve Zgornje Savinjske doline

Harmonike so pele

»Srečni smo, da nas je še toliko!«

škove in Šlandrove brigade pa tudi drugih enot so, razkropljeni po trgu, nemirno begali z očmi, zatopljeni v spomine, ki so klicali na dan imena, kraje, dogodke...

★

Z Antonom Grašičem-Savom, nekdanjim komisarjem bataljona Zidanškove brigade, visokoraskim možakarjem, ki je vsaj za glavo presegal množico razigranih zborovalcev, ki so se zbrali na proslavi osvoboditve Zgornje Savinjske doline, sva skušala ujeti utrip tistega sobotnega dopoldneva še kako drugače. V poslopju združnega doma so se zbrali na slavnostni seji delegati vseh zborov skupščine. Med njimi je bil tudi Franc Leskošek-Luka, star znanec Zgornje Savinjske doline.

Želela sva priklicati dogodke izpred 35 let, ko so nemške postojanke kar ena za drugo padale v partizanske roke, ko je bilo že jasno, da so tuji nemočni, in da je na obzorju skorajšnja osvoboditev. Najsi je bila želja videti še tako preprosta, je vendarle nisva mogla uresničiti. Komisar Savo se je nenehno oziral naokoli, iskal in nasmešek mu je nemirno begal po obrazu. Potem se je hlastno odtrgal iz množice. Za njim je ostal le trden stisk roke: v gručici nedaleč vstran je zagledal dobrega, starega bojnega tovariša.

Resnična veličina preteklosti

Žage venecijanke so že zdavnaj utihnile in drvar-

prve odbore OF. Manjši spopadi z okupatorjem so prerasli v prvo večjo borbo na Čreti. Leto 1943 je rojstno leto Šlandrove brigade. S prihodom 14. udarne divizije na Štajersko so se razmere za širok ljudski odpor še izboljšale in GŠ NOV in POS skupaj s štabom 4. operativne cone se je poleti 1944 že lahko odločil za osvoboditev okoli 507 km² velikega ozemlja Zgornje Savinjske doline, kjer so bile skoncentrirane precejšnje sovražniške sile. Dne 31. julija je padla postojanka Ljubno, 1. avgusta Luče in še isti dan Gornji grad. Dan pozneje so brigade osvobodile Nazarje in Rečico, nekoliko pozneje, 12. septembra pa je Šlandrova brigada osvobodila še Mozirje in zaplenila velike količine orožja. Zgornja Savinjska dolina je bila osvobodjena, kar je bila dobra podlaga za razvoj ljudske oblasti, šolstva in drugih institucij, tako političnih kot vojaških. Osnovni so partijske in vojaške šole, v avgustu pa je bila v Gornjem gradu pokrajinska konferenca SKOJ za Štajersko. Zgornja Savinjska dolina je zadihala iz dna duše, polno in odrešujoče.

Pred združnim domom, kjer sta iz rok predstavnikov občinske skupščine Mozirje sprejemala občinska priznanja Tone Bole in Albin Vipotnik-Strgar, sem naletel na domačina, Mozirčana sicer, Aleksandra Videčnika, ki mu ni nič, kar se tiče Zadrebške doline, neznano.

»Najpomembnejše je, da ohranjamo preteklost za namcem, da se ne pozabi

So pa takšna srečanja primerna še za kaj drugega, na primer za spoznavanja podrobnosti. Kako naj Solčavan ve, da je na primer organizacija združenega dela Elkoj Nazarje povečala število delovnih mest z novo proizvodno dvorano.

Zgornja Savinjska dolina je v zadnjih letih veliko dosegla. Kaj bi izločil? Vse je pomembno. Vse, karkoli se naredi.«

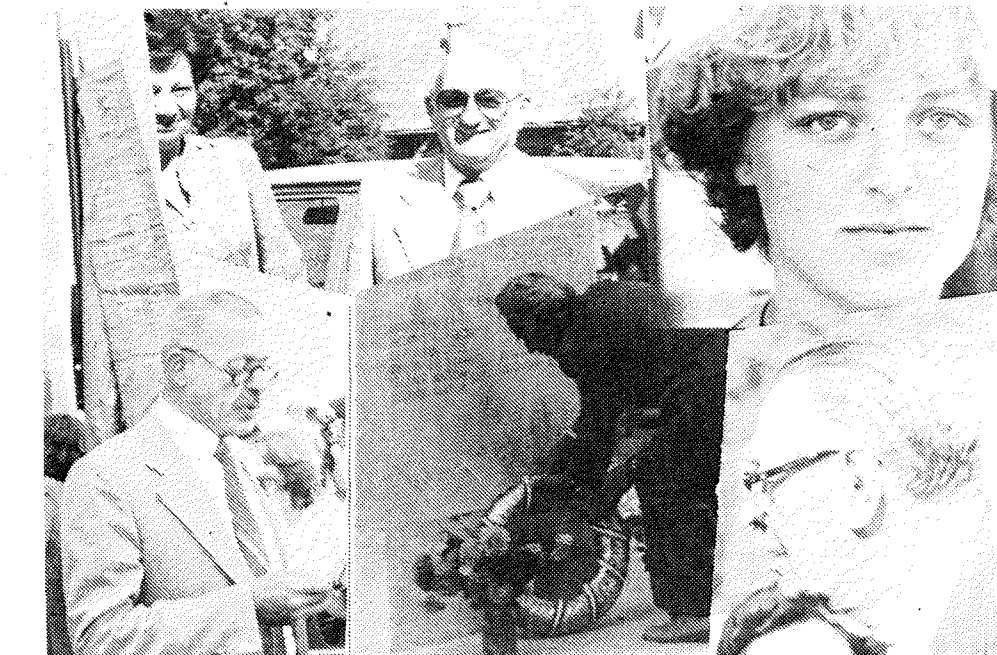
Cesta 2. grupe odredov

Otroci pred starinsko hišo so še kar naprej čakali na znak, da se jim iz grl utrga revolucionarna pesem. Spodaj pod združnim domom se je v soncu bleščalo gradbišče: še malo in Gornjegrajčani bodo bogatejši za dva stanovanjska bloka. In spet se za hip srečala s komisarjem Savom.

»S Cetinskim recita kakšno besedo,« me je burno potegnil za roko.

Vihravost je sploh bila značilnost slavnostnega dopoldneva. Tik preden sva si z nekdanjim komandantom Zidanškove brigade podala roki, je Stane Kokalj, komisar bataljona Šlandrove brigade, zaklical: »Zapiši, da smo srečni, da nas je še toliko, in da smo tudi sedaj pripravljeni, da branimo domovino!«

Banjaločan Andrej Cetinski-Lev rad obiskuje prijatelje, znanke, to pa je hkrati tudi priložnost, spoznati razvoj Zadreb-

časih srečni tudi ob veliko manjših. Ko smo dva dni po osvoboditvi Gornjega grada dobili od mladincev novo zastavo, je vse v nas igralo. Ne bom pretiraval, da smo prav zaradi tega občutili še večjo moč, še močnejši zanos, ki nas ni zapustil na vsej poti po Štajerski pa tudi pozneje na Doljskem ne.«

Cetinski je lahko zadovoljen: ne bo tako dolgo, ko bo modernizirana cesta Kamnik-Črnivec-Gornji grad, ki jo bodo poimenovali po 2. grupi odredov. Mozirčani so dobili novo trafo postajo v Preseki, Elkoj v Nazarju novo proizvodno dvorano, enako nazarški GLIN. Širijo se ljubenski kovinarji, gozdne ceste se kot tipalke razpredajo po zgornjesavinjskih gozdovih. Kljub vsemu je zaposlenost še vedno problem. Težave imajo s kadri. Nekoliko so uredili šolstvo: Gornji grad je za praznik dobil eno najlepših šol v občini. Toda v vsej regiji ima prav moziška občina najmanj telefonov, so pa zato uspeli elektrificirati vse domačije. Gornji grad je za praznik dobil novo asfaltno preobleko.

In tako je Andrej Cetinski-Lev res zadovoljen.

V množici sem zagledal Petra Stanteta-Skalo. Razigranost nekdanjih borcev in komandantov ni poznala meja. Zvočniki so utihnili, otroci so zapele in Franta Komel, prvi komisar Zidanškove brigade, je snel zastavo s spominske plošče na starodavni hiši. Spomin na

so igranje harmonike. To je Nemce popolnoma zmedlo. Naše zastave so že vsele na več krajih, ko so Nemci še držali postojanko. Vsaj zame je bilo to nekaj enkratnega, občudoval sem vse, kar se je dogajalo.«

In tako je Tonček s široko odprtimi očmi gledal, ko so po dveh dneh bojev iz graščine prihajali z dvignjenimi rokami Nemci. To je bilo nepozabno.

»Tisto, kar je bilo takrat in to, kar je danes, se čudežno zliva. Ostajajo zadoščenje, radost in ponos. Kaj vse smo napravili iz doline? Kdo bi takrat vedel, da se bo pod Lepenatko tako zasukalo! In vendarle je ostala Zadrebška dolina lepa, neokrnjena. Tako je, da bi človeku lahko prekipelo.«

Po poteh sanitete

Tik pred gornjegrajškim praznovanjem so odšli na pot mladi. Po poteh partizanske sanitete: od sester Logar v Logarski dolini do kmeta Žibovca, ki je v letih vojne neumorno zbiral hrano in sanitetne potrebščine za bolnico, ki je bila v neposredni bližini njegovega domovanja, proti Matkovemu kotu pa do kmeta Košaka v bližini avstrijske meje, kjer je bila partizanska javka in spet v Logarsko dolino.

»V Logarski dolini smo prespali«, je navdušeno pripovedovala Vera Pečnik, ko so se občani skupaj z borci že zapletli v toplo, a viharo in z ljubeznijo prežeto pripovedovanje. Naslednji dan smo se napotili na Strelo-

dja obnove bolnic in pohoda.

In spet sem zagledal korenjaški nos tršatega gorjanca. Nadvse dobrodušno so mu mežikale živahne oči v sončno dopoldne, ki se je počasi prevešalo v popoldan, ko je burno razpravljaj s svojim nekdanjim komandantom o bogvečem. 7 roko okoli ramena.

Misel se je preselila. N drugem koncu so praznovali Kozjanci. Bračičevci v Kozjem. 35 let je minilo, odkar je 13. brigada napadla in osvobodila ta kraj, s tem pa podobno kot v Zgornji Savinjski dolini omogočila širok razmah narodnoosvobodilnega gibanja in ljudske oblasti in ustvarila svobodno partizansko ozemlje. Do tega seveda ne bi prišlo, če brigadi ne bi pomagale tudi druge enote, zlasti Kozjanski odred, vendar je osvoboditev Kozjega pomenila vrhunec.

V Kozjem in Lesičnem, kjer so hkrati praznovali občinski praznik, je bilo razlogov za zadovoljstvo več kot dovolj: številnim delovnim uspehom se je pridružila še zavest, da so med njimi Sergej Kraigher, Lidija Sentjurčeva in Ivan Dolničar-Janošič, dobri znanzi kozjanskih zaslužkov in kmetij.

Minula sobota in nedelja sta bila dneva, ki jih gorjanci ne pozabljajo. Zgrnili so se z Bohorja, prišli so izpod Lepenatke in Menine, da bi srečali stare znanke, prekrizarili samotne poti do asfalta v dolini, da bi rekli nekako neodločno, po hribovsko pristržno: »Zdravo, se še spominjaš?«

Milenko Strašek

O tistih nepozabnih dneh je Ivan Kreft zapisal:

Največ zaslug za ustanovitev Ljudske pravice ima tovariš Edvard Kardelj. Zanj in za tovariša Borisa Kidriča vemo, da sta vložila vse svoje napore za obnovo partije, s katero je šestojanuarska diktatura neusmiljeno obračunavala in ji v letih 1929 do 1931 onemogočila skoraj vsako delo. Po delni obnovitvi partije sta začela Kardelj in Kidrič razmišljati o tem, kako bi se dalo (poleg ilegalne partije) legalizirati ljudsko gibanje pod partijskim vodstvom. Treba je bilo najti osnovo za združitev vseh slovenskih opozicijskih sil, ki vsaka zase niso mogle predstavljati pomembne sile, v bolj homogeno gibanje.

Odpor proti diktaturi se je začel najprej pojavljati na ljubljanski univerzi pa tudi med nezadovoljnimi delavci in kmeti. Število delavskih stavk je začelo naraščati. Že leta 1932 so se spopadli z orožniki tudi kmetje iz Senčurja pri Kranju in drugod. Oblastnike je najbolj vznemirilo nezadovoljstvo, ki se je pojavilo celo v vojski. Nekaj oficirjev je poskušalo v Mariboru organizirati upor. Priprave so odkrili in več oficirjev aretirali in obsodili.

Z rastjo revolucionarnega razpoloženja v množicah je bilo nujno čimprej obnoviti več partijskih organizacij. To delo je bilo v glavnem zaključeno že proti koncu leta 1933, ko je tovariš Edvard Kardelj dal pobudo za ustanovitev legalnega glasila, okoli katerega bi se zbirale nezadovoljne ljudske množice. Razmišljali so tudi o imenu tega glasila, vendar se dolgo niso mogli odločiti. Če se prav spominjam, je Rudi Čačinovič prodl s predlogom, naj bi ga imenovali Ljudska pravica. Izhajala naj bi v Dolnji Lendavi in urejeval naj bi jo Miško Kranjec.

Kmalu po tem ko je bilo vse to dogovorjeno in urejeno, je tovariš Kardelj za dalj časa odpotoval v Sovjetsko zvezo. Tako seveda ni mogel več neposredno spremljati uredniškega dela, niti pri njej sodelovati.

Glavno partijsko odgovornost za Ljudsko pravico je zaradi tega že ob njenem začetku prevzel dr. Jože Vilfan s sodelavci Jožetom Brilejem, Rudim Čačinovičem, Aladarjem Kardošem in drugimi. Mene je tovariš Boris Kidrič zadolžil za zbiranje naročnikov in organizacijo poverjenikov, kot smo imenovali tiste, ki naj bi v svojem ožjem krogu širili ta legalni partijski štirinajstdnevnik.

Ni pa ostalo le pri tem. Organizirati je bilo treba tudi dopisovanje, kar pa ni bila preprosta naloga. Kmete so že večkrat prevarali. Demagogi so jih pridobili za naročanje listov, ki niso pisali zanje. Naročnino so težko plačevali, saj je bila gospodarska kriza vse hujša.

Ko so kmetje privolili, da postanejo naročniki Ljudske pravice, jih je bilo treba prepričati, naj postanejo še dopisniki. Prav težko so se odločili, da bi sedli k mizi in sami sestavili dopis za Ljudsko pravico. Šele ko sem jim ponudil svojo pomoč (takrat sem namreč mnogo hodil po terenu), so mi zaupali ter mi radi pripovedovali svoje težave. Njihove izjave sem zapisoval in izluščil najbistvenejša pričevanja v obliki dopisa. Vedel sem namreč, kaj bo Ljudska pravica lahko objavila in česa ne bo mogla oziroma ne bo smela. Prilagoditi se je bilo treba cenzuri. S takim mojim »posegom« pa niso bili vsi zadovoljni.

Dostikrat se je zgodilo, da je cenzura kak dopis izločila ali pa ga tako izmaličila, da ni bil več razumljiv. Takih primerov je bilo manj v lendavskem obdobju Ljudske pravice, ki jo je cenzuriral okrajni glavar dr. Kartin, dostikrat kar mimogrede, ko sta z urednikom Miškom Kranjcem šahirala.

Ta anekdota ni daleč od resnice, lendavska Ljudska pravica je bila torej brez belih lis kar dokazuje, da je bila v boljšem položaju vse dotlej, dokler ni bilo v njej napovedano, da bo dne 8. septembra 1935 v dr. Koroševem rojstnem kraju (v Vidmu ob Ščavnici) protestno zborovanje zaradi prelite krvi v Ljutomeru. Takrat je dr. Korošec ukazal za-

Spominski zapis ob 45-letnici lendavske in 40-letnici zagrebške »Ljudske pravice«

Glas ljudstva

Je že tako, da je koledar jubilejev in pomembnih dni v življenju nekega naroda posut z obletnicami pomembnih dogodkov. Naša revolucija je naredila iz vsakega dne pomemben dogodek. Tako prav te dni mineva 45 let od izida prve legalne številke partijskega glasila »Ljudska pravica« in 40 let od izida edine številke »Nove ljudske pravice«, ki je izšla v Zagrebu.

Boština plačana v gotovini.

Zagreb, 15. decembra 1939

Posamezna številka Dina 1.

NOVA LJUDSKA PRAVICA

TEDNIK ZA GOSPODARSTVO, PROSVETO IN POLITIKO

Leto I.

Pošiljajte vse dopise na naslov: »Nova ljudska pravica«, Zagreb, Poštni predal št. 546. Izhaja začasno vsak drugi petek. — Letna naročnina 24.— Din.

Štev. 1.

Nova Ljudska pravica

Ni treba posebej pisati o tem, čemu smo izšli z »Novo Ljudsko pravico«. Vsi veste, kako nam je potrebna in za kaj nam je potrebna. »Nova Ljudska pravica« je list slovenskih delovnih ljudi mesta in vasi. Taka mora ostati in koristi delovnega ljudstva na kmetih in v mestih so njen program. Zato je tudi izšla.

Pisati pa nam je treba na tem

Naslovnica prve in edine številke »Nove ljudske pravice«, za katero je večji del gradiva prispeval Edvard Kardelj. (velik foto)

Za Zvezo delovnega ljudstva

Delovno ljudstvo Slovenije se je pod vsemi diktatorskimi režimi borilo za narodno svobodo in socialne pravice svojega naroda. Toda ta borba ni bila dovolj uspešna, ker je bilo delovno ljudstvo razcepljeno v razne skupine in gibanja. V večini njih hovi vodstev so sedeli razni gosposki in veleposestniški elementi, ali pa oportunisti, ki so se klanjali beograjski centralistični gospodi in odvajali svoje

s pomočjo demagogije in nasilja.

Taka Zveza delovnega ljudstva je postala dejstvo. Sestavljajo jo delavci, kmetje, obrtniki in delovni izobraženci. Z. D. L. S. je potrebna zato, da združi vse delovne sloje v enotno organizacijo in da vodi delovno ljudstvo v borbi za mir, kruh in svobodo.

Zveza delovnega ljudstva ni dokončno oblikovana stranka,

dje pa se bodo v svojih zahtevah medsebojno podpirali, o skupnih političnih vprašanjih pa podrejali skupnemu vodstvu glavnega odbora, v katerem bodo zastopniki vseh delovnih ljudi.

Pred pristaje Z. D. L. S. se postavljajo velike in težke naloge. Zveza delovnega ljudstva, je treba spopolniti, organizirati, to se pravi vse pristaje povezati v organizacijske enote, zgraditi jo

tudi ne tistih, ki niso mogli biti objavljeni. Vendar sem jih spravljaj in jih nekatere objavil v dveh številkah Bojevnika, veliko več pa skoraj z enoletno zamudo v mariborski Neodvisnosti.

Toliko objavljenih in neobjavljenih dopisov, namenjenih Ljudski pravici, dokazuje, kako znano in priljubljeno je bilo to naše glasilo, v katerega so nazadnje res največ dopisov prispevali bralci sami. Originalnim dopisom je bilo treba dati prednost, saj je bil uspeh dosežen že s tem, da je odpadlo v začetku tako potrebno posredovanje med naročniki Ljudske pravice in uredništvom. Obiski na terenu so bili seveda še potrebni, vendar ne več zaradi tega, da bi zbirali dopise. Čvrsteje smo morali organizirati dopisniško in poverjeniško mrežo, ki naj bi prevzela nove naloge, kot so bile: organiziranje sestankov, izletov, večjih zborovanj, delegatskih sestankov in podobno. Tudi raznih množičnih zborovanj je bilo vse več: od dragatuškega, ki je 6. maja 1935. padel Miha Gorše, prek dveh ljutomerskih, ko je na drugem padel Alojz Mavrič, do tistih najbolj množičnih na Zavrču in Harmici leta 1936, ko so na obeh govorili tudi slovenski govorniki poleg hrvaških.

Kadarkoli smo se sestali z nekdanjimi naročniki Ljudske pravice v večjem

številu, so vedno postavili vprašanje, kdaj jo bomo zopet začeli izdajati.

Na to vprašanje ni bilo lahko odgovoriti, saj je Staro pravdo, ki je izhajala po Ljudski pravici, zatrl režim že po dveh mesecih: prva številka je izšla 21. maja, zadnja pa 16. julija 1936. Tudi Slovenska zemlja z geslom Za staro pravdo, ki je nasledila Ljudsko pravico, Bojevnika in Slovensko zemljo, je bila prav tako ustavljena po nekaj mesecih izhajanja (dne 10. septembra 1936). Najdalj je izhajala Neodvisnost v Mariboru in sicer od 1. decembra 1936 do 11. oktobra 1937. Tabor v Ljubljani je lahko izhajal le od 30. julija do 10. decembra 1938. leta.

Zagrebška Ljudska pravica

Šele v drugi polovici leta 1939. je bilo nekaj več upanja, da bi morda Ljudska pravica lahko začela izhajati v Zagrebu. V resnici pa je tudi tam lahko izšla le ena številka, ki pa zasluži, da se je spomnimo ob 40-letnici njene izida, saj jo je skoraj v celoti napisal Edvard Kardelj.

Proti koncu leta 1939 se je tovariš Edvard Kardelj preselil v Zagreb, kjer je odgovarjal za delo sekretariata CK KPJ. Z njim sva bila povezana Maks Durjava (ki je v Zagrebu študiral, in jaz, ki sem se občasno mudil pri simpa-

tizerju partije, gostilničarju Antonu Stgarju v Zaprešiču. Durjava me je tako lahko našel, kadar sem bil potreben v Zagrebu. Oba z Durjavo sva soglašala s Kardeljevim predlogom, naj bi organizirala izhajanje Ljudske pravice v Zagrebu, in sicer s spremenjenim naslovom Nova Ljudska pravica. Kardelj je zahteval, naj častnik izide takoj, ko sva ga vprašujoče pogledala, je rekel: »Da, takoj!« Pri tem je zahteval zagotovilo, da ne bo prišla nobena številka Ljudske pravice v roke policiji, in da se tudi midva čimprej in varno umakneva iz Zagreba.

Ze naslednjega dne je tovariš Edvard Kardelj prinesel gradivo. Preveč ga je bilo za štiri strani, za kolikor smo se dogovorili tudi s tiskarjem, ki je že pripravil predračun. Tovariš Kardelj je dejal: »Lahko časopis razširimo na osem strani, torej bo račun v tiskarni še enkrat večji, toda še bolj bo treba paziti, da časopis ne bo zaplenjen.« Dodal je še: »Če lahko Novo Ljudsko pravico zavarujeta pred zaplenbo, odnesita še to gradivo v tiskarno, študente Triglavane pa obvestita, da bodo morali odnesti v Slovenijo dvakrat težji, vendar tudi dvakrat dragocenejši tovor, ki ne sme priti v roke nepoklicanim.« Ko sva obljubila, da bova tudi to uredila, mi je tovariš Kardelj še dejal: »Čez 14 dni

Boština plačana v gotovini.

Ljubljana, 16. oktobra 1935.

Posamezna številka Dina 1.—

LJUDSKA PRAVICA

TEDNIK ZA GOSPODARSTVO IN PROSVETO

Leto II.

Izhaja začasno vsak drugi petek zjutraj. — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Breg št. 12. — Ček. rač. 16.660

Cena: mesečno Din 2.—, četrtletno Din 5.—, letno Din 20.—, za inozemstvo mesečno Din 4.—, letno Din 40.—

Štev. 18.

„Ljudska Pravica“ se je tako razširila po vsej Sloveniji, da je njeno urejevanje in upravljanje iz Lendave postalo nemogoče. Tako se je preselila v slovensko središče — Ljubljano. Zato in pa ker mi osebne razmere tako veljavno, sem izročil izdajateljstvo in uredništvo posebnemu konsorciju.

Ta številka izhaja po daljšem premoru, deloma radi prenosa uprave v Ljubljano, deloma iz razlogov, ki ne leže na meni.

Miško Kranjec.

Slovenska opozicija

V zadnjih šestih tednih se pri nas ni dosti izpremenilo. Ne da bi življenje stalo. Vse politično življenje se v državi hitro razvija: v Sloveniji pa je politično življenje vsaj za široke množice samo v rokah vladne stranke. Sluši in bere se samo o njenih shodih in o njenem organiziranju.

Slovensko ljudstvo je pa, mi vsi vemo, pripravljeno, da pokaže v or-

mo kot takojšnje reforme političnega in upravnega življenja v Jugoslaviji, in da mora biti omejen na tiste točke, ki so skupne vsem poštenim Slovincem. Ta programatična skupnost seveda ne izključuje, da ne bi vsaka skupina zastopala svoj poseben gospodarski in socialni program. Če trdijo, da se mora skupni program izoblikovati pred vsem v javnem

127.330 ton, torej za 6140 ton. Od te razlike pa odpade na Slovenijo 4600 ton ali 3,4%. Dočim je Slovenija dajala . . . 1934. še 36.920 ton, jih bo sedaj dajala samo še 32.320 ton. Pred sedmimi leti je Slovenija prispevala k drž. dobavam skoro polovico (45,2%) sedaj prispeva samo še četrtino (25,3%).

Notranji politični pregled

V notranji politiki je nova, t. j. Stojadinovičeva vlada, v kateri je dr. Korošec, voditelj bivše SLS, celo notranji minister, pomenjala važen dožudek. Bila je izhod iz položaja, ki je nastal po petomajskih volitvah. Na eni strani samostilne peščice ljudi, na drugi ogromni, vedno rastoči, spočetka čisto spontani

In treba je vedeti, da nam Belgrad vsiljuje premog za naše železnice iz sto in sto km oddaljenega Zaječarja. Take vrste premoga, kakor ga dobivamo iz Zaječarja, pa naše železnice ne potrebujejo toliko, kolikor ga jim pošiljajo. Kljub temu je delež zaječarskega rudnika bil zadnji mesec zopet zvišan.

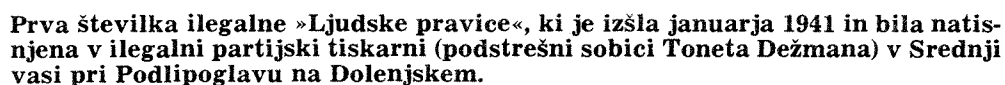
K tem samozvestnim besedam bi samo dodali, da ima vsaj v Sloveniji za sedaj samo JRZ možnost preizkušati, kdo je za njo.

Levica.

Združena opozicija je sestavljena iz bivše demokratske, zemljoradniške, hrvaške kmečke stranke in

Naslovnica »Ljudske pravice«, ki je že izhajala v Ljubljani po prenehanju tiskanja v Lendavi.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽ

Službe močnej in moten kar se nikoli pre, Na Hrvatskem, na Srbiji, v Dalmaciji in drugod je delavstvo ogroženo za razpust. Uraša e strah in demotiviranost, s shodi po fas-
V neavdoizabilni in protestov se dviga tudi v Slovenijo, da bi pri razpustu mora slovensko delavstvo razariti in po-
razpust, od koder ne bi postali protesti reakcionarni val, v vsake tovarne in delavnice naj se žuje glas po svobodi orga-
niziranja in strajka. Na udarec protidelovalne vlade odgovorno s-
deber, bore proti dragini in spekulaciji, proti novim dakom in-
govin načinov povziranja izkoristanja delovnega ljudstva.
V Sloveniji, v Srbiji, v Dalmaciji in drugod je delavstvo za razpust SVZ karže zate kotile iz tega služba vlade in raznih delavce
zdrulno se e bolj dirno v tovarnih in delavnicih. Z raz-
borak k razpustu SVZ in NSZ. Zate se moramo vsi enoeno boriti
proti razpustu, za svobodo organiziranja in strajka, za
oboljšanje svojega vedno slabšega položaja.
V Sloveniji, v Srbiji, v Dalmaciji in drugod je delavstvo za razpust SVZ karže zate kotile iz tega služba vlade in raznih delavce
zdrulno se e bolj dirno v tovarnih in delavnicih. Z raz-
borak k razpustu SVZ in NSZ. Zate se moramo vsi enoeno boriti
proti razpustu, za svobodo organiziranja in strajka, za
oboljšanje svojega vedno slabšega položaja.
V Sloveniji, v Srbiji, v Dalmaciji in drugod je delavstvo za razpust SVZ karže zate kotile iz tega služba vlade in raznih delavce
zdrulno se e bolj dirno v tovarnih in delavnicih. Z raz-
borak k razpustu SVZ in NSZ. Zate se moramo vsi enoeno boriti
proti razpustu, za svobodo organiziranja in strajka, za
oboljšanje svojega vedno slabšega položaja.

POSTOJNA

Topničarji prekomorci po poteh 9. korpusa

Pred postojnsko gimnazijo smo se 30. avgusta zbrali mladi brigadirji mladinske pohodne brigade topničarjev prekomorcev iz Postojne. Nekaj po deveti uri smo se brigadirji, kakih trideset nas je bilo, odpeljali proti Ajdovščini in na Col. Tu smo začeli svoj štiridnevni pohod po poteh 9. korpusa skozi kraje v Trnovskem gozdu.

Po dvanajst kilometrov dolgi poti smo prišli do Predmeje, kjer smo se ob grobnici poklonili spominu partizanskih junakov. Drugi dan smo korakali skozi Lokve proti Čepvanu. Zvečer smo se ob tabornem ognju pogovarjali z domačini. V Gornji Trebuši smo se ustavili pred hišo, kjer je bil 22. decembra 1943 ustanovljen 9. korpus. Poslušali smo borca 9. korpusa, ki nam je pripovedoval o tem kraju. V Dolnji Trebuši nas je čakal avtobus. Odpeljali smo se domov, spomini na ta pohod pa bodo ostali.

PETER KAPELJ

ČEPNO

Partizanska vasica Čepno je praznovala

V nedeljo, 9. septembra smo se zbrali v partizanski vasi Čepno borci in aktivisti NOV, svojci padlih borcev, aktivistov in internirancev ter krajanji, da skupno in slovesno odkrijemo spominsko obeležje padlim v NOV iz Čepna. Člani mladinske organizacije so sprejeli spomenik v varstvo in obljubili, da ga bodo čuvali kot simbol boja domačega ljudstva in zmage nad sovražnikom.

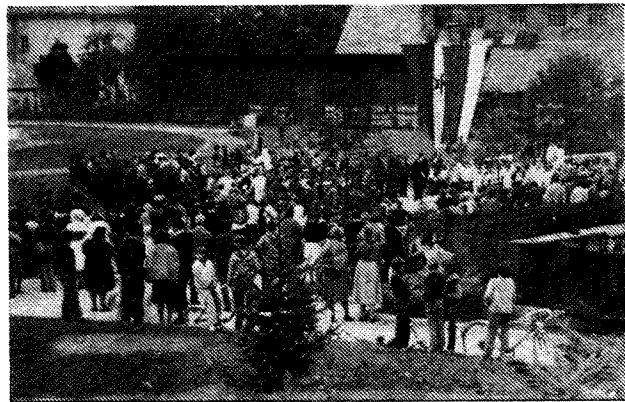
S tem praznikom smo počastili tudi pomembne jubileje v letošnjem letu. Po proslavi je bilo tovariško srečanje borcev in krajanov.

M. LUKEŽIČ-MALE

JAVORNIK – KOROŠKA BELA

Osrednja slovesnost ob krajevnem prazniku

Osrednja slovesnost v počastitev praznika krajevnih skupnosti Javornik Koroška Bela je bila v torek, 4. septembra, ko se prebivalci spominjajo talcev Franca Podgornika, Albina Šavlija, Franca Frelaha, Ludvika Stražarja in Karla Kragolnika, ki so jih gestapovci na ta dan leta 1941 ustrelili ob zidu nekdanjega pokopališča na Koroški Beli. Krajevna skupnost in družbenopolitične orga-

nizacije so v sodelovanju z osnovno šolo Karavanških Kurirjev NOB Koroška Bela pripravile lep kulturni program. Slovesnosti ob spomeniku v spominskem parku na Koroški Beli se je udeležilo veliko prebivalcev tega območja, svojcev ustreljenih talcev ter šolskih otrok. Po tej slovesnosti je bila v domu Julke in Albina Pibernika na Javorniku razširjena slavnostna seja sveta krajevnih skupnosti.

B. B.

Nekdanje interniranke na srečanju v Dražgošah

DRAŽGOŠE

Srečanje internirank

Pred spomenikom padlih v Dražgošah se je v soboto, 15. septembra zbrala ena od skupin internirank koncentracijskega taborišča Bergen-Belsen. Srečanje so pripravili v spomin na 18. avgust pred 34 leti, ko se je 41 internirank vrnilo v domovino. Ob koncu srečanja so bivše interniranke položile venec na spomenik.

JOŽE ČURIN

ZAGORJE OB SAVI

Po poteh revolucije in spominov

Organizacija ZZB NOV Zagorje ob Savi je v začetku septembra letos organizirala izlet po poteh revolucije in spominov. Na poti so si ogledali Jasenovac, ustaško taborišče iz časov druge svetovne vojne, Kozaro, kraje v Bosanski Krajini, Jajce... Sledila so nepozabna doživetja v nacionalnem zgodovinskem parku Sutjeske in drugih krajih, znanih iz zgodovine NOV. Udeleženci izleta, bilo jih je nekaj manj kot 40, si podobnih potovanj še želijo.

I. D. R. R.

LJUBELJ

Obiski članov francoskega odporniškega gibanja

Člani francoskega odporniškega gibanja, predvsem bivši deportiranci iz Mathausena, redno obiskujejo Ljubeljo, kjer so v letih 1943 pa do konca druge svetovne vojne delali v podružnici koncentracijskega taborišča Mathausen pri izgradnji tunela na Ljubelju. Večina zapornikov so bili Francozi, Poljaki, Čehi, Jugoslovani. Zaporniki so imeli ves čas zveze z jugoslovanskimi partizani, predvsem s terenskimi organizacijami OF v Trzinu. Lani je v Franciji izšel roman Francoza Lacaza, ki je na francoskem književnem trgu dosegel izreden uspeh in postal uspešnica v letu 1978. Letos pa se je število obiskovalcev iz Francije še povečalo, kar je verjetno posledica romana »Predor«. V avgustu in septembru letos sta prispeli dve skupini bivših zapornikov, sorodnikov umrlih v taborišču in mladincev, katerih očetje so bili zaporniki v Mathausnu. Mladinci so prišli v Slovenijo kot nagajenci kvizov o odporniškem gibanju. Poleg Ljubelja so obiskali Ljubljano in muzej NOV. Na Ljubelju so jih obakrat pričakali predstavniki občinske skupščine Trzin, predstavniki organizacije ZZB Trzin in pa člani komisije za mednarodne odnose pri republiškem odboru ZZB. Položili so vence na spomenik žrtvam nacističnih zločinov, člani ZZB pa so opisali zgodovino odporniškega gibanja v Jugoslaviji, vstajo slovenskega naroda in pa dogodke na Ljubelju. Tako so obiskovalci zvedeli, da je bila na koncu oblikovana tudi francoska brigada Liberté, ki se je skupaj z jugoslovanskimi partizani udeležila zaključnih bojev proti nacistom. Zveze, ki so bile skovane med francoskimi deportiranci in jugoslovanskimi partizani v najtežjih časih, se nadaljujejo sedaj že v drugi generaciji.

V. Š.

RIBNICA NA DOLENJSKEM

Nadaljevati tradicije iz NOV

Nekdanji borci 9. slovenske narodnoosvobodilne brigade iz zahodnodolenjskega odreda so se zbrali na proslavi 37-letnice ustanovitve odreda in 36-letnice ustanovitve brigade. Na tovariškem srečanju je med drugim govoril medvojni komandant brigade Alojz Bele, ki je orisal dogodke iz naše slavne preteklosti.

Srečanja z borci so se udeležili tudi najvišji predstavniki družbenopolitičnega in vojaškega življenja ribniške občine ter gostje iz Kočevja, Grosupljega, Delnic in Vrbovskega. V imenu skupščine občine Ribnica je udeležence tovariškega srečanja pozdravil Stane Komar, predsednik skupščine občine, Vukoje Mrdaković pa je prebral odlok o nadaljevanju borbenih tradicij enot 9. brigade enotam vojne pošte Ribnica. Ob tej priložnosti so v domu JLA pripravili tudi razstavo.

M. G.

GRADAC V DALMACIJI

Borci tretje prekomorske udarne brigade v Dalmaciji in Hercegovini

V počastitev 36-letnice ustanovitve tretje prekomorske udarne brigade je bilo 10. septembra letos partizansko zborovanje. Tega dne so slovesno odkrili spomenik Bogdanu Viskiču v Gradacu v Dalmaciji. Med zbranimi je bilo tudi 450 borcev omenjene brigade. Prispeli so iz različnih krajev Primorske, zamejstva, iz Črne gore, Dalmacije in drugih krajev Jugoslavije. Slovesnosti so se udeležili tudi mornarji iz skupine vojaških ladij pod vodstvom Vinka Begunovića.

Slavnostna govornika sta bila narodni heroji Stane Bobnar (nekdanji politični komisar prve, druge in tretje prekomorske brigade) in Alfonso Andrijašević, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ploče. Na slovesnosti so odprli razstavo o razvojni in borbeni poti tretje prekomorske brigade. Odslej bo imela stalni prostor v osnovni šoli »Gojko Ujduković« iz Gradaca.

Skupina 350 borcev iz Slovenije je za tem obiskala nekatere kraje v Hercegovini. Šlo je za vrsto izjemno srčnih sprejemov in slovesnosti. Tako je bilo tudi v Kninu, pa krajih pri Konjevratih in drugod.

A. K.

MENINA – GORNJI GRAD

Prireditve ob 30-letnici PD in prazniku občine Mozirje

V Gornjem gradu je bilo več proslav ob 30-letnici planinskega društva. Odprli so planinski dom na Menini planini. Z blizu 4000 udarniški urami so dogradili postojanko, za katero pravijo: »Če je Loka lepota Savinjskih Alp, potem je Menina prva spremljevalka.« Prireditve ob otvoritvi so se udeležili planinci, lovci, borci, krajanji. Skupaj so se spomnili padlih, predvsem padlih na Menini planini, kajti to je bila ena najbolj krvavih planin med NOV.

Prireditve so zaključili 8. septembra s praznikom občine Mozirje v Gornjem gradu. Občina Mozirje praznuje svoj občinski praznik v spomin na dokončno osvoboditev Gornje Savinjske doline leta 1944. Odkrili so spominsko obeležje Zidanškovi brigadi, ki je 31. julija 1944 napadla Gornji grad in ga osvobodila.

FRANC JEŽOVNIK

Podobe Notranjskih borcev in aktivistov NOV

Iz roda v rod naj klije revolucionarni duh

Korak sem, korak tja, pri-
srčni stiski rok, srečanja s to-
variši, ki jih od vojne sem
nisi več videl. Jih še prepoz-
naš? Čas se je spremenil.
Morda so leta zarisala gubo,
dve ali vpletla kak siv las,
toda v sebi so še vedno isti.
Tovarištvo, ki se je prekalilo
v revoluciji, še živi v njih, še
plemeniti njihova dejanja.

Na **Silva Snoja** sem nale-
tela pred Podmornico, eno
od šestih ilegalnih tiskarn
na območju Ljubljane, iz
katere se je od septembra
1941 do julija 1942 širila pisa-
na partizanska beseda. Doma
je z Brda pri Ljubljani. Bil je
aktivist narodne zaščite v
Dolomitskem odredu, veliko
pa je storil tudi za »Podmornico«, saj je bil član
že 1. odbora OF v Opekarni
Brdi. Za tiskarno so izdelali
pomnična vrata, ki so neljube-
mu obiskovalcu skrivala do-
hod k tiskarskim strojem v
podzemlju.

Takole pripoveduje tova-
riš Snoj o svojem najbolj
črnem dnevu:

»Bili smo v Belški grapi s
1. bataljonom Dolomitskega
odreda. Nenadoma so nas
obkločili Italijani in domo-
branci, s Katarine pa še
Nemci. Znašli smo se v žgo-
čem obroču s še bolj žgočim
vprašanjem: »Kam?« Vsak od
nas je vedel, da se za nobeno
ceno ne bo predal...

Zakaj smo zmagali? Zato,
ker smo si bili bratje; tudi z
nadrejenimi. Vedno sem ve-
roval v demokratičnost,
bratstvo in enotnost. Zma-
ga nam je prinesla svobodo
in socialistično ureditev, v
kateri te vrednote lahko
uresničujemo.«

Stane Dolmin uživa svoj
pokoj v Podpreski, kjer je
pred upokojitvijo delal na
žagi. »Kaj bi se ne spominjal
vojnih let,« pravi. »To je bila
moja mladost. Dovolj pred-
zen sem že pred svojim 17.
letom varoval električno
centralo blizu hrvaške meje,
kjer je delal moj oče. Leta
1944 sem postal pomočnik
mitraljezca v Notranjskem
odredu, potem pa kurir na
štabu odreda. Prehodili smo
Loško in Bloško planoto do
Sv. Vida. Nosil sem pošto
čez Prezid, Čabar, Brod na
Kolpi, Črnomelj, Semič in na
Podturn, kjer je bil štab.

Vse, kar imamo danes, je
dediščina tistega časa. Kdor
le hoče delati, je lahko sre-
čen. Da pa bi zaslužili to de-
diščino, smo potrebovali po-
gum. Včasih smo v pesmi
namensko pozabljali, da
nam od vsepovsod preti so-
vražnik, večkrat pa nam je
šlo resno za nohte. Nikoli ne
bom pozabil dogodka pri Sv.
Ani nad Ložem. Bilo je ja-
nuarja 1945 zjutraj. Prišli
smo z Blok in se tam name-
ravali spočiti, ko nas je pre-
senetil Rupnikov bataljon
belogardistov. Stažo so ubili.
Osemnajst naših je padlo. V
zmedi sem zgrabil svojo an-
gleško brzostrelko in skočil
skozi okno...

**Večkrat premišlujem in
si dopovedujem: revolucio-
narni duh mora klti iz roda
v rod.«**

Z zrežljano pipo v ustih mi
je vzbudil pozornost. »**Jože
Siti**, Metulje, Nova vas pri
Rakeku,« se mi je predstavil.
»Bil sem brigadni obvešče-
valec. Zavedal sem se, kaj
pomeni, če tajno obvestilo
ne pride pravočasno v briga-
do, zato sem šel čez vse za-
preke, ki jih ni bilo malo.
Najbolj nevarni so mi bili do-
mači izdajalci. Našo hišo so
imenovali »partizansko
gnezdo«. V njej je bila na-
mreč javka. Ko je za to izve-
del sovražnik, smo morali v
internacijo. Tri tedne sem
prebil v Gonarsu, naslednjih
9 mesecev pa v taborišču v
Padovi.

**Danes imamo to, za kar
smo se borili – svojo zemljo.
Izdelovanje košaric, pe-
harčkov, palic, pip in po-
dobno pa mi krajša čas.«**

Jozeta Košoroka iz Sinovi-
ce pri Sodražici je vojna vi-
hra zajela v Krškem, kjer je
učiteljeval. Kmalu je postal
aktivist OF v Zamostecu, le-
ta 1942, ko so Italijani zapu-
stili Sodražico, pa je pomag-
al v tamkajšnjem rajon-
skem odboru.

»Še vedno mi v ušesih od-
meva 29 bombardiranj So-
dražice,« pravi tovariš Košo-
rok. »Po italijanski ofenzivi
proti Travnju gori pa je ostala
Sodražica mrtvo pogorišče.

Leta, ki sem jih z očetom
in štirimi brati prebil v tabo-
rišču v Padovi, so bila polna
grenkobe. Najhuje mi je bilo,
ko sem izvedel, da so mi Ita-
lijani požgali dom. Šele tak-
rat sem občutil pomen be-
sede »brezdomec«.

Po kapitulaciji Italije so
nas Nemci prepeljali v Za-
greb in nato v Ljubljano. Ker
sem pobegnil in se spet po-
vezal z OF, sem moral na pri-
silno delo v Salzburg. Toda
tudi tam naša domovinska
zavest ni zamrla. Ustanovili
smo posebno skupino in se
povezali s taborišči. Ob raz-
padu Nemčije smo priprav-
ljali povratek v novo, Titovo
Jugoslavijo.

**Zaživeli smo narodno in
socialno svobodo. Za priho-
dnost želim rast zdrave
družbe z zavestjo, da dogra-
jujemo socializem, ki so ga
na čvrstih temeljih zasno-
vali najboljši sinovi in hče-
re slovenskega naroda.**

S pesmimi, ki sem jih v
zbirki »Domovina draga
moja« zbral za slovenske
otroke v tujini, sem hotel
dati košček naše zemlje ti-
stim, ki so zanjo prikras-
šani.«

Matija Ule iz Peščenka v
Cerknici je svojo partizan-
sko pot začel pri varnostno
obveščevalni službi na No-
tranjskem. Po nemški ofen-
zivi leta 1943 pa je prišel v
Serčerjevo brigado. Pri po-

hodu Stirinajste na Stajer-
sko je bil hudo ranjen. Okre-
val je na osvobojenem ozem-
lju v Črnomlju. Leta 1945 ga
je sprejela 1. gradbena briga-
da. Postal je komandant 4.
bataljona.

»Mostova v Ptuj in v Ko-
toribi sta delo naših rok,«
pravi s ponosom tovariš Ule.
»To so bili prvi koraki pri
obnovi naše porušene domo-
vine. Danes vidim v njiju
simbol mostov do vseh ljudi,
ki dograjujejo našo sociali-
stično družbo. Želim, da pre-
mostimo tudi kakršnakoli
nasprotja med generacijami
in s skupnimi mišmi ohrani-
mo to, kar nam je prinesel
narodnoosvobodilni boj –
svobodo.

Zakaj govorim o mosto-
vih? Morda mi je misel nanje
vtisnil dogodek leta 1943, ko
sva se s tovarišem umikala
pred Italijani, ki so šli na
Lazne. Ukrcala sva se v čoln,
da bi preveslala Cerkniško
jezero, toda čoln je nasedel
na sipini. Z upanjem, da je
breg blizu, sva zabredla v va-
love. Toda voda je bila vse
globlja. Nikjer nobenega
prehoda, samo noč, mrz,
sneg in dež. Šele naslednjega
dne sva spet našla čoln in z
njim dosegla breg.«

Jože Jens iz Podpeči je po-
stal partizan leta 1942 ob na-
padu na belogardistično po-
stojanko Grahovo. Takrat
mu je bilo sedemnajst let.

»Tisti dan, ko sem postal
partizan, mi je ostal najbolj v
spominu,« pripoveduje tova-
riš Jens. Starejšim tovarišem
smo se zdeli premлади in
marsikdo je namesto v goz-
dove moral domov. Res, tudi
tam je lahko opravljal dovolj
koristnega dela, toda puška
v rokah – to je bilo vendar
nekaj drugega. Počutili smo
se odrasle.

Po Roški ofenzivi sem mor-
al v internacijo, potem sem
prišel v Bračičevo brigado,
kjer sem z mitraljezom tolkel
po tujcih, ki so lačni naše
zemlje hoteli postati gospo-
darji. Po pohodu na Stajer-
sko sem postal štabni kom-
mandir v Notranjskem odre-
du. Zima v februarju 1944 pa
me je zvalila na kurirsko ka-
ravlo. Večkrat smo se selili.
Iz kraja nad Sodražico smo
prišli v Metle nad Blokami
pa spet v Podbreskovo pri Lo-
škem potoku in končno v
Mangle pri Čabru, kjer sem
kot komandir kurirjev doč-
kal svobodo.

**Spoštovanje človeka –
mislim, da je to vrednota, ki
je narodnoosvobodilni
boj dal svoj smisel, vredno-
ta, za katero bi se morali
spet boriti, če bi jo kdorkoli
ogrožal.**

Iz Loškega odreda je tudi
tovariš **Franc Bavec**. Bran-
ko so mu rekli partizani. Par-
tizansko pot je začel na No-
tranjskem, končal pa v Be-
nečiji. Po preimenovanju
Loškega odreda v Soški je
namreč odšel na Primorsko.
»Na Banjski planoti smo
ustanovili TV-6 P-9. Bili smo

pravzaprav »model« prvih
partizanov za tamkajšnje lju-
di. Osnovali smo OF – naše
bodoče terence.

Dalje me je po kapitulaciji
Italije vodila pot v Brda. V
Kobaridu sem postal na-
mestnik komandanta 2. so-
ške brigade in sem sodeloval
v vseh tamkajšnjih bojih. Po
končani šoli pa so mi zaupali
mesto komandanta Bazovi-
ške brigade. Nazadnje sem
postal komandant Idrijsko-
tolminskega odreda in v Be-
nečiji komandant operativ-
nega štaba.

Predvsem se rad spomi-
njam našega tesnega sodelo-
vanja z italijansko brigado
garibaldincev. Vodil nas je
skupen cilj.

Kaj je prinesla vojna? De-
veti korpus in 4. armada sta
pomagala osvoboditi kraje
ob italijanski meji in Furla-
nijo. Preprečili smo zavezni-
kom njihove načrte.

»Domovina v malem« pra-
vi tovariš **Anton Malnar** svo-
jemu sedanjemu domu v Vi-
ševku blizu Starega trga pri
Ložu, kjer živi invalidsko
upokojen. Sicer pa je iz Ča-
bra v sosednji republiko Hr-
vatski. Junija 1942 so Italia-
ni in belogardisti Čabar pož-
gali, prebivalce pa odgnali
na Rab.

»Pet mesecev smo domo-
vali pod šotori. Vsak dan je
umrlo približno 375 ljudi.
Nato smo morali v taborišče
Gonars v Italiji. Po kapitula-
ciji Italije me je na Vrhniki
sprejel borec Andrej Poje.
Povezal sem se s SKOJ. Ne
smem pomisliti... bilo mi je
komaj 15 let, za mano pa že
vse te grozote. Toda misliti je
bilo treba naprej. V 18. kurir-
sko postajo pri Zakrajškovi
žagi sem prišel kot pomožni
obveščevalec. Pobiranje bo-
deče žice, napeljevanje elek-
trike, prevažanje ranjencev
iz snežniških bolnišnic na
partizansko letališče Nad-
lesk v Loški dolini, od koder
so jih pošiljali v Bari v Itali-
jo, pa razni skojevski sestani-
ki – vse to je bil moj delež v
narodnoosvobodilnem boju.

Nekoč, leta 1943 je bilo,
sem se na poti z Vrhnike
oglasil v Podšteberku v
rojstni hiši svoje gospodinje.
Korak in dih mi je zastal;
pred mano na tleh je ležala
zaklana učiteljica iz Starega
trga, desna roka nas mladinc-
cev. Preplaval me je gnus,
maščevanje in želja po uni-
čenju tistih krvavih rok, ki
so zagrešile zločin.

**Mir, svoboda, demokrati-
ja in bel kruh – s to dedišči-
no narodnoosvobodilnega
boja se danes lahko pona-
šamo.«**

Obujanje spominov na ob-
dobje osvobodilne vojne naj
vzpodbuja k še večji zagna-
nosti pri opravljanju nalog
današnjega časa, pri graditvi
še boljšega jutri. Prelita kri
naših prednikov naj nas ve-
sno opozarja, da geslo »Nič
nas ne sme presenetiti« ne
bo postalo samo fraza.

Živa Drole

Zmagovita pot naše
ljudske revolucije se je za-
čela že v predvojnem ob-
dobju, ko je KP Slovenije s
pomočjo svojih sicer ma-
loštevilnih, a predanih
članov zbirala vse napre-
dne ljudi za uresničitev za-
črtanih revolucionarnih
ciljev. Tudi Notranjska je
dala svoj delež v predvoj-
nem komunističnem giba-
nju. Ni bilo veliko partij-
skih organizacij, toda nji-
hova zdrava jedra so bila
sposobna v danih razme-
rah odločilno vplivati na
potek dogodkov. Revolu-
cionarno vrenje je bilo
izrazito že takoj po prvi
svetovni vojni v Loški do-
lini in tudi v drugih kra-
jih. Prav tam jim je nekaj
let pred drugo svetovno
vojno uspelo zmagati na
občinskih volitvah. Velika
je bila tudi aktivnost ko-
munistov v Borovnici, na
Vrhniki, v Kozarjah, na
Brezovici in drugod.

Notranjska je od žice
okupirane Ljubljane do
Babnega polja dala svoj
delež v NOV, tako v četah,
bataljonih, odredih in bri-
gadah, še posebej pa v pre-
skrbni naših vojskanih in za-
lednih enot. Številne
žrtve, požgani in po vojni
obnovljeni domovi priča-
jo, da se je tudi tam bila
bitka za obstoj slovenske-
ga naroda in vseh jugoslo-
vanskih narodov ter nara-
dnosti. Prvi večji boji so
bili že v letu 1941, na pri-
mer napad na mesto Lož,
razstrelitev preserskega
mostu itd. V letu 1942 je
nastalo veliko osvobodeno
ozemlje od Kolpe do pred-
mestij Ljubljane in tudi v
Dolomiti. Gradila se je
nova ljudska oblast, ki je z
NOO uspešno opravljala
svoje dolžnosti.

Ob takratni z bodečo ži-
co ograjeni in zaminirani
nemško-italijanski meji
do ograjene in močno utr-
jene Ljubljane, z bunkerji
dobro zavarovane proge
Ljubljana-Trst s precej
gostimi sovražnimi posto-
jankami je bilo na razme-
roma ozkem prostoru
vsem partizanom znano
območje Dolomitov, kjer
je uspešno deloval Dolo-
mitski odred. Prebivalci
so bili tod tesno povezani z
borci.

Naše najvišje vodstvo je
po Roški ofenzivi sklenilo,
da prenese svoj sedež v
Dolomite, kjer je lahko v
največji tajnosti oprav-
ljalo svoje naloge prav na
pragu Ljubljane. Od tam
je laže vzpostavljalo tudi
zveze s Primorsko, Gorenj-
sko in Stajersko. Dolomit-
sko obdobje je še posebej
značilno v utrjevanju NOV
in poglobljanju enotnosti
OF. Svoj odraz je dobilo v
Dolomitski izjavi osnov-
nih skupin OF.

V povojnih letih so v
vseh notranjskih občinah
»zrasli« v večjih in tudi v
manjših krajih številni in-
dustrijski obrati, ki so že
marsikje prešli veliko
industrijo. V zadnjih letih
je bil napravljen tudi večji
korak v kmetijstvu. Gos-
podarskemu razvoju sle-
di gradnja novih šol, otro-
ških vrtcev, stanovanj,
zdravstvenih domov, po-
sodabljanje cest, urejanje
vodovodov in kanalizaci-
je, širjenje električnega in
telefonskega omrežja itd.
Skratka, povsod na No-
tranjskem se kaj gradi za
izboljšanje življenjskih in
delovnih pogojev.

Iz govora predsednika
okrožnega odbora aktivi-
stov OF Notranjske in
predsednika slovenske za-
družne zveze Andreja Pe-
telina

Že pet let vodi asfaltirana cesta iz doline, iz Slapa ob Idriji, na Sentviško planoto, kjer se po nekaj strmih in vijugastih kilometrih odcepi en krak ceste na desno proti Sentviški gori, drugi na levo na Pečine in Ponikve. Sentviška gora, Pečine in Ponikve tvorijo hkrati s številnimi vasi in zaselki tudi tri krajevske skupnosti na Sentviški planoti.

Enotnost, ki je te kraje in ljudi družila v najtežjih dneh, jim ni tuja niti sedaj, ko se družno lotevajo skupnih del za boljši in lepši današnji in jutrišnji dan na Sentviški planoti. Skromni, poštene in delovni ljudje živijo tod naokoli. Take jih je

skušali celo zbežati iz volišča.

Štiriletno partijsko delo je bilo dovolj, da je med napredno mislečimi domačini pognalo globoke korenine.

Kljub velikemu prizadevanju jih fašistični škorenj ni mogel uničiti niti tedaj, ko se je odločil za najkrutejše metode prisilne pokornosti.

Prvi stiki s partizani

Ob koncu maja 1942 so imele domala vse vasi na

Na Pečinah je vse od kapitulacije Italije uspešno delovala tudi intendatura za Baško okrožje, katere glavni intendant je bil Alfonz Mrak. Stara korenina je bilo njegovo partizansko ime. V njegovi domačiji so zbirali vsa živila za brigade Devetega korpusa. Toda po izdajstvu so 5. marca 1944. leta Nemci napadli domačijo. Gospodarja Alfonza so na begu ranili in je med prevozom v bolnišnico Franjo umrl, njegovo ženo Marijo pa so ubili.

Partizanske akcije na planoti kljub vsemu niso prenehale. Nasprotno, domačini, razen redkih izjem, so se vključili v narodnoosvobodilno gibanje. Gradnikova,

garščih, ki ji domačini rečejo tudi Globoka rupa. Ta kurirska postaja, ki je delovala vse do konca vojne, je vzdrževala zvezo s kurirskimi postajami P-22 na Ljubinju pri Tolminu, s P-7 v Gorenji Trebuši in P-10 v Čepovanu.

Hrabri kurirji s P-21 so morali ničkolikokrat bresti ledeno mrzlo Idrijo na tej in Bačo na drugi strani planote. Vmes pa so jih čakali še strmi hribi in številne pasti, ki jih je okupator spretno nastavljal na njihovi poti.

Hrabri kurirji s P-21

Čeprav so številni krajsani Pečin vedeli za kurirsko po-

Tam, kjer visoko so Pečine

Ko je boj najhujši niso omahovali zvestobi

Predsednik pripravljalnega odbora za organizacijo in proslavo ter izgradnjo brunarice Mirko Črv

skovalo in skalilo življenje, ki je bilo na Sentviški planoti vse prej kot lahko.

Tudi fašistom je bila Sentviška planota vedno trn v peti. Ivan Mrak in Franc Kobal iz Pečin ter Tone Pervanje iz Prapetnega brda so bili že kmalu po končani prvi svetovni vojni vključeni v delo italijanske komunistične partije, ki je na Pečinah delovala od 1924. pa do 1928. leta. Fašistom ni bilo napredno gibanje prav nič pogodu, posebno še ne potem ko se je delo komunistov na Pečinah in njeni okolici, kljub nenehnemu nadzoru in terorju, razvilo tako, da je na Pečinah že leta 1924 dobila na volitvah večino glasov komunistična partija Italije.

Takega izida, pravijo nekateri še danes živeči takratni volilci, na Pečinah niso pričakovali niti člani volilne komisije, in zato ni čudno, da so nekateri izmed njih po-

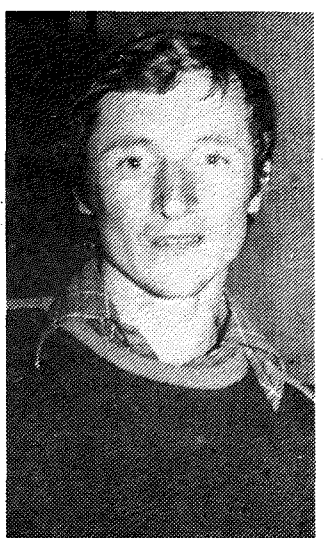
Predsednik krajevske skupnosti Pečine Edvard Laharnar

Sentviški planoti organizirane vaške odbore OF, prve stike s partizani in aktivisti pa sta organizirala na Pečinah Tone Pervanje in Janez Biček iz Prapetnega brda.

V začetku maja 1942 so prišli na Pečine prvi partizani, ki so bili potem vse do konca vojne redni obiskovalci. Z domačini so si delili vse bridke pa vendar včasih tudi vesele trenutke.

Partizani so sredi marca 1943 na Markaduci, na križišču cest proti Sentviški gori in Pečinam, napadli Italijane. Kljub temu, da so imeli Italijani le enega padlega, so se krepko maščevali nad domačinom Francem Klemenčičem. Zažgali so mu hlev, v katerem je zgorela vsa živila.

Takih podobnih in še bolj krutih maščevanj je bilo na planoti veliko. Okupatorju niso bili dovolj le ognjeni zublji siromašnih domačij, temveč je vedno bolj iskal žrtve tudi med domačini.

Pobudnik zbora kurirjev na Pečinah, kjer se je »rodila« misel o preureditvi P-21, Ignac Laharnar

Kosovelova in Gregorčičeva brigada so bile tod okoli ogorčene boje. Nemci so Pečine in Ponikve celo bombardirali.

Za sleherni neuspeh so Nemci vračali! Zagorele so kmetije, v njih pa ljudje in živila. Kar niso pokončali ognjeni zublji, so Nemci odveli s seboj. Marsikatero živinčje iz teh krajev je končalo v njihovih loncih.

»Kar nam niso odnesli Nemci«, mi je dejal pred dnevi možakar iz Pečin, »smo dali partizanom. Sami smo jedli samo enkrat na dan, samo da naši fantje v gozdu ne bi bili lačni. Ob koncu vojne so bile Pečine siromašne, kot cerkvena miš. Redke so bile kmetije, ki so imele vsaj po eno živinčje.«

Od tistih prvih stikov s partizani pa do takrat, ko se je vojna vihra najbolj razplamtela, je odšlo iz Pečin med partizane 51 borcev!

Dvajset med njimi jih je darovalo svoja življenja v številnih bitkah širom naše domovine. V prekomorskih brigadah se je bojevalo 13 borcev. Dva sta za vedno obležala na bojišču. Okupator je požgal štirinajst hiš in gospodarskih poslopij, devet domačinov pa je odgnal v taborišča, med katerimi so trije za vedno ostali za bodočo zico.

Kurirska postaja P-21

Kurirska postaja P-21 je delovala na Pečinah od začetka 1943. leta. Sprva se je selila iz kraja v kraj kot ptica, ki si išče varno zavetje. Po kapitulaciji Italije pa se je utaborila na gozdni jasi nad Bizjakom v Rakucu pri Lo-

Nekdanja kurirja Mirko Kuštrin in Alojz Munih, ki hrani zajetno zgodovinsko gradivo o P-21

stajo P-21 v Globoki rupi in poznali številne kurirje, ki so bili doma iz teh krajev ali bližnje okolice, vest o delovanju te postaje ni nikoli prišla na uho okupatorja.

Kurirji s te postaje pa niso bili samo zgolj prenašalci pomembne pošte, temveč so bili hkrati tudi borci, ki so svojo hrabrost in iznajdljivost uporabljali v številnih neposrednih spopadih z mnogo močnejšim sovražnikom. Ti kurirji so bili tudi spretni vodniki in ne nazadnje tudi partizani, ki so imeli vedno neposredni stik z ljudmi. Veliko lahko zaupaš le dobremu prijatelju! In kurirji s P-21 so imeli daleč naokoli zares izjemne prijatelje.

Skromna koliba iz brun je kurirje P-21 varovala pred mrazom in dežjem. Kadar se je bližala nevarnost, so kurirji zapustili kolibo in si v gozdu med skalami iskali varnejše zavetje. Toda koliba je ostala okupatorju za vedno skrita, čeprav so nekajkrat že bili v njeni neposredni bližini.

Osrednji spomenik na Pečinah v spomin padlih borcev in žrtvam fašizma

Spomenik trem padlim kurirjem na Pečinah

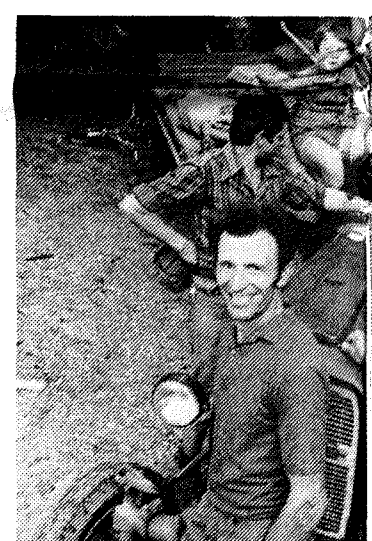
Skriti so bili tudi dohodi do kolibe. Posebno pozimi, ko je bil sneg, je moral vsak kurir za seboj dobro zabrisati sledove svojih čevljev.

V neposredni bližini karavle P-21 sta bili tudi Laharnarjeva, po domače Špičkova, in Piskova, po domače Murovčeva domačija, katerih domači so bili kurirjem vedno v veliko pomoč. Oskrbnovali so jih z vodo, hrano, številnimi podatki in ne nazadnje tudi s tople pečjo, ki se je slehernemu kurirju posebno še v mrzlih zimskih dneh, ko se je vrnil z dolge poti, prilegla.

Za svoja dela so dobili kurirji karavle P-21 številna priznanja in pohvale, med njimi tudi sliko maršala Tita, na katero so bili posebno ponosni. Številni kurirji te postaje pa so dobili tudi odlikovanje, ki si jih bodo zagotovo ponovno pripeli že to nedeljo, 23. septembra, ko se bodo številni kurirji, borci, aktivisti in krajsani zbrali na Pečinah pri Globoki rupi ob kurirski postaji P-21, ki so jo krajsani Pečin obnovili v spomin na njihove kurirje, na najhujše čase naše revolucije.

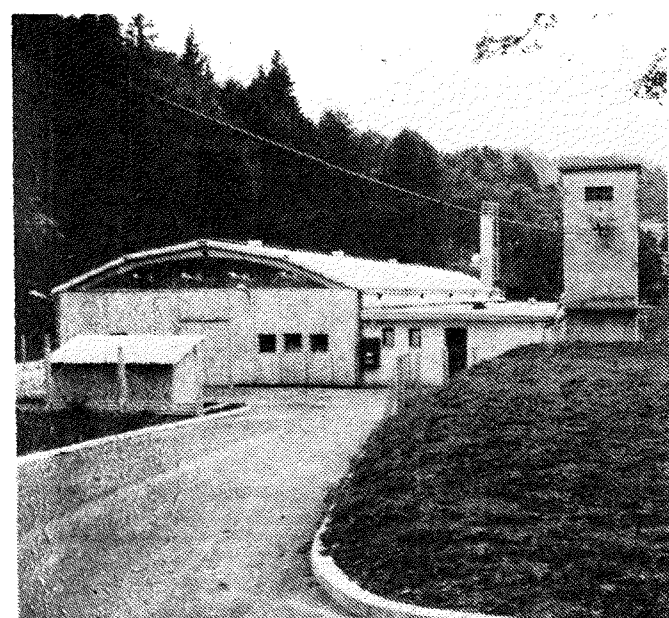

Tam, kjer so stroji, je tudi naša Sentviška planota še živa

Kurirska postaja P-21 januarja ali februarja leta 1943

Kurirska postaja P-21 januarja ali februarja leta 1943
Prvi komandir P-21 je bil pa: Rafael Kenda iz Ponikve, Rakuca, Gaetano Fiandara, iz Slapa ob Idriji, F. Zvonko Zvodar iz Volčje, in Marija Testen-Mamica. Za Jožetom Bajtom je bil f. Kenda, vendar se je bil. Njegovo nalogo je bil, ki je moral kmalu na d. dirsko mesto je prevzel. Časa ga je nadomeščal P. Ob kapitulaciji Italije, kurirjev na P-21 menjala. K. žič je imel naslednje k. Janeza Lipuščka, Franca vačiča, Franca Mraka, M. Lobana, Felicijana Jakul, Romana Kiklja in Danica. Žiča so oktobra 1944 pre. pa določili Mihaela Bra. nje kurirje: Mirka Kuš. Franca Mraka, Maksa H. Janeza Lipuščka, Ignaca gornika in Darka Šuliga. P-21 je imela tudi svo. cijo, ki je bila ustanovl. Sekretar celice pa je bil. P-21 je imela tudi svo. kurir Alojz Munih.

Obrat Metalfleksa iz Tolmina, v katerem je našlo delo na Pečinah kar 72 domačinov

bolj divjal, ali v

Našo kurirsko postajo smo naredili, čeprav pri tem nismo uporabili niti enega žebila. Zdajšnja je lepša, trdnjša... To je tista prava vez med nami, nekdanjimi kurirji, in krajanami te planote.

**Smrtno zadet rešil
zaupno pošto!**

»Kurirji smo se velikokrat znašli v težavah, ko so odločali trenutki«, se spominja Alojz Munih iz Idrije ob Bači, ki sedaj živi v Volčji Dragi in je eden izmed tistih kurirjev P-21, ki skrbi s pisano

logah, akcijah in dogodivščinah. Z delom tega bogatega gradiva bo predstavil številnim obiskovalcem že to nedeljo v Globoki rupi delo in življenje v nekdanji P-21.

**Posnemanja
vreden primer
sodelovanja**

Lani septembra so se kurirji P-21 prvič po vojni zbrali na Pečinah in se skupaj s krajanami dogovorili za preureditev kurirske postaje, kjer naj bi postavili tudi spominsko obeležje.

Ko so cesto še asfaltirali, so mnogi krajanami menili, da bodo mladi po novi cesti še hitreje za vedno odhajali v dolino.

Te črnogledne napovedi se niso uresničile. Vedno več mladih ostaja doma, kajti domačije potrebujejo mlade in sposobne moči. Tudi edini obrat na Šentviški planoti »Metalfleks« iz Tolmina nudi kar 72 domačinom boljši kos kruha.

Pred tremi leti so se krajanami lotili gradnje vodovoda. Zdaj jih rešuje žeje in umazanije le kapnica. Na pomoč so jim priskočili tudi vojaki, ki so s svojim delom veliko prispevali k skupnemu napredku. Cevi glavne trase so že položene. Prihodnje leto bo

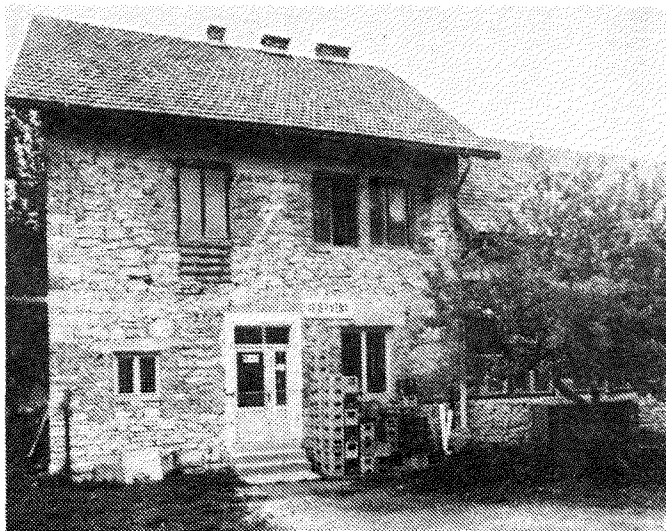
zavedamo«, je še posebej poudaril Franc Kranjc, »kajti to je zelo neodgovorno spričo priprav, ki smo jih namenili v zadnjem času ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Neodgovorno je meniti, da so v trgovini naše rezerve za nujne primere, kot se mnogi na to zanašajo. Res je, da je na planoti danes več živine zaradi preusmerjenih kmetij, kot jo je bilo v letih pred in med vojno, ni pa ostalih pridelkov, s katerimi bi morale biti založene naše kmetije v primeru vojne, vsaj tako ko so bile nekoč. Še pred leti smo bili navajeni pridelati prav vse. Samo sladkor, kvas, sol, kavo in petrolej smo kupovali v trgovini. Takrat nas res ni

Jelka, Tončka, Romana: »Rade se vračamo v te naše kraje, kjer smo preživele mlada leta sredi najtežjih dni!«

Franc Kranjc: »Nič nas ne sme in nas tudi ne bo presenetilo, vendar...«

Tudi tej edini trgovinici na Pečinah se obetajo boljši časi, ko se bo preselila v nove prostore

mladih veliko, ki so porok, žvela

Spominsko obeležje padlim v boju in žrtvam fašizma v Ponikvah

besedo in slikami, kolikor jih je še na voljo, da bi z zgodovinskim gradivom obogatili njihovo nekdanjo kurirsko postajo. »Pa vendar so bili tudi trenutki nepazljivosti ali prešernosti mladih ljudi, ki so to morali plačati z življenji.

Sedmi februar 1945. leta je že bil tak. Kurirje Gabrijela Božiča, domačina Ignaca Kofola in Janeza Lipuščka so sredi Pečin pobili iz zasede. Ignac Kofol je imel zaupno pošto, ki jo je moral prenesti na javko v Spodnjo Trebušo. Toda tudi smrtno ranjen Ignac Kofol je vedel, kaj mora narediti. Del zaupnega sporočila je pogoltnil, drugi del pa porinil pod sneg pod seboj, kjer je izdihnil. To drugo sporočilo so našli krajanami šele potem, ko je skopnel sneg.

Zdaj stoji tam trem kurirjem sredi Pečin spomenik, pomnik, s kakršnimi je nagosto posejana planota.

Alojz Munih ima zbranega veliko gradiva o kurirjih, na-

Nekdanji viharjen opozarja prišleke, da se je Lapanjeva domačija v Ponikvah preusmerila v kmečki turizem

Šestčlanski pripravljalni odbor se je skupno s krajanami zavzelo in resno lotil naloge. Več kot tisoč udarniških ur je bilo potrebno opraviti, da so uresničili predlog kurirjev in svojo obljubo.

»Pri tej akciji«, pravi Mirko Črv, predsednik pripravljalnega odbora za organizacijo in proslavo ter izgradnjo brunarice, »nismo ločevali borcev od mladine, delavcev od kmetov... Složno smo prijeli za delo in kljub nekaterim težavam uresničili obljubo. Zato bo nedeljsko praznovanje še toliko bolj prijetno!«

**Šentviška planota
včeraj, danes ...
In kakšna bo
jutri?**

Sedimo v veliki dvorani krajevnih skupnosti na Pečinah s predstavniki krajevnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij, mladinci, borci, aktivisti, predstavniki JLA in sosednjih krajevnih skupnosti Ponikve in Šentviške gore.

Slavica Trošt, nekdanja sekretarka SKOJ na Pečinah in udeleženka partijske šole v Cerknem, je prišla iz Vipavske doline, Lojze Munih iz Goriškega, Romana Markežič iz Kopra... »Taka srečanja v našem domačem kraju«, so dejali, »nam še posebno veliko pomenijo, posebno še sedaj, ko vidimo, da je tudi Šentviška planota, ki je bila vrsto let zapostavljena, končno le krenila po poti napredka. Res je, da smo na ta napredek čakali cela desetletja, vendar se je splačalo.«

Vasi na Šentviški planoti so že nekaj let povezane z dolino z asfaltirano cesto, po kateri sleherni dan odhajajo številni krajanami zgodaj zjutraj v dolino na delo, popoldan se vračajo na svoje domove.

pritekla voda v sleherni hišo iz nove vodovodne napeljave. To bo zares še en velik skupni delovni uspeh krajanov na Šentviški planoti.

»No, z marsičem pa tukaj še nismo zadovoljni«, so opozorili domačini. »Poglejte, kakšen avtobus, zdaj ko imamo asfalt, bi že lahko redno vozil v naše kraje. Mora mar avtobusno podjetje imeti najprej zagotovilo, da redna linija ne bo imela izgube? Jim mar ljudje prav nič ne pomenijo? Je denar tisti, ki zgolj in o vsem odloča? Nekdaj zaostala Šentviška planota se je že zdavnaj prebudila, želi si hitrejši utrip, hitrejši napredek. Veliko smo že dosegli, veliko dela nas še čaka. Poglejte naše kmetijstvo! Med vojno je bilo to od okoli veliko kmetij. Slehera med njimi je imela živino. Danes je namesto živine v večini nekdanjih hlevov avto. Spričo nerazumljivih odkupnih cen kmetijskih pridelkov tržnih presežkov na Šentviški planoti skoraj ni ali pa jih je veliko manj, kot bi jih lahko bilo!«

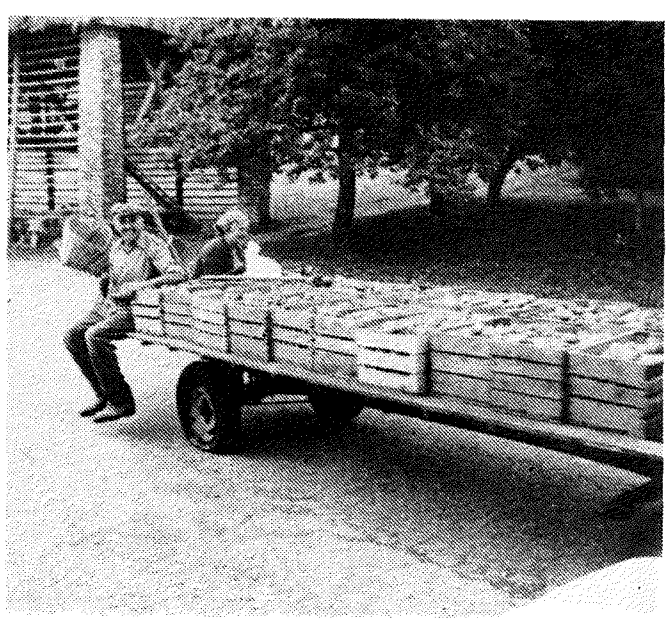
»To ni prav in mi se tega

moglo nič presenetiti. Če je danes domača trgovinica samo en dan zaprta, že ne vemo, kaj bomo jedli!

Akcija »Nič nas ne sme presenetiti« nas ne bo presenetila, četudi se začne takoj. Sami si bomo pomagali, sami smo si že naredili načrt, seveda s priokusom, da smo tudi v pripravi na to skupno akcijo ostali na Šentviški planoti sami.

In kakšna bo Planota jutri? Predvsem taka, kakršna si bodo znali krajanami sami zgraditi. Krenili so po dobri poti. Zdaj morajo samo še vztrajati, kajti ostati na pol poti ne pomeni napredka. Res pa je, da jim mora pri njihovih načrtih, željah in prizadevanjih na pomoč priskočiti še kdo! Veste, več ljudi več zmora in še priokusa grenčice ni vmes, kadar si delovni ljudje, kakršnih je na Šentviški planoti veliko, nazdravljajo s čašami vina ob pomembnih skupnih delovnih uspehih!

Tone Urbas

Pod težo krompirjevega bremena, ki je letos tudi na Pečinah dobro obrodil, se zadovoljna vračata gospodar in gospodinja proti domu

Milka Klarič

Tovarišico Milko smo pokopali decembra 1978 na Žalah v Ljubljani. Doma je bila iz Novih Sel nad dolino Kostela. Ze meseca maja 1941. leta je pomagala pri organiziranju prvih TOOF v dolini Kostela. Aprila 1942. leta je odšla v partizane in se borila do osvoboditve. Po vojni je veliko pripomogla k razvoju kočevske občine.

Janko Oman

Konec junija smo se na tržiškem pokopališču poslovlili od tovariša Janka. Kljub svoji bolezni, ki ga je spremljala od otroških let, je vstopil v NOV februarja 1944 v Kokrški odred. Do konca vojne je bil v čevljarski delavnici.

Ivan Počkaj

V 58. letu starosti je umrl tovariš Ivan iz Ostrožnega brda. Bil je dolgoletni predsednik ZB NOV Ostrožno brdo in aktivni družbenopolitični delavec. Boril se je v sestavi 1. čete 1. bataljona 3. prekomorske udarne brigade, kjer je opravljal razne vojaške in politične funkcije. Za zasluge v NOV je dobil štiri odlikovanja in čin rez. kapetana 1. raz. JLA.

Tončka Fabčil

Tovarišico Tončko smo julija pokopali na senožeškem pokopališču. Rodila se je v zavedni slovenski družini leta 1924. Aktivno je začela delati za NOV v začetku leta 1944.

Franc Furlan

V Smarjah na Vipavskem smo v juniju pokopali tovariša Franca. Bil je med prvimi v vasi, ki se je povezal z organizatorji KP. Med NOV so ga odpeljali v zapore. Po osvoboditvi je nadaljeval z aktivnim delom, dokler ga ni bolezen potisnila v voziček.

Jože Koderman-Srečko

Na litijskem pokopališču smo se marca poslovlili od nekdanjega komandanta bataljona Kamniško-zasavskega odreda. Rodil se je leta 1919 v Veliki vasi pri Domžalah. V začetku leta 1942 se je vključil v OF na terenu kot vodič za razne partizanske akcije; bil je kurir, obveščevalec. Aprila 1943 je odšel v Zasavski bataljon, nato v Šlandrovo in 12. brigado ter v Kamniško-zasavski odred. Po osvoboditvi je delal v odboru ZB NOV Litijskega. Bil je zelo aktiven tudi v drugih političnih organizacijah. Za delo med NOV je bil večkrat odlikovan.

Anastazij Muzlovič

Na ruškem pokopališču smo se junija poslovlili od tovariša Anastazija, borca Tomšičeve brigade. Pred 57 leti se je rodil v Škofiji pri Kopru. V začetku maja 1944 je odšel med partizane na Pohorje. Bil je odlikovan.

Feliks Rejc

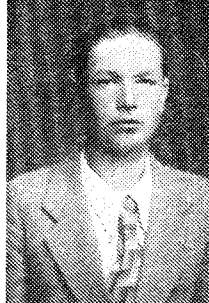
Januarja smo se na pokopališču na Kneži poslovlili od tovariša Feliksa-Srečka. Rojen je bil leta 1908. Zelo zgodaj se je vključil v protifašistično gibanje. Kot člana organizacije TIGR so ga oktobra 1940 aretirali in odgnali v fašistične zapore v Trst. Na drugem tržaškem procesu decembra 1940 so ga obsodili na 30 let zapora, ki ga je preživel blizu Rima. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in takoj vstopil v NOV.

Anton Čufer-Kozomurnik

Na pokopališču v Orehku pri Cerknem smo se poslovlili od tovariša Antona, rojenega 1906 v Jesenici. Ze v začetku leta 1942 je začel organizirano delati na terenu. Med partizane je odšel februarja 1943. Za svoje delo med vojno je bil odlikovan.

Alojz Purkart-Slavc

Na pokopališču v Velikih Laščah smo se novembra leta 1978 poslovlili od tovariša Slavca, spomeničarja, rezervnega majorja in zvestega komunista. Kot prvoborec se je vključil v Turjaško četo, nato junija 1942 v proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča; septembra je bil ranjen. Po okrevanju je prevzel odgovorno mesto komandirja reletne postaje TV-10 A. Po uspešno opravljeni oficirski šoli so ga določili za spremljevalca tov. Borisu Kidriču. Po osvoboditvi je ves čas opravljal pomembne naloge.

Avgust Marušič

Aprila smo na Žalah v Ljubljani pokopali tovariša Avgusta, rojenega leta 1919 v Opatjem selu. Bil je borec Kosovelove brigade. V začetku leta 1945 so ga ujeli in poslali v taborišče Dachau. Dobil je odlikovanje reda dela in dve medalji za hrabrost.

Anton Rozman

Junija 1979 je umrl tovariš Anton iz Gor. Podboršta pri Mirni peči v starosti 79 let. Bil je aktivist od 1941. leta in je opravljal na terenu razne naloge.

Ivan Kralj

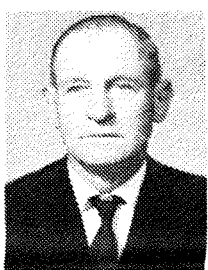
Tovariša Ivana smo junija pokopali v Semiču. Avgusta 1940 so ga sprejeli v SKOJ. Med partizane je stopil pomladi 1942. V roški ofenzivi so ga ujeli in odpeljali v zapore v Črnomelj, Novo mesto, Ljubljano, od tu pa na Rab in v druga taborišča v Italiji. Vrnili se je po razpadu Italije in takoj stopil med partizane. Leta 1944 so ga zajeli na Ilovi gori, ga mučili in odpeljali v Avstrijo, kjer je bil v taborišču do konca vojne.

Anton Vremec

Rodil se je na Opčinah pri Trstu leta 1914. Po kapitulaciji Italije je po raznih težkih preizkušnjah odšel med partizane. Po osvoboditvi je kot skojevce stopil v Narodno zaščito na Koprskem in ves čas opravljal težke naloge. Julija smo ga pokopali na koprskem pokopališču v Skocijanu.

Jože Hafner-Ferjan

V začetku marca smo se poslovlili od tovariša Jožeta z Visokega pri Kranju, starega 67 let. Leta 1943 je postal borec Kokrškega odreda. Med NOV je postal član ZK; bil je dvakrat odlikovan. Dokler mu je zdravje dopuščalo, je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Anton Stepančič

V Renčah smo februarja letos pokopali 83. letnega Antona. Takoj po prvi svetovni vojni leta 1919 se je vključil v napredno socialistično gibanje v Renčah. Sodeloval je pri ustanavljanju delavskega pevskega zbora v letu 1919, ustanovil je sindikalno podružnico v Renčah, organiziral obrambne skupine mladih komunistov. Leta 1928 je odpotoval za zasluzkom v Brazilijo. Tudi tam se je takoj vključil v najbolj revolucionarno skupino. Za svoje delo je dobil odlikovanja.

Slavko Retelj

Rodil se je v Zavodah pri Kostanjevici. Med NOV je bil od maja 1942 v Cankarjevi brigadi. Novembra 1942 so ga ujeli Italijani in ga poslali v koncentracijsko taborišče. Ob kapitulaciji Italije je spet odšel med partizane v Briškobenečanski odred, kjer je ostal do osvoboditve. Za svoje delo je dobil odlikovanje.

Ivan Prezeli-Podgrivar

V 93. letu starosti je v Davči umrl Podgrivarjev oče. Med vojno je bil član gospodarske komisije in drugih odborov OF. V njegovi hiši je bila dolgo časa tiskarna, leta 1944 mladinska konferenca za Gorenjsko. Kasneje je bila tiskarna v njegovem gozdu. V hiši je bila dolgo časa tudi kurirska javka, na katero so prihajali kurirji iz Železnikov, Potoka, Novakov in od drugih. Vsa leta po vojni je skrbel za Davčo, da so dobili ceste, elektriko, telefon, trgovino in drugo.

Miro Klemenc

Na postojnskem pokopališču smo julija pokopali tovariša Miro Klemenc. Leta 1940 so ga mobilizirali v italijansko vojsko in ga odpeljali na Sicilijo. Takoj po prihodu zavezniških čet je začel delati za NOG, zato so ga prepeljali v severno Afriko v taborišče. Od tam je s tretjo prekomorsko prišel v Jugoslavijo, kjer se je boril za osvoboditev do zmage. Za zasluge je dobil dve odlikovanji.

Jakob Grošelj

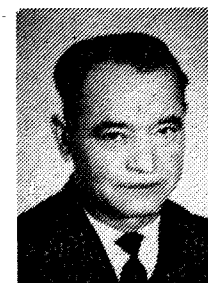
Rodil se je leta 1904 pri Zagorju ob Savi. Leta 1944 je bil v trboveljskih zaporih. Takoj po prihodu iz zapora se je vključil v mobilizacijsko četo Kamniško-zasavskega odreda, nato pa še v Serčerjevo brigado. Dobil je odlikovanje.

Matija Sajovic

Rodil se je leta 1921 v Podkrajju. Letos junija smo ga pokopali na postojnskem pokopališču. V NOV je prispejal iz Afrike s 1. prekomorsko brigado. Vključili so ga v 1. proletarsko divizijo. Udeležil se je bojev ob nemškem napadu na Vrhovni štab v Drvarju. Od tam so ga poslali na izpopolnitev v SSSR. S tankovsko enoto je prispejal na sremosko fronto, kjer se je boril do popolne osvoboditve. Dobil je dve odlikovanji.

Janez Muhič

Tovariša Janeza smo junija pokopali na postojnskem pokopališču. Rojen je bil leta 1897 v Zalogu pri Postojni. Še pod italijansko okupacijo je začel aktivno in organizirano delati za NOG. Njegova hiša je bila blizu močno zastraženega pivskega mostu pri Postojni. V hiši je bilo partizansko zaklonišče, kamor so se zatekali člani NOG in ranjeni borci. Tovariš Janez je vozil čez most grafični material, hrano, pošto, municijo in tudi orožje.

Jože Čanžek

Dan pred praznikom borca smo v Celju pokopali tovariša Jožeta, starega 71 let. Decembra 1943 so ga aretirali, vendar se mu je posrečilo pobegniti. Takoj je vstopil v NOV in postal kurir TV postaje.

Organizirano in vestno opravljeno delo nadaljuje tradicije NOV

Ta žlahtni stih slovenskega pesnika, poeta iz sončne Primorske, je simbol neizmernega rodoljublja in srčne hrabrosti našega naroda v boju za svobodo. Pesniku se je oblikovala misel v zvone besede prav v Laškem, kjer je v zdravilišču iskal zdravje in verz napisal izrecno za spomenik padlim in žrtvam narodnoosvobodilne borbe - Laško.

In ko vsrkaš v sebe stih večne resnice, ki se ob sončnem zatonu odžarja s spomenika pred Domom Dušana Poženela, se v ostrejši luči odvíja doba preteklosti, čas in tema okupatorjevega nasilja. Ime sledi imenu, to niso hladne črke, so ljudje! V tej preteklosti smo povezani z njimi v sedanost iz roda v rod.

Počasi odhajaš, stopinje šustijo po belem pesku, misel se utrne in zgrozi ob toliko pokopanih nad in želja. Tudi oni so nekoč ljubili sonce, svetlobo dneva, tajinstveni mir noči, ljubili so zelene travnike, cvetje na livadah, šumenje gozdov, vrhove gora. Ljubili so drage svojce, čutili toplino prijateljstva in tovarištva. Ljubili so svet in človeka v njem in si želeli srečo. Padli so za svobodo, kako mogočna je z njimi beseda - domovina!

Se nekaj desetnih korakov mimo Doma Dušana Poženela, ki nosi ime po prvoborcu tega območja. Bil je sekretar Okrajnega komiteja KPS za teren Laško - Rečica, ustanovitelj SKOJ med mladino, nenehni organizator in buditelj, borec do tistega usodnega dne, ko je v cvetoči pomladi leta 1944 ob hájki okoli Šmihela v spokojno tišino odjeknil rafal in na robu smrekovega gozda uničil mlado življenje...

Ali smo mi živi v imenu mrtvih, ki so darovali svoje življenje za svoobodo, dolžni, da uresničimo...

In misel iz preteklosti se vrne v sedanost, spremlja korake prek cestnega prehoda v hišo, kjer ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV, občine LAŠKO povezuje korenine Osvobodilne fronte v rastočo sedanost. V tej sedanosti je široko stopstila ustvarjalno energijo, ki je tudi danes živahna v vseh osnovnih organizacijah in se zlija v Občinskem združenju zveze borcev kot plod

*Brez zadnjega daru,
brez vina,
ni toči se v lujenja trti.*

*brez dolg in brez krvi,
brez smrti
zemlja nikdar ni domovina*

alejz madnik

načrtnega dela, polnega zavestne dolžnosti, kateremu daje trdno oporo Izvršni odbor ZB NOV s predsednikom Jožetom Krežetom. Krepitev odločanja poganja razvejane korenine v številne komisije, ki po svojih posebnih interesih sposobno prevzemajo odgovornost za vsestransko demokratično ureditev raznih problemov. V svoji dejavnosti je v dosedanjem obdobju izstopala v vestnosti in zakonitosti Komisija za priznanje delovne dobe borcem in aktivistom NOV, ki je s čutom pravičnosti in zakonitosti rešila marsikaj, kar je bilo v prvem postopku premalo presejano. Predsednik komisije tov. Ržek, nosilec spomenice, je gradil na širokem praktičnem znanju in ravnanju. Tako usklajevanje je rodilo potrditev številnim kmetom, ki so že pred vstopom v NOV delili hleb kruha z borci in aktivisti za svobodo. Delo te komisije je bilo naporno in po zakonu uspešno zaključeno.

V splošnem prinaša vsakodnevno uradovanje predsednika, vedno uslužnega sekretarja (Stane Zorko) in tehn. upravne moči (nadvse marljive tov. Silve Starc) veliko praktično povezavo med člani ZB NOV prav vseh osnovnih organizacij in tako se delo vključuje naprej po članih Izvršnega odbora združenja v vse odbore, svete, komisije in vsa samoupravna telesa celotne občine Laško. V njih so še vedno najdelavnejši in vzpodbujevalci družbenega dela. Delajo v vseh razvejanih smereh samoupravne družbe na tem območju. Usklajevanje interesov in krepitev odločanja ob samoupravnem sporazumevanju in dogovarjanju s člani ZB pa ustvarjalno razrešuje tudi tiste probleme, ki jih ne manjka v nobeni občini

ni in so razrešljivi le v skupnem socialističnem vzdušju, ki je že nekoč v vojni ustvarjal čudeže. Dragocene izkušnje borcev dajejo lahko le dobre rezultate. In tega bi ne smeli nikoli nikjer pozabiti.

Premalo je prostora, da bi našli posamezne stvaritve prejšnjega in sedanjega občinskega odbora ZB NOV. Naj navedemo le nekatere sedanjice: Preureditev spomenika Ilije BADOVINCA ob novi cesti ob Gračnici in prvi pohod Pionirjev po poteh divizije, organizacijske priprave številnih proslav NOB, ki vključujejo vse krajevne odbore ZB in segajo preko sedanjih občinskih meja v Posavje, rudarske zasavske revirje, TV postaje obširnega območja, pomoč in sprejemi mladinskih delovnih brigad, Kurirčkove pošte, pionirskih pohodov, obletnice tiskarn, bolnic, brigadirskih enot in še in še... Povezuje nas globoka vez z Mladinsko organizacijo in bodo ob njej najzmožnejši, vdani socializmu, nadaljevali ideje v vojni prekaljene generacije NOB.

Dolga je še vrsta vsakdanjega dela v korist članom ZB. Številnim je bilo omogočeno zdravljenje v zdraviliščih, prejeli so stanovanjska posojila, priznavalnine in razne po zakonu pripadajoče pravice. Vrata predsedstva odbora ZB so široko odprta za pravice, nasvete in tovariško, toplo besedo.

Trudimo se, da bi okrepili zdravstveno zaščito članov ZB in v novem Zdravstvenem domu v Laškem uredili ordinacijo za borce.

Nadvse uspešno je sodelovanje članov ZB pri krepitevi obrambne sposobnosti naše družbe in razvoj civilne zaščite SLO, povezovanje obrambnih priprav, uspo-

sabljanja občanov, kar so pred časom pokazale zelo uspele obrambne vaje v Debru v Laškem, ki so potrdile stvarno in resno delo vseh, ob geslu: Nič nas ne sme presenetiti! Mnogo truda vlaga v to dejavnost Občinski svet za civilno zaščito. Trdno je povezan z organizacijo ZB preko tov. Leopolda Ožeka in Laza Brod.

Vsa Združenja ZB., po številu jih je deset, so delavna, najboljša med njimi JURKLOŠTER, RADEČE, REČICA. V teku je akcija: Vsak član ZB naj bo tudi naročnik našega tednika TV-15! Vsa Združenja zbirajo denarna sredstva za potresno območje bratske republike Črne gore. Akcija je uspešna in še traja.

Predsedstvo Občinskega odbora ZZB NOV Laško je smatralo za potrebno, da ustanovi ponovno komisijo za odlikovanja z nalogo, da prouči in zbere po krajevnih organizacijah Združenj borcev NOV vse tiste borce, ki še niso odlikovani tako za zasluge med vojno kakor tudi po osvoboditvi pri izgradnji in obnovi naše domovine. Ta dejstva so za posameznika gotovo boleča, če tudi je zavest o opravljenem delu za našo skupnost najlepše čustvo.

In tako je letos v počastitev DNEVA BORCA v dvorani zdravilišča v navzočnosti predstavnikov Skupščine občine, ZKS ZSDL LMS ZS in predsedstva Združenja borcev NOV - slavnostno podelil 25 odlikovanj zaslužnim borcem in aktivistom - predsednik Skupščine občine Laško, tov. Jože RAJH.

Težko je opisati čustva sreče in ponosa odlikovancev. Večina jih je iz skromnih hribovskih domačij... Tudi ni mogoče vključiti vseh toplih besed ob čestitkah predstavnikov. Oči prvoborca MILANA BILA, prekaljenega komunista, nositelja spomenice iz Sutjeske, tudi član predsedstva Združenja ZB, gledajo v zadovoljni obraz republiškega poslanca Ivana Diazzija...

»Dočakali so« je dejal. »Pohiteli je treba, vedno manj nas je...«

Tudi v tem je zrno resnice.

To je le skromen prikaz dela in snovanja Občinskega odbora Zveze Združenj borcev NOV v Laškem.

Pavla Rován-Jana

V močnem razmahu narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem v letu 1944 je na straneh zgodovine zabeleženo veliko pomembnih uspehov narodnoosvobodilne vojske Slovenije. Nepopustljivi boj je zajel nova slovenska območja, okupatorja pa so prizadeli hudi udarci na Dolenjskem in Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem. Slovenski prostor je bil na meji dveh bojišč. S svojimi številnimi akcijami na pomembne prometne zveze na območju Slovenije je NOV Slovenije pripomogla, da so bili manevri nemških enot iz enega bojišča na drugo bistveno otežkočeni.

Sem sodijo v poletju in jeseni 1944 številne večje akcije in napadi na sovražnika na skoraj vseh prometnih zvezah v Sloveniji, kot so: napada na železniški most in postojanke pri Litiji, Štampetov most, viadukt pri Mislinju, napadi na železniške objekte na progah Maribor-Celje in Jesenice-Baška grapa, Most na Soči ter mnoge akcije po skoraj vseh železniških progah in cestah v Sloveniji.

Močna ofenziva enot NOV Slovenije je bila del ofenzive ostalih enot NOV Jugoslavije, ki so krenile v napad na povelje vrhovnega komandanta tovariša Tita in na željo zavezniške vrhovne komande v Sredozemlju, da bi s tem olajšala prodor zavezniških sil na južnem italijanskem bojišču.

Med najpomembnejšimi je vsekakor napad na železniški most Pogonik pri Litiji in na bližnje postojanke. To je bila združena operacija brigad 7. korpusa in 6. operativne cone ter zavezniškega bojnega letalstva, prva te vrste v Sloveniji. Napad je uspel. Poškodovali so zavezniški most in napadli obe bližnji postojanki - v gradu Pogonik in v Kresnicah.

Pred osrednjo slovensko proslavo v Pogoniku pri Litiji

Pogonik in Kresnice med napadi na prometne zveze

Vse akcije na prometne zveze, zlasti uspešen napad na železniški most v bližini slovenskega glavnega mesta, so imele močan odmev v domovini in v zamejstvu.

V letu 1979 bomo praznovali tudi razširitev osvobojenega ozemlja, ki je bila prav na prostoru 4. operativne cone na območju Štajerske z osvoboditvijo Zgornje Savinjske doline najpomembnejša in najboljše. Četrta operativna cona je v avgustu in septembru razširila osvobojevano ozemlje tudi čez Moravsko dolino do reke Save.

Sava je bila močna ovira za bojevanje partizanskih enot. Čez Savo so se poskušale prebiti na Štajersko številne enote NOV in POS, med njimi 2. grupa odredov pri Litiji spomladi 1942, dve brigadi z Dolenjskega poleti 1943 in druge.

V bližini Pogonika in Litije so bili čez Savo organizirani partizanski prehodi, ki so uspešno delovali od januarja 1943. Dve in pol leti so zagotavljali prehod čez Savo kurirjem, partizanskim enotam, aktivistom OF, novomobiliziranim borcem s Štajerske in Gorenjske pa prevoz raznega materiala.

V širši okolici Litije je bila Sava, čeprav velika za preka, z dobro organizacijo, požrtvovalnimi in pogumnimi vodiči ter čolnarji najbolj obvladana. Njeni prehodi so od januarja 1943 do osvoboditve trajno zagotavljali zveze in prehode s Štajerske in vzhodne Gorenjske na Dolenjsko.

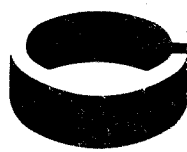
Uspešen napad na Pogonik in Kresnice je partizansko magistralo le še utrdil.

»**Monter**«

KLEPARSTVO, KLJUČAVNIČARSTVO, STREŠNO IZOLATERSTVO
61000 LJUBLJANA, CELOVŠKA 180 b - P. P. 42/VII - TELEFON 57-851, 57-461

izvajalec vseh vrst kleparskih,
strešno izolaterskih in
ključavničarskih del.

MONTAŽNO PROIZVODNO PODJETJE

**CEVOVOD
MARIBOR**

projektiranje ter instaliranje vodovodov in sanitarnih naprav,
centralnega gretja, in klimatskih naprav, instalacije
hladilnic, sušilnic, termotehničnih in namakalnih naprav,
plinskih napeljav, cestnih vodovodov. Proizvodnja izdelkov
za instalacije vodovodnih in toplovodnih naprav,
proizvodnja hlevske opreme ter izdelkov birotehnike;
uvozno izvozna dejavnost in zastopanje inozemskih firm.

strojogradnja, konstrukcije in montaža n. sol. o., 62001
MARIBOR Zagrebška 20, p. p. 200
telefon: (062) 32-751
telegram: metalna maribor
telex: 33115 yu metmb

PROJEKTIRA, PROIZVAJA IN MONTIRA

- transportne naprave
- opremo za energetiko
- procesno opremo
- gradbene žerjave in osebno tovorna dvigala
- avtodvigala
- preoblikovalne stroje
- ladijsko opremo
- jeklene konstrukcije
- kmetijsko mehanizacijo

PREDSTAVNISTVA METALNE

11000 BEOGRAD, Nušičeva 6/I, tel.: (011) 334-348
71000 SARAJEVO, Ulica Maršala Tita 50/IV
91000 SKOPJE, Partizanski odredi 119, tel.: (091) 259-007

»**Slog**«

PODJETJE ZA NOTRANJO OPREMO - MARIBOR - ČRTOMIROVA 6

Telefon: (062) 23-454, 23-463, obrat Središče, telefon (062) 71-017 — Brzjav: »SLOG« Maribor — Tek. račun pri SDK 51800 - 601-11534

**Proizvodni program: notranja oprema
po projektih**

**Doslej opremili: HOTEL IGALO, HOTEL BRIONI,
KONGRESNI CENTER »SAVA« v Beogradu in še vrsto
drugih pomembnih objektov.**

gorenjevarstroj

Industrija in montaža n. sol. o. Lendava

Industrijska cesta b.b.

Telefon: h.c. (069) 75 271, telex: 35-238 YU Varle

Telegram: Varstroj Lendava

- VARILNA TEHNIKA
- SANITARNE KABINE
- MONTAŽNE TER IZOLACIJSKE
USLUGE
- KONTEJNERSKE KOTLOVNICE

gorenjevarstroj

Obrtno podjetje

»**KOMUNA**«

Beltinci

- MIZARSTVO
- KERAMIČARSTVO
- MLIN
- ŽAGA

PEKARNA - SLAŠČIČARNA

»**ROGLA**«
SLOVENSKE KONJICE
Telefon (063) 750-028

KDOR PEKARSKE IN SLAŠČIČARSKE IZDELKE
»ROGLA« KUPUJE, JE DOBRO IN VARČUJE!

**KO
to**

KOTO - koteka tobak - proizvodno in
trgovsko podjetje n. sol. o. Ljubljana,
TOZU ind. - proizvodnja n. sol. o.
63305 Vransko 136, tel.: (063) 724 000, 724 005
kov. servis: 724 012, tg: inde Vransko,
z. r.: 50750-601-19420, žel. postaja Zalec

usnjena konfekcija v prvovrstni
kvaliteti za moške in ženske

OPEKARNIŠKO PODJETJE

izdeluje zidno in
stropno opeko

**Pekarna in slaščičarna
RUŠE**

pečemo vsak dan svež kruh in pecivo

**Klavnica in mesarija
RUŠE**

Preskrba trga s svežim kvalitetnim mesom in
mesnimi izdelki.

Spominska plošča v Srednjem Lokovcu

Dne 23. septembra 1979 bo v Srednjem Lokovcu, kjer je bila 3. in 4. septembra 1944 ustanovna konferenca pokrajinskega načelstva Narodne zaščite za Slovensko Primorje, odkritje spominske plošče. Vse pripadnike Narodne zaščite vabi pripravljali odbor tega dne ob 10. uri k Alojzu Podgorniku, številka 90 v Srednjem Lokovcu.

Ob 9. uri bo odkritje spominske plošče topničarjem 9. korpusa.

Istega dne bo po slavnostnem odkritju spominske plošče NZ zbor in srečanje aktivistov OF nekdanjega Severno-primorskega okrožja.

Pripravljali odbor

Pripadniki voda za veze

Na fotografiji je del Voda za veze pri Vojkovi brigadi. Fotografija je bila napravljena nekje na Ledinski planoti v letu 1944, ko je ta vod napeljeval telefon do Govejka, kjer je bil štab brigade.

Vinko Bogataj, ki je tudi na fotografiji, prosi vse pripadnike tega voda, da se mu javijo na naslov: Vinko Bogataj – Govejk pri Ledinah, 65282 Sp. Idrija. Želel bi, da bi po toliko letih prišlo do srečanja nekdanjih pripadnikov tega voda.

Janez Jeram

Odbor 4. brigade VDV partizanskih kurirjev, pododbor za Zasavsko-savinjski sektor

Obveščamo, da bosta proslavi na kurirskih postajah na Štajerskem:

29. septembra 1979 ob 8.30 na postaji TV-24 v Rečici nad Laškimi in 6. oktobra ob 9. uri na postaji TV-36 v Zavodnjah nad Šoštanjem.

Na obeh postajah bodo tudi odkrili spominska obeležja. Obema postajama bosta krajevni skupnosti Rečica nad Laškimi in Zavodnje nad Šoštanjem podelili domicil.

Vabimo kurirje, da se v čim večjem številu udeležijo proslav, posebno pa še kurirje TV postaj 24 S in 36 A.

Odbor

Vabilo na Silovec

Skupščine in družbenopolitične organizacije domicilnih občin kozjanskih borcev in aktivistov Brežice, Krško, Sevnica, Laško, Šentjur in Šmarje pri Jelšah, vabijo na proslavo borcev in aktivistov Kozjanskega ter 35-letnice Kozjanskega odreda, ki bo v soboto, 22. septembra letos ob 10.30 uri na Silovcu nad Sromljami.

Že v petek, 21. septembra se bodo v Sromljah zbrali številni mladi pohodniki s Kozjanskega. Ob 19. uri pa se bodo srečali z borci ob tabornem ognju.

Na sobotni osrednji proslavi bo govoril predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik.

Vabljeni

Vabimo na trgategv

Domicilni odbor Briško-beneškega odreda v Novi Gorici vabi vse svoje pripadnike, na trgategv v Brda, ki bo v nedeljo 23. 9. 1979. Zborna mesto bo v Dobrovem (v Brdih) ob sedmi uri in trideset minut. Vsa podrobnejša navodila lahko dobite pri sekcijah odbora Briško-beneškega odreda.

Na svidenje v Brdih!

Domicilni odbor
Briško-beneškega odreda,
Nova Gorica

Vabilo

Vabimo vas na partizansko srečanje in slavnostno odkritje spominskega obeležja nekdanji RELEJNI KURIRSKI POSTAJI P-21.

KI BO V POČASTITEV 60 LETNICE USTANOVITVE KPJ, SKOJ IN REVOLUCIONARNIH SINDIKATOV

V NEDELJO, DNE 23. SEPTEMBRA 1979 OB 11 URI NA GOZDNI JASI »GLOBOKA RUPA NA PEČINAH«

Slavnostni govoronik bo tov. DUŠAN JUG, sekretar komiteja občinske konference ZKS Tolmin.

Po končanem slavnostnem delu programa bo ob tabornem ognju in partizanskem golažu tovariško srečanje in obujanje spominov iz NOV med nekdanjimi kurirji, borci, aktivisti in mladino ter krajani iz vseh vasi Planote.

Tovariški pozdrav in na svidenje na Pečinah!

KS IN DPO
PEČINE

Odkritje spominskega obeležja Fricu Lukmanu

Krajevna organizacija ZB NOV, Skupščina Krajevne skupnosti in družbenopolitične organizacije Prevoje vabijo na odkritje spominskega obeležja Fricu Lukmanu – predvojnemu komunistu in borcu iz Prevoj in Ivanu Cerarju – aktivistu in borcu iz Sentvida.

Odkritje bo v nedeljo, dne 23. septembra 1979 ob 16. uri pri Tončevem kozolcu v Vrbi pri Prevojah.

ZB NOV, KS in DPO Prevoje

Odkritje spomenika Ivanu Vuku

Na Stari gori pri Vidmu ob Ščavnici bodo dne 23. septembra ob 9. uri 1979 odkrili spomenik proletarskemu pisatelju in udeležencu oktobrske revolucije, rojaku Ivanu Vuku. Slavnostni govornik bo akademik dr. Bratko Kreft.

Po dogovoru na proslavi 35. letnice ustanovitve pete prekomorske brigade v Celju se bodo tega dne ob 9. uri zbrali tudi borci prekomorci iz občin Ljutomer, Gornja Radgona, Lenart, Ptuj in Ormož, da bi se dogovorili o prenosu v Celju postavljene razstave v Ljutomer.

Jubilejna proslava 35-letnice ustanovitve enot NOV in PO Slovenije

Pripravljali odbor za proslavo zaključuje s pripravami jubilejne proslave 35-letnice ustanovitve enot NOV in PO Slovenije, sestavljenih iz pripadnikov drugih narodov. Proslave se bodo poleg drugih gostov udeležile tudi delegacije posameznih enot NOV in POS, sestavljene iz pripadnikov drugih narodov iz Italije, Sovjetske zveze, Avstrije, Francije in Madžarske ter predstavniki borčevskih organizacij iz zamejstva.

Slavnostni govornik bo Stane Dolanc, član predsedstva CK ZKJ. V kulturnoumetniškem programu pa sodelujeta Tržaški partizanski pevski zbor in godba na pihala iz Pirana. Ob 19. uri pa bo v Bernardinu tovariško srečanje soborcev in gostov.

Delegati enot NOV in POS, sestavljenih iz pripadnikov drugih narodov iz oddaljenih krajev oziroma držav, pa imajo še poseben program. V nedeljo, 7. oktobra, nekateri pa še 8. oktobra bodo obiskali kraje, pomembne iz časov med NOV.

Za to priložnost je tiskana brošura Enotni v boju – enotni v miru, v kateri so v skrajšani obliki podani osnovni podatki enot NOV in POS, sestavljenih iz pripadnikov drugih narodov. Brošura je tiskana v slovenščini, italijanščini, ruščini, nemščini, frasoščini in madžarščini in jo bo dobil vsak udeleženec na proslavi.

D. Žvab

Srečanje partizanskih kurirjev Primorske

Vabimo vas v sončno goriško, kjer bo 21. septembra 1979 ob 11. uri tovariško srečanje partizanskih kurirjev NOV za Primorsko.

Vse tovariše, ki so dočakali 60 let in več, bomo počastili s posebnimi priznanji.

Srečanje bo pri Gostišču Kekec nad Novo Gorico. Za partizansko porcijo bo poskrbljeno.

Zaželjene uniforme in odlikovanja.

Na svidenje.

Pododbora partizanskih kurirjev za
Primorsko

Borci Cankarjeve brigade

Ob 37-letnici ustanovitve 5. SNOUB Ivan Cankar čestitamo borkam, borcem in sorodnikom padlih ter po vojni umrlih borcev.

Čestitko z borbeno pesmijo bo objavil radio Ljubljana v petek, 28. septembra ob 14.25.

V krajevnih skupnostih dolenjskih občin je bilo več proslav in dobro obiskanih srečanj borcev, posebej še za 15. divizijo (Bosiljevo, Sela Šumberk in Pogonik 79), še eno srečanje bo decembra, zato tradicionalne proslave ob ustanovitvi brigade letos ne bo.

Odbor brigade

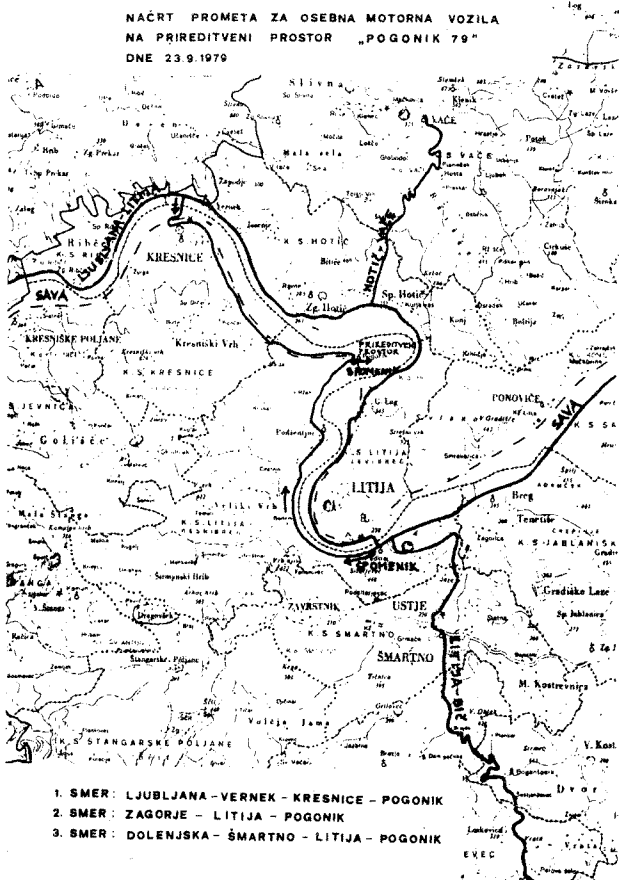
Vabilo borcem in aktivistom

- 15. in 18. divizije s svojimi organizacijskimi enotami,
- 6. SNOUB Slavka Šlandra,
- 11. SNOUB Miloša Zidanška,
- Dolenjskega odreda,
- Kamniško-zasavskega odreda,
- VDV brigade (kurirjem),
- železničarjem,
- litijskega okrožja
- in drugih enot NOV Slovenije, ki so sodelovale v ofenzivi na prometne zveze v Sloveniji jeseni leta 1944.

V nedeljo, 23. septembra ob 11. uri bo v POGONIKU pri Litiji medobčinska proslava ob 35-letnici napadov partizanskih enot na prometne zveze v Sloveniji in napada na železniški most v Pogoniku.

Pripravljali odbor vabi borce in aktiviste, ki so sodelovali v teh napadih, da se udeležijo proslave. Zbor enot bo ob 10.30 na prireditvenem prostoru.

Pripravljali odbor proslave
Odbori enot

Partizanski propagandisti, srečajmo se!

Propagandisti 1. tečaja v Semiču in 2. tečaja v Ručetni vasi leta 1944, prosimo, naj pošljejo svoje nasloge zaradi srečanja ob 35-letnici. Propagandisti 1. tečaja naj pošljejo naslove tovarišici Veri Penca, Staničeva 35, tel. 322-507; propagandisti 2. tečaja pa Vandi Škodnik, Ljubljana, Pleteršnikova 17, tel. 320-321.

IDRIJA

Pot mimo spominskih obeležij

Člani planinskih društev Idrija in Cerkno so v nedeljo, 9. septembra odprli idrijsko-cerkljansko planinsko pot, ki je označena s planinsko markacijo in s strešico na vrhu kroga. Pot pelje čez vrhove, v globače, v odročne kraje, predvsem pa mimo obeležij iz NOV. Namenjena je vsem, predvsem pa mladini, da bi bolje spoznali domače kraje in njihovo zgodovino, saj pelje po poteh, kjer so hodile enote 9. korpusa NOV in kjer so se odvijali hudi boji s sovražnikom.

Pot je mogoče prehoditi v sedmih dneh. Vendar je speljana tako, da se posamezni odsek prehodi v enem dnevu. Na raznih točkah so postavljeni žigi. Poseben vodič sta v ta namen izdali PD Idrija in Cerkno.

Vodič ne nakazuje le smeri planinske poti. V njem so obravnavane tudi druge narave in zgodovinske zanimivosti idrijske občine.

Planinci bodo po opravljeni oziroma prehojeni poti prejeli spominske značke.

JANEZ JERAM

CERKLJE NA GORENJSKEM

Slovesno na Kriški planini

V nedeljo dopoldne, 9. septembra je bilo na Kriški planini pod Krvavcem šesto srečanje borcev, aktivistov in planincev krvavškega področja. Organizirale so ga družbenopolitične organizacije Cerklje, Planinsko društvo Kranj in občinski odbor Zveze borcev Kranj. Slovesnosti se je udeležilo več kot 3000 ljudi, 30 praporščakov ter številni predstavniki družbenopolitičnega življenja kranjske občine in cerkljanskega območja, preživeli borci, člani ZRVS, mladine, lovske družine in avtomoto društva iz Cerklj. Slovensnosti se je udeležilo tudi okrog 300 planincev PD Kranj.

S kulturnim programom so sodelovali moški pevski zbor kulturnoumetniškega društva Davorin Jenko pod vodstvom Jožeta Močnika in člani kulturno umetniškega društva osnovne šole Davorin Jenko iz Cerklj.

Slavnostni govornik pri spominskem obeležju na Kriški planini je bil Metod Jurčič.

Ob koncu svojega govora je tov. Jurčič predlagal, da odbor Koroškega odreda in predsedstvo II. grupe odredov sprejme listino in sklep o pobratenju.

Nato so predstavniki družbenopolitičnih organizacij položili vence k spominskemu obeležju. Tovariško srečanje pa se je nadaljevalo pozno v noč. Številnim udeležencem pohoda so za petkratni pohod podelili zlate spominske značke.

J. KUCHAR

Več kot 3000 udeležencev, še posebno pa mladi so z velikim zanimanjem prisluhnili govoru udeleženca borbe na Krvavcu, Metoda Jurčiča.

Po slovesnosti na Kriški planini je nastal tudi tale skupinski posnetek pred odhodom nazaj v dolino udeležencev NOB.

IDRIJA

Praznovanje lovcev na Pevcu

Številnim praznovanjem lovskih družin na Idrijskem so se v nedeljo, 9. septembra 1979 pridružili tudi člani lovske družine »JAVORNIK« iz Črnega vrha nad Idrijo. Poleg številnih predstavnikov lovskih družin iz idrijske občine in gostov so se zbrali na svečanosti pri gozdarski koči Na Pevcu.

Nedeljska svečanost je bila posvečena 35 letnici uspešnega napada na domobranske postojanke v Črnem vrhu nad Idrijo.

Govorili so o nalogah, ki jih imajo lovci na tem področju Trnovskega gozda, kjer so med NOV delovale enote 9. korpusa in legendarni Vojkov vod. Tovariš Lojze Briški, predsednik lovske zveze Slovenije, je v pozdravnem govoru pohvalil lovce, ki so pobudniki številnih akcij in aktivnosti v gozdovih in na poljih, kjer delujejo. Med drugim je tudi poudaril odgovornost lovskih organizacij za divjad in varstvo okolja ter pomenu lovstva pri splošnem ljudskem odporu.

Na nedeljskem praznovanju so člani lovske družine »JAVORNIK« razvili nov prapor.

SILVO KOVAČ

NOVA GORICA

Praznik občine Nova Gorica

Letošnji praznik občine Nova Gorica – 9. september, je bil še posebej slovesen. V soboto, 8. septembra je bila v Novi Gorici slavnostna seja skupščine občine Nova Gorica. Slavnostne seje so se poleg delegatov udeležili: narodni heroj Lidija Sentjurc, dr. Jože Vilfan, Rado Simoniti, generalni konzul SFRJ v Trstu Stefan Cigoj, predstavniki JLA, predstavniki pobratenih občin iz Jugoslavije in iz Italije, predstavniki slovenskih občin in sosednjih občin iz Italije, predstavniki slovenske narodnostne skupnosti iz Italije, preživeli borci 9. korpusa in zaščitne čete PK KPS za Slovensko primorje, preživeli člani PNOO in PK KPS za Slovensko primorje ter drugi borci in aktivisti ter predstavniki družbenopolitičnega življenja.

Slavnostni govornik, predsednik skupščine občine, tovariš Jože Šišmelj je po pozdravnem nagovoru udeležencev slavnostne seje orisal razvoj in napredek novogoriške občine.

Na seji so podelili nagrado Fraceta Bevka in dve občinski. Zaslužnim družbenopolitičnim delavcem in organizacijam so podelili tudi 18 občinskih priznanj.

Po podelitvi priznanj sta bili podeljeni domicilni listini topničarjem 9. korpusa in zaščitni četi PK KPS za Slovensko primorje ob 35-letnici njene ustanovitve ter razvitje praporov teh dveh enot.

Po slavnostni seji so gostje in delegati odšli na slavo na LAZNE, kjer so ob 35-letnici izvolitve pokrajinskega NOO za Slovensko primorje in Trst odkrili spominsko obeležje. Te slavnosti se je udeležilo veliko število delovnih ljudi in občanov. Udeležence te slavnosti je prisrčno pozdravil sekretar OK ZKS občine Nova Gorica tov. Aljoša Uršič. Slavnostni govornik, takratni podpredsednik PNOO za Slovensko primorje, tov. Branko Babič je nazorno prikazal pomen izvolitve PNOO, 3. partijske konference in izvolitev NOO za severnoprimerjsko okrožje. Poudaril je, da je izvolitev teh organov pomenila že skorajšnjo osvoboditev Slovenskega primorja. Primorsko ljudstvo je imelo tedaj za seboj že tri leta narodnoosvobodilnega boja in je ljudsko oblast priznalo kot svojega edinega zakonitega predstanika. PNOO je takrat prevzel funkcijo ljudske oblasti, OF pa je obdržala svojo politično funkcijo.

Tovariš Babič je poudaril, da so na Primorskem v kratkem času zrasla moderno mesto Nova Gorica, koprsko pristanišče in cela vrsta večjih in manjših sodobnih in modernih gospodarskih objektov in drugih družbenih ustanov (šol, otroških vrtcev, zdravstvenih zavodov, kulturnoprosvetnih objektov ipd.). Tako danes na goriškem ni več brezposelnosti. Delovne sile celo primanjkuje. Danes je zbrisana razlika z ostalo Slovenijo, ki je obstajala kot posledica 25-letne fašistične okupacije. Vse to pa so rezultati naporov, ki so jih omogočili novi družbeni in človeški odnosi, je poudaril tov. Babič.

Na koncu je tov. Babič poudaril še našo samostojnost in odvisnost ter dosledno željo po demokratičnem mednarodnem sporazumevanju. Ob zaključku slavnostnega govorja je tov. Branko Babič odkril spominsko obeležje, ki ga je prevzelo v varstvo Soško gozdno gospodarstvo ZD Trnovo.

Na tej slavnosti so bili slovesno sprejeti v teritorialno 3. partijske konference mladinci-prostovoljci, ki so na tej priložnosti svečano zaprilegeli zvestobo svoji domovini.

V kulturnem programu slavnosti so nastopili moški pevski zbor iz Dornberka in člani Primorskega dramskega gledališča z recitacijami. Po slavnosti je bilo tovariško srečanje in obujanje spominov ne težke, a ponosne narodnoosvobodilnega boja.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

O Radovna, Radovna...

Pri Pangrcu v Srednji Radovni je bila velika kmetija. Velika tudi za današnje razmere in pojme. Redili so 40 glav govedi, tri konje, 10 prašičev in 35 ovac. Do septembra 1944. leta so dali partizanom 13 glav govedi in veliko druge hrane. Tudi pri Klemenu je bila velika kmetija. Partizanom so dali kar 19 govedi.

Na teh dveh kmetijah sta vojna in otroška leta preživljala dva mlada pastirčka. Rado Štajer iz Spodnjih Gorij je bil za pastirja pri Pangrcu, Jože Vončina pa pri Klemenu. Iz leskovih palic sta rezljala lepe piščalke, lovila ribe ob potoku, nosila v gozd hrano partizanom in obvestila, opravljala vsa poljska dela. Srečna sta bila, dokler ni prihrumela smrt v Radovno in pustošila od hiše do hiše.

20. septembra leta 1944. Pastirček Rado Štajer je slavil 14. gozdni delavec pa 47. rojstni dan. Veselo pričakovanje praznovanja se je že v rani jutranji uri prelevilo v najžalostnejši dan v zgodovini Radovne. Ob prvem svitu so Nemci obkolili vas. Eržena so ustrelili na begu, Štajerja pa vrgli v gorečo Pangrčevo hišo, kjer je zgorel s še tremi vaščani. Ubili so tudi pastirčka Jožeta Vončina.

Anton Rekar (umrl pred leti) je v gozdu pripravljaval drva, medtem pa so mu goreli domačija, mama, žena, dve hčerki in trije sinovi.

Pri Klemenčku so bili kajzarji. Gospodar, ki je bil vdovec, je šel jutraj na njivo poleg hiše in začel kopati krompir. Ko je zagledal prihajajočo nemško kolono, je zbežal v hišo in se skril v peč. Vedel je, da je komandant enote esesovske divizije Brandenburg pred dnevi zagrozil, da bo požgal vas in pobil vse vaščane, če se ne vrne dva njegova vojaka, ki so ju partizani zajeli ob napadu, ko so oni iz Radovne z vozovi peljali drva na Bled. Komandant enote je tedaj nagnal vse vaščane na Frčkov rovt in jim to povedal.

Po požigu in moriji so Klemenčkove kosti našli v peči, okostje njegove 16 letne hčerke Marice pa na posteljni mreži. Brata Jernej in Simon Marolt, stara 69 in 67 let, sta živa zgorela v Klemnovi štali. Pri Tončku so zgoreli: 74-letna Jožefa Rekar, 38-letna Terezija Rekar in njeni hčerki 22-letna Helena in 10-letna Francka ter sinovi 5-letni Vinko, 3-letni Viktor in 8-mesečni Primož. V to hišo pa so pred požigom pripeljali še vso Konavčevo družino: 46-letnega gospodarja Janeza Šetina, 42-letno ženo Jero, njuno 19-letno hčerko Jožefo in 17-letnega sina Janeza.

Kriki so parali gore, toda ne src krvnikov. V Srednji Radovni so pogorele vse hiše, koče in gospodarska poslopja. Rušili so celo plotove. Nedotaknjena sta ostala le dva čebelnjaka. Pobili so 24 vaščanov in večina le-teh je živa zgorela.

Pomnimo in ne pozabimo: to se je zgodilo na današnji dan pred 35-letni.

Jože Vidic

Popust za člane borčevske organizacije

Ali zadostuje potrdilo borčevske organizacije?

Oglašam se iz našega koroškega kota. Letos smo letovali v Valovinah pri Pulju, kjer ima naša ZB svoje počitniške hišice. V dveh sobicah smo se naselili jaz, članica ZB NOV, moja hči z možem in malim otrokom od 20. junija do 1. julija. Postrežba, hrana, prenočišče z vsem smo bili zadovoljni, le pri plačilu se je zataknilo. Kot članica borčevske organizacije bi namreč morala imeti 300 din popusta, pa sem na žalost pozabila vzeti s seboj člansko izkaznico. Prosila sem sina, naj mi pri ZB NOV priskrbi potrdilo in naj napiše tudi številko moje članske izkaznice. Potrdilo sem dobila, številke pa mi niso napisali, češ da potrdilo zadostuje. Toda upravnik letovišča niti njegova tajnica nista hotela o tem ničesar slišati. Sklicevala sta se na nepripisano številko izkaznice in tako sem morala plačati za 10 dni letovanja kot vsi ostali 2000 din.

Stara sem 80 let. Sprašujem se, ali je temu kriva birokracija?, ali se povsod strogo držimo predpisov? Ali je vzrok drugje: čim več zaslužiti od turistov, naj bo mlad ali star, član borčevske organizacije ali ne, z visokimi dohodki ali z varstvenim dodatkom. Mislim, da bi morali biti bolj uvidevni. Kaj mislite vi, bralci?

Štefanija Slemenik

Tako je bilo in ne drugače

Nemško kolono v dolini Tolminke je napadel Idrijskotalminski odred

Zgodba o zdravljenju nekega kurirja in odmev na to zgodbo (TV-15, št. 4 in 21) me je vzpodbudil, da napišem nekaj več o tej uspešni partizanski akciji in o vlogi, ki jo je v njej imel Idrijskotalminski odred (ITO) ter nasploh o vlogi in akcijah tega odreda na Tolminskem.

Opazil sem, da v obeh prispevkih pripisujejo akcijo vsem drugim enotam razen ITO. V drugem prispevku odred sploh ni omenjen, dejansko pa je napad začel prav ITO in so nato posegle v akcijo druge enote oziroma manjše skupine borcev drugih enot in terencev, ne pa, kot je bilo navedeno v prvem prispevku, da so v borbo posegle tudi druge enote, med njimi tudi ITO. Iz tega bi lahko sklepali, da so nemško kolono napadli kurirji, čeprav so kurirji imeli pri tem napadu največ izgub. Hudo je bil ranjen kurir Jermol. Edini borec, ki je v tej akciji padel, je bil kurir Cvetko, doma s Kala nad Kanalom v zaselku Koprivšče.

Akcija pa je potekala takole:

Nemci so običajno prihajali v zgodnjih jutranjih urah. Tistega dne, 19. julija 1944 pa so prišli med 8. in 9. uro s svojo kolono in nekaj vpreženimi vozmi iz Tolmina. V Čadrgu je sicer bil nastanjen 1. bataljon ITO, toda v vasi je bilo le nekaj borcev, komora in običajna straža. Nekaj borcev je v oddaljenih senožehtih pomagalo kmetom pri košnji in pospravljanju sena, skupina tečajnikov vezistov pri ITO pa je pobirala telegrafsko žico, ki je nekoč povezovala Tolmin z nekdanjimi obmejnimi postojankami. Potekala je prav ob cesti, po kateri so prihajali Nemci.

Partizanska budnost je popustila. Patrola je sedla v senco in zbijala šale na račun tečajnikov, ki so v strahu opozarjali, naj vendar pazijo na morebitno nevarnost, da jih ne bi sovražnik presenetil na telegrafskih drogovi. Kanjon Tolminke je tako ozek, da je kakršenkoli

razgled nemogoč. Če ne bi takrat slučajno prišel iz Tolmina nek možak in jih opozoril na bližajočo se kolono, bi bile žrtve velike.

Dalje se je vse odigralo v trenutku. Tečajniki so poskakali z drogov in skriti pod cesto pustili nemško kolono mimo. Nemci so šli do Pologa, tam naložili drva in se spet vračali. Do takrat se je v Čadru že zbralo toliko borcev, da so kolono ob povratku napadli. Iz oddaljenih senožeti so stopili v akcijo še ostali borci ter kurirji karavle P-23, nekaj terencev in nekaj borcev VDV. Nemce so napadli v hrbet. Le-ti so se umaknili v senik na čistini, ki se mu je bilo nemogoče približati. Uspelo pa je partizanom, da so ga zažgali z vžigalnimi krogliami.

Tudi podatek, da so vsi Nemci zgoreli v seniku, ni točen. Dva ali trije so izkoristili dim in se rešili. Takrat je izgubil življenje kurir Cvetko, Jermol pa je bil težje ranjen. Oba sta hotela iz gorečega senika rešiti orožje.

Nekaj borcev je po ukazu komisarja odreda, tovariša Kovača, takoj začelo zasledovati po kanjonu Tolminke bežeče Nemce. Šli so za njimi vse do Tolmina, takrat pa je od tam prišla močna kolona Nemcev. Bilo je to pozno popoldne in še dva borca sta bila laže ranjena. Nemci so se maščevali. Zažgali so bližnjo Zastenarjevo hišo in vrgli v plamene Zastenarjevo mamo, ki je sama ostala doma. Torej se je vse to zgodilo še istega dne in ne naslednjega, kot navaja tovarišica Pavla Leban. Nemci si kljub premoči niso upali v bližnjo vas Čadrg, ker so slutili, da jih nad vasjo čaka partizanska zaseda. Vrnili so se v Tolmin in to je že drugič tega dne presenetilo borce, ki so bili pripravljeni na spopad.

Morda sem nekaj stvari izpustil, ker sem tudi sam že kaj pozabil. Moj namen ni povečevati vloge Idrijskotalminskega odreda in zmanjšati vloge pripadnikov drugih enot v tej akciji. Le resnico hočem. Vsak, ki piše o NOV, mora vedeti, da piše zgodovino, te pa se ne sme potvarjati. Borci nismo nikoli spraševali, v katero enoto kdo spada. Pomembno je bilo boriti se in zmagati. Toda če že pišemo imena enot, pišimo natančno ali pa splošno »partizani«, pa ne bo hude krvi.

Še nekaj akcij Idrijskotalminskega odreda:

V zelo kratkem času operacij ITO na levem bregu Soče na Tolminskem so borci likvidirali sovražne postojanke na Kamnem pri Kobaridu, odbili napad v vasi Krn in še istega večera napadli postojanko Volarje, sodelovali pri napadu 9. korupusa na progo v Baški grapi, napadali razne patrole in manjše postojanke, prenašali hrano in drugo opremo, ki je prihajala iz Furlanije ali iz Benečije, čez Sočo drugim enotam, tesno so sodelovali z Briškobeneškim odredom, ki je operiral na desnem bregu Soče in podobno.

Čudno se mi zdi, da vsega tega nihče ne opiše, saj živijo še skoraj vsi, ki so odred vodili, skupaj s komandantom, ki se kot upokojenec celo ukvarja s pisanjem in ima kratke beležke o posameznih akcijah odreda. Te so gotovo bolj zanesljive kot goli spomin.

Žarko Žbogar

Na poti v oficirsko šolo

Želje naše zveste bralke

Redno prebiram Naš tovariš TV-15. Zelo rada bi v njem čitala kaj o pohodu slovenskih fantov skozi Virovitico v Beograd v oficirsko šolo.

Bilo je to januarja 1945. V naš kraj so prišli ponoči. Večina med njimi je bila Primorcev. Zjutraj sva s sosedo izvedeli, da so v sosednji hiši prebili noč. Pripravili sva jim zajtrk, potem so odšli na pot. Za pogovor ni bilo časa. Morda bi kdo od bralcev vedel kaj več povedati o tem.

M. Sila

Sejem blaga iz partizanskih krajev

»Delo, ti si večno – rodovi izginjajo, a ti živiš!«

Na Linhartovem trgu v Radovljici je bil v okviru krajevnega praznika Radovljice organiziran sejem blaga iz partizanskih krajev Gorenjske. K uspehu sejma so največ prispevale krajevna skupnost Srednja vas v Bohinju ter Gorjuše in Koprivnik, znani partizanski vasi. Razni spominki: leseni in tekstilni izdelki, pletenine, zdravilna zelišča, ki so jih nabrali pod strokovnim vodstvom ranega zeliščarja, magistra Janeza Kromarja, so na sejmu vzbujali zanimanje. Tudi izdelki domače in umetne kovaške obrti iz Kroke so bili zanimivi. Graščini in v Šivčevi hiši pa sta pritegnili obiskovalce zanimivi slikarski razstavi. Kdor je hotel, se je lahko okrepčal z jedmi iz »partizan«, skega kotla, ki jih je pripravljala kuhar Janez Bern.

Ustavil sem se ob napisu: »Marenkova mama iz Nomenja podarja pleteno ročno delo – kot prispevek zadnje poti Prešernovega bataljona na Govejek«.

Skratka, sejem bil je živ. Na njem je vsak lahko spoznal, s čim se ukvarjajo starejši borci v prostem času. Mislim, da bi ga morali organizirati tudi tam, kamor prihaja veliko tujih gostov. Predlagam, da ga prihodnje leto organizirajo na Bledu v okviru krajevnega praznika od 16. do 22. julija. Na Bledu prodajajo vse preveč kičastih izdelkov, ki sploh ne nosijo gorenjskega motiva. Gostje bi verjetno raje kupili kak pristen domač izdelek.

Prav bi bilo, če bi vzpodbudo dale tudi krajevne organizacije ZB NOV in občinski odbori ZZB NOV s finančno podporo. Vsi borci še niso preskrbljeni, vsaj kmečki ljudje ne. Tak sejem bi jim veliko pomagal.

»Zdravje in možnost dela je za ljudi največji kapital!«

Alojzij Vovk

V smislu oživljanja tradicij

Spominsko obeležje padlim borcem v Jelenovem žlebu

V spomin na veliko in slavno zmago je bil v Jelenovem žlebu že pred leti postavljen na samem kraju boja spomenik zmage. Ostal pa nam je še dolg, da postavimo spominsko obeležje borcem, ki so tam padli v boju.

Občinski odbor ZZB NOV Ribnica je v dogovoru z odhodom Cankarjeve in Gubčeve brigade pred dvema letoma sklenil, da bo postavil spominsko obeležje. To se je uresničilo 4. julija 1979. Na ta dan so zgodaj zjutraj šle po borbeni poti Cankarjeve in Gubčeve brigade mladinske pohodne enote in vojaki JLA.

Spominsko obeležje sestavljajo tri plošče, ki so pritrjene na skale nad potjo blizu spomenika zmage. Srednja plošča nosi napis: »Vaša rdeča kri napaja korenine smrekovih dreves. Padli borci, dne 26. marca 1943«, na levi plošči je napisano: »Gubčeve brigade Janez Šmuc-Roman, rojen 1919, Jože Žagar-Jug, rojen 1909«, na desni pa »Cankarjeve brigade Ivan Omerza-Johan, rojen 1921, Maks Pitino, rojen 1920, Peter Lanker, rojen 1925«.

Borci Cankarjeve in Gubčeve brigade se zahvaljujemo občinskemu odboru ZZB NOV Ribnica za odkritje spominskega obeležja in za razširjanje tradicij.

Mirko Klančar-Sandi

Piše: Alojz Zidar

Spomini na organizacijo TIGR

Sporazum o enotnem delovanju med italijansko komunistično partijo in narodno revolucionarnim gibanjem Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini se glasi:

11. dokument (končno besedilo)
POGODBA O ENOTNEM DELOVANJU KOMUNISTIČNE PARTIJE ITALIJE: – PCI: – in nacionalno revolucionarnem gibanju Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini. Med zvezo komunistov Julijske krajine in komunistično partijo Italije na eni strani ter nacionalnim revolucionarnim gibanjem Slovencev in Hrvatov Julijske krajine na drugi so določili naslednje osnove za skupno delovanje v Julijski krajini za zaščito (obrambo) zatiranih narodnosti, za njihovo osvoboditev iz zatiranja italijanskega imperializma ter za borbo proti fašizmu in vojni.

Zveza komunistov Julijske krajine in PCI se borita in se bosta borili v vsakem trenutku za priznanje in uporabo pravice samoodločitve slovenskih narodov Julijske krajine, vključujoč pravico ločitve od italijanske države. Za eno najvažnejših nalog komunistične partije (PCI) in italijanskega proletariata sprejmejo skupno delovanje s slovenskim ljudstvom Julijske krajine proti vsaki obliki ekonomskega in nacionalnega zatiranja vseh zatiranih narodnosti proti vsaki drugi obliki, s katero bi se povečalo fašistično zatiranje, teži proti vsaki neenakosti delavcev, kmetov in vseh drugih slojev delovne sile, določeni na osnovi kriterija narodnostnih razlik.

Nacionalno revolucionarno gibanje Slovencev in Hrvatov Julijske krajine (M.N.R.S.C. – V.G.) priznava kot lastne naloge z namenom, da pripomore k uspehu borbe proti narodnostnem zatiranju in osvoboditev Julijske krajine iz jarma italijanskega imperializma:

a) skupno delovanje delavskih mas za obrambo in izboljšanje njihovih življenjskih pogojev,

b) skupno delovanje s komunistično partijo kot partijo delavskega razreda in z italijanskim ljudstvom proti fašistično mussolinijevski diktaturi.

Zveza komunistov Julijske krajine, komunistična partija in NRSRGH Julijske krajine, čeprav zadržijo svojo popolno samostojnost in popolno pravico izvajanja njihove specifične dejavnosti stranke, novačenja in kritike različnih političnih gibanj Julijske krajine, se dogovorijo, da bo na uresničena skupna dejavnost.

V sedanjih situaciji bo glavni cilj skupne dejavnosti doseči široke ljudske množice Julijske krajine, jih mobilizirati in pripraviti do borbe, ki so jo same pripravljene sprejeti. Takojšnje uveljavljanje ekonomskih in narodnostnih pravil, čeprav minimalnih, sposobnost gibati najširše množice, združiti jih in jim dati zaupanje v njihovo moč. S tem je pripravljena možnost za naprednejše akcije, ki bodo vedno zadržale značaj akcije množice, izogibaje se akcije majhnih skupin. Takšno takojšnje uveljavljanje pravic se bo nanašalo na:

1. aktualne probleme delavske množice in borbo proti revščini, ki sta jo fašizem in vojna povečala,
2. borbo proti vsem oblikam povečanega političnega zatiranja množic,
3. borbo proti vojni za »Umik italijanskih čet iz vzhodne Afrike,« za Izgon iz oblasti, odgovornih za vojno in glavnega odgovornega Mussolinija,
4. borbo za takojšnje uveljavljanje pravic, neposrednih in delnih, narodnostnega značaja.

OPOMBA: seznam takšnih pravic je priložen pričujoči pogodbi.

Te ponovne pridobitve se lahko smatrajo kot navadilo za delo in so lahko sprejete, spreminjane in zamenjane z drugimi primernejšimi, glede na konkretno situacijo v vsakem določenem trenutku navodila in možnosti borbe množice. V borbi za neposredno uveljavljanje pravic, tudi narodnostnih, se bodo uporabile vse obstoječe zakonite in polzakonite možnosti: zbori in razprave v sindikatih in v organizacijah, fašističnih organizacijah in množičnih organizacijah, imenovanje zaupnikov in krajevnih sindikalnih voditeljev, pritožbe itd., napoved in borba proti vsem zlorabam in kršitvam samih zakonov in fašističnih uredb – pravilnikov itd. Zveza komunistov Julijske krajine in MNRSC prevzamejo iniciativo in bodo skupno delali za ustanovitev obsežne ljudske fronte v Julijski krajini na osnovi skupnega boja za ponovno uveljavitev narodnostnih pravic proti vojni in fašizmu. Zavezujejo se da bodo pritegnili v ljudsko fronto najširše množice, in se trudili, da se jim pridružijo organizacije, skupine ali osebnosti, ki pripadajo drugim političnim tokovom (liberalci, katoliki, itd.) in so pripravljeni za skupno akcijo na ozemlju osvobodilne fronte ter bodo skušali s primernim političnim delom povezati politiko narodnostne ljudske fronte s tokovi opozicije, ki se govorijo v osrčju samih fašističnih organizacij.

Skupna akcija v Julijski krajini bi bila bolj konkretizirana, če bi sledila razvoju situacije. Zato se je zdel koristen stik med dvema organizacijama, ki bi se lahko realiziral s koordinacijskim odborom, s sedežem v... Skupne akcije v notranjosti Julijske krajine se lahko v trenutku določi z navodili, ki se prenesejo članom posamičnih organizacij preko lokalnih zvez med pripadniki PCMNRSC Julijske krajine. Neprijemna in nevarna bi bila vsaka drugačna oblika zveze kot krajevni odbori ali podobno. Skupna akcija v notranjosti se bo morala razvijati predvsem na osnovi direktnega dela ljudi, ki bodo pokazali, da imajo potrebne lastnosti za tako delo. NRGSH Julijske krajine bo proučila, ali je umestno in v kakšni obliki vstopiti v italijansko ljudsko fronto, ki so jo ustanovili na kongresu Italijanov v Bruxellesu lanskega oktobra.

Za komunistično partijo Italije
GRIECO ZENNARO

Za komunistično
Federacijo Julijske krajine
VIZINTIN

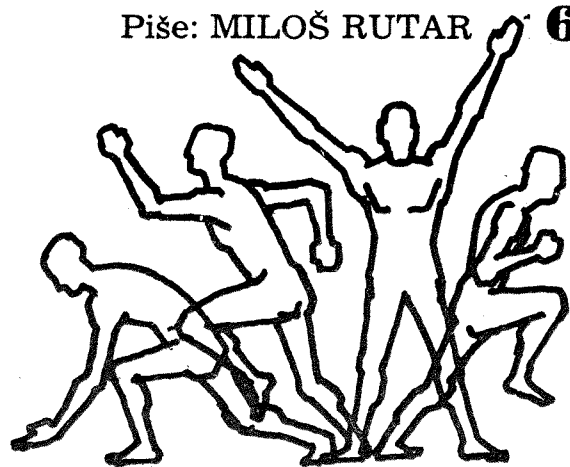
Za N.R.G.S.H.
ZELEN
REJC
GODNIC

15. decembra 1936

(Se nadaljuje)

Piše: MILOŠ RUTAR 6

Borci in rekreacija

Tudi nabiranje gob in vrtničarstvo je rekreacija

drugih rož, sadjarjenjem ter sodelujejo pri opravljanju kmečkih in drugih hišnih opravil.

Pred dnevi je imel na valu 202 intervju Stanko Petelin, znan partizanski voditelj in vojaški strokovnjak, ploden pisec knjig o kronikah partizanskih enot, dolgoletni urednik revije »Narodna obramba«.

Z mirnim in zadržanim glasom je pripovedoval o partizanskem življenju, o vojaških izkušnjah, o napisanih kronikah Vojkove, Prešernove, in Gradnikove brigade.

Ko pa ga je novinarka vprašala, kako preživlja prosti čas, s čim se ukvarja, je za trenutek zastal, potem pa je kar planilo iz njega, ves vzradoščen je hitel pripovedovati o sadjarstvu, o hruškah, jabolkah, o marelicah in breskvah, o svoji veliki ljubezni do sadjarstva, ki mu posveča ves svoj prosti čas. Ob delu na vrtu v miru in na svežem zraku si nabira moči in duševno sprosti.

Nekateri so se po vojni vrnili v vasi in pridno kmetujejo. Vse to je rekreacija, saj je delo na prostem, svežem zraku, daleč od izpušnih plinov naših mest, zdravo in koristno. Toda, vseeno moramo vedeti nekatera osnovna pravila: hoditi moramo živahno, hitreje, boljše je v 4-5 nadstropje gor in dol po stopnicah peš, pri hrani in pijači bodimo zmerni, tudi kajenje se z voljo da zmanjšati na minimum. Za sprehod v naravo si moramo dnevno najti vsaj urico prostega časa še posebno, če po kosilu na kavču, ob prebiranju časopisa malo zadremamo.

Nabiranje gob, borovnic, malin in zelišč združimo s hojo po gozdu, kar je zdravo in izredno mikavno. Kako prijetno je, če zaprežemo »konjička« in se zgodaj zjutraj, z domačimi ali s prijatelji odpeljemo na Pokljuko, Brnik, Pohorje ali na Dolenjsko po gobe ali maline. Seveda, ker pa smo v energetske krizi bi bilo še bolj priporočljivo, če se vsedemo na kolo in prekolesarimo 20 do 30 km. In, če nam je še gobarska sreča mila, če je košarica polna jurčkov in lisičk, in če je še lepo vreme, bo tak jesenski dan nepozaben.

Seveda pa zdravniki svarijo, da moramo biti pri uživanju nabranih gob zelo previdni: »Narava je strupena tembolj, čim manj jo poznamo«, je resničen izrek. Pa še nekaj! V gobarski družini se vedno najde nekdo, ki meče po gozdu ostanke hrane, prazne konzerve, polivinilne vrečice, mnogi pa brcajo klobuke gob, teptajo »strupene« gobe. Nikar tako! Gozd naj ostane čist, za vami bo še veliko število drugih gobarjev, ki si želijo nedotaknjeno naravo kot vi!

Najboljše bo, če se povežemo z izkušenim gobarjem, ki nam bo pokazal marsikatero užitno gobo za katero smo mislili, da je strupena. Toda, tudi stari jurčki so lahko strupeni, zato bodimo previdni!

Mnogim je po nabiranju gob, malin, brusnic ali borovnic trud poplačan, ko sredi zime dobijo pri kosilu na mizo vložene kisle gobe ali palačinke, namazane z, jeseni nabranimi, malinami in borovnicami.

Mnogi imajo veselje z obdelavo in urejevanjem vrta, sajenjem vrtnic in

Prihodnjič: »Dobimo se pri balinanju, tenisu.

Kdo je bil Drago Bajc?

»*Drvo sem, ki zaraslo se je v logu sredi skal in lepih trat. Je bil vihar, ki me sejal je ali tihi, mirni korneči veter?* Čakam, da poseka me drvar, ki živim v življenju samotar.«

Kdo je bil Drago Bajc? Bil je prva žrtev fašizma na Primorskem: mladinec, pesnik in revolucionar. Ljubil je primorsko zemljo, mehkega vipavskega človeka in sočno slovensko besedo. Rad je imel vse, kar je bilo domače, slovensko. Rodil se je v Vipavi 24. oktobra 1904. Že v zgodnji mladosti je okusil, kaj pomeni življenje primorskega mladenci, ki si želi znanje in razgledanost. Iz vipavske osnovne šole ga je pot vodila preko gimnazij v Šentvidu pri Ljubljani in v Kranju do univerze v Padovi. Čim več je videl in vedel, vse bolj se je v njem oglašal slovenski duh in kdo bi se čudil njegovemu upiranju fašizmu, ki je hotel uničiti vse, kar je bilo slovenskega na Primorskem.

Fašistične zveri so zasledovale Bajčeve ilegalne poti. Zato se je, da bi ne bil na očeh goriški policiji, iz Gorice umaknil v Padovo. Ko so njegovi prijatelji zvedeli, da nameravajo ga Bajca konfinirati na jug italijanskega polotoka, so začeli pripravljati pot, da bi zbežal v Jugoslavijo. Iz Padove se je podal z visoko vročino. Kasneje je prišlo na dan, da so ga fašisti zastrupili. Do Tržiča je Bajc potoval z vlakom, od tu do Mirna z osebnim avtomobilom, proti Biljam pa je moral zaradi konspiracije peš. Oktobrska noč, mrzla in deževna, je bolezen še stopnjevala. Prišel je do Humarjevih v Biljah, kjer je imel deklo, in se tam zgrudil. Zdravstveno stanje revolucionarja Bajca je bilo tako kritično, da je še isto noč podlegel.

To se je zgodilo 24. oktobra 1928.

Pogreb Draga Bajca je že dal slutiti čas obračuna! Ne, primorsko ljudstvo ne bo pustilo, da bo tujec krojil njegovo usodo in srečo. Italijanske oblasti so se zavedale, da bo Primorska trda kot kamen, da se Primorci z vso ljubeznijo oklepajo svoje domovine. Smrt prve žrtve je ostro odjeknila v srcih svobodoljubnih Primorcev in v Vipavo so se zlivale reke ljudi iz različnih krajev Primorske.

Fašistične oblasti so se zbale prvih obračunov in so datum pogreba trikrat spremenile. Najprej so dovolile, da je pogreb lahko na nedeljo

popoldne. Pred pogrebom so ajdovski in vipavski pevci peli žalostinke pred Bajčevo rojstno hišo. Skozi množico pogrebcev je pritekel poročnik vipavskih karabinjerjev in aretirал oba karabinjerja, ki sta stražila in nista mogla preprečiti slovenskega petja. Pogreb je bil preložen na ponedeljek. Ljudje so se razkropili z mislijo na maščevanje. Vedeli so, da bodo Draga fašisti pokopali ponoči. V ponedeljek zjutraj so oblasti razglasile, da bo pogreb šele takrat, ko se bodo ljudje razšli. Čeprav so le pol ure pred pogrebom dovolili javno slovo, je revolucionarja Bajca spremljala na njegovi zadnji poti simbolično vsa Primorska.

Grob Draga Bajca so karabinjerji stražili še nekaj dni in noči.

Fašistom to še ni bilo dovolj. Prepovedali so, da bi se vipavski ljudje s cvetjem poklonili revolucionarju in rojaku Bajcu. Ljudje so stali v

Nad njegovim grobom stoji spomenik, delo Toneta Kralja, ki mi-

Predstavljamo:

MLADI VIPAVEC

glasilo Osnovne šole »Drago Bajc«
Vipava

moidočim govori o mladi žrtvi – prvi žrtvi fašizma na Primorskem.

Se nekaj besed o Dragu Bajcu:

Ob študiju se je ukvarjal z novinarstvom. Zaposlil se je v goriškem uredništvu »Edinost« in pri humorističnem listu »Čuk na palci«, ki ga je izdajal France Bevk. Suhoparni novinarški podatki so pod sočnim in zvonkim Dragovim peresom zaživel, vzbujali pozornost med tržaškimi in goriškimi književniki, novinarji. To takrat ni bilo lahko

delo. Slovenska beseda se je morala vse bolj umikati za zastrta okna, kjer je ob petrolejki še lepše in topleje zvenela. Po skrivnih kanalih je našla pot do ljudi in pri vseh takih zaupanih nalogah je bil Drago zanesljiv in vesten delavec.

Drago Bajc je bil tudi pesnik. Bil je Kosovelov sodobnik in pesnik, ki mu je bil motivno blizu. Bolečina Primorcev je ostro zazvenela v njegovih verzih. Bil je prepričan, da mora zasijati dan svobode in sreče tudi za primorsko ljud-

stvo. To je bil njegov cilj in za to je žrtvoval vse svoje sile in tudi svoje kratko, a plodno življenje. Bil je rahločutna pesniška narava, umetnik, poet. Razmišljal je o sebi, o smislu svojega življenja in dela ter se zavedal, da mora s svojimi verzmi kazati pot belemu dnevu – svobodi. Prepričan je bil, da so njegovi verzji dovolj glasni, da vzbujajo narodno zavest v srcih številnih Primorcev, ki bodo korakali za njim:

»*Na gori se bliža dan, od naših želja pozvan. Zarja pregrinja mu po jutranjem snu pot s preprogami živo rdečimi.*«

Drago Bajc je vedno nosil s seboj zvezek, v katerega je zapisoval verze, ki so privreli iz njegove notranjosti. Do svojega dela je bil zelo kritičen in se je le stežka odločil za objavo, čeprav so nekatere pesmi zelo dobre. Ohranilo se je okrog 45 pesmi, ki so motivno zelo različne, vendar iz vseh veje skupna misel: svoboda in sreča za vse. Usoda

Zato so rahločutne lirске verze zamenjali trdi, kot iz kamna izklesani verzji o borbi za svobodo in srečo pesnikovega življenja.

»Drago je še mlad, neprečiščen kot novo vino, ves kipeč, v njem sem gledal bodočega pisatelja,« je o njem rekel pisatelj France Bevk.

Fašistična roka je pretrgala ustvarjalno delo in mlado življenje. Ostala je pesniška zapuščina, ki ni obsežna, a nam je toliko bolj draga, saj je nastala takrat, ko je bila Primorska zasuznjena in teptana, ko je lahko vsaka ptica pela po svoje, le človek ne.

MLADI IZ OSNOVNE ŠOLE
»DRAGO BAJC«
Vipava

Spomin iz leta 1922

Starejši ljudje v Vipavi pripovedujejo, da so prišli leta 1922 fašisti v Vipavo in uničili dvorano pri Hrovatinovih. Tu so vrgli nekaj bomb zaradi slike nad odrom, na kateri je bila slovenska žena ob soncu, ki vzhaja izza Nanosa. To sonce je predstavljalo slovanski rod, ki prebiva na vzhodu. Nato so fašisti oddivjali v Vrhpolje, da bi maščevali ubitega učitelja Sottosantija, ki je mučil slovenske otroke. Tam so požgali osnovno šolo.

DUŠANKA
ČAKARMIŠ,
3.razred

Kaj so počenjali s Slovenci

Moja mama je hodila v Gorici v italijansko šolo. Tam se je učila le tujega jezika. Učil jih je hud učitelj, ki ni znal niti besedice slovensko. Nekega dne se je zgodilo nekaj, za kar so ga vsi zasovražili:

S tem učiteljem ni bilo dobro zobati češenj, bil je hud in še palico je imel. Poklical je nekega dijaka, kateri se ga je še posebno bal. Zavpil je nanj in še pošteno ga je pretepel. Učenec je zajokal in stekel iz razreda. Učitelj pa za njim. V razredu je nastala grobna tišina. Učitelj je krohotaje pripeljal nazaj nesrečnega učenca. Spet je potegnil palico, jo v roki pretehtaval in si nato izmislil novo kazen. Poklical je učenca iz prve klopi. Dal mu je palico in ukazal, naj pretepe dijaka. Vendar tega ni naredil. Nagnal ju je nazaj v klopi, pretepenemu dijaku pa zagrozil, da bo z njim še obračunal. Vendar ni bilo treba. Drugi dan so povedali, da se je zastrupil in tako končal svoje mlado življenje.

MARIJA FABČIČ,
6. razred

stranskih ulicah in z grožnjo in mržnjo v srcu sremljali divjanje tujcev. Vendar je v odprti grob neko deklo le vrglo šopek živordečih nageljnov.

Uredniški odbor:

Mojca Renner
Nives Rokvič
Elvira Semenič
Mitja Lavrenčič
Valentin Korošec

Mentorja:

Irena Sinkovec
Marija Ceket

Likovni mentor:

Branko Jazbar

Primorcev, bolečina, da je ostala Primorska pod Italijo, je bila v njem močnejša od ljubezenskih čustev, ki so mladega poeta spremljala na začetku njegove poti.

Tvoje delo je tvoje ogledalo

France Štritof-Krištof

Nekdo se izraža z z besedami, drugi z barvami, tretji nosi v sebi in ne more izraziti... Gozdovi, predvsem breze, in veliko neba – to je njegov svet. Ure in ure bi lahko strmel na skrbno nanešene barve na platno in vedno bi v njih odkrila nekaj novega. Umetnina. Izpod rok Franceta Štritofa-Krištofa prihaja.

»Nikoli ne bom nehal slikati,« pravi. »V otroštvu nisem čutil nobenega nagnjenja do slikarstva, pa saj v Cegnarjih na Notranjskem, kjer sem se rodil, niti nisem imel možnosti, da bi se srečal z njim. Zrasel sem na posestvu, brez očeta. Umrl mi je, ko sem bil komaj leto dni star. Rad sem brkljal okoli starih motorjev in s 16 leti sem prišel v Ljubljano, da bi se izučil za avtomehanika. Življenje v mestu je naredilo velik preobrat v meni. Na večernem tečaju »Probuda« sem se naučil osnovnih potez risanja. Spoznal sem, da barve pomenijo življenje. Tu sta bila Vavpotič in Klemenčič, Franceta Pavlovca sem občudoval zaradi njegovih tankih črt, opazoval sem globino barv pri Jakopiču, Groharjevo tankočutnost in Jamo z njegovimi sončnimi motivi. Impresionizem se je zasadil vame in ostal sem mu zvest vse do danes.

Prvič sem razstavljal leta 1951 v Ljubljani. Takrat je kritika pozitivno ocenila moje temne tone. Tudi portretiral sem že in se poskušal v tihožitjih, toda – morda me gozdovi prav zato tako privlačijo, ker sem toliko časa preživel v njih. Stojalo, platno, barve, lopatice, paleta. Greš in zaživiš z naravo. V njej najdeš motive. Zlati jesen, ta večna umetnica, mi vedno znova buri domišljijo.

Nenadoma sem moral vse to odložiti. Začela se je vojna. Spominjam se tistega dne v juniju 1942, ko smo se v Kožljeških žagah zbrali vsi za borbe prijavljeni. Nek odrezav partizan, lahko bi bil funkcionar, je pozival, naj nekdo prevzame puško od nekega onemoglega borca. Molk. Bo res treba že v boj? Opazil sem začudene poglede, ko sem se prijavil jaz. Poznali so me

kot bohema s platni pod pazduho, ne pa kot borca.

Tako sem prišel v Vidovsko kolesarsko četo v Krimskem odredu, katerega komandant je bil Luka Vidmar. Evropa je bila zasedena, mi pa smo imeli osvobojeno ozemlje od Cerknice, Blok, Borovnice, Logatca in do Iga, ki smo ga skrbno čuvali vse do italijanske ofenzive julija 1942. Po ofenzivi je nekaj partizanov odšlo proti Kočevju, iz približno 250 borcev Krimskega odreda pa je nastala Šercerjeva brigada. Bil sem v 1. desetini 1. voda 1. čete 1. bataljona. Povsod smo bili prvi; ko je bilo treba gaziti sneg, krčiti grmovje, prvi, ko je bilo treba stopati v negotovost notranjskih vasi.

Prvič smo se srečali z belogardisti na Padežu pri Kožljeških žagah. Takrat še nismo mogli razumeti, da nas lahko tolčejo naši ljudje.

V bitki na Zavrhu pri Sv. Trojici januarja 1943 je zagrmelo od vseh strani. Nenadoma sem se pogreznil v neko čudno temo. Raztrgalo mi je čevlji in prste na desni nogi. Na Milana Gučka sem se zanesel in ta me je spremljal v partizansko sanitetno postajo na Mokrcu. Pravzaprav je bila to lesena baraka. Naslednjega dne je prišel kurir s poveljem, da je treba bolnišnico zapustiti, ker se bliža nevarnost. Noč, ledene steze, mrz in jaz, ki nisem mogel stopiti na nogo. Štirje so me nesli, korak za korakom, čez Sive doline v Iško in nato navkreber do Gornjega Iga, od tam pa so me na smrekovih vejah odvezli do 1. partizanske bolnišnice Kravice v Krimu. Tam sem srečal komisarja Petra Grčarja in še druge ranjence iz Šercerjeve brigade. V začetku aprila sem se vrnil v Šercerjevo brigado v Belo krajino. Sodeloval sem v vseh bojih do Grčaric, kjer smo uničili plavogardiste.

Potem je Italija kapitulirala. S 14. divizijo smo bili v Jelendolu. Takrat bi moral z vodilnim kadrom na Gorenjsko, kjer naj bi iz borcev, ki so se vrnili iz Nemčije, oblikovali partizanske enote. Toda Janez Hribar takratni komisar Štirinajste, nam ni dovolil in namesto tega sem

postal motorist. Motor, ki je prej služil Italijanom, je sedaj prepotoval z mano nič koliko kilometrov od Glavnega štaba do brigad. Po nekem srečanju s Stanetom Rozmanom, ki je že kar precenjeval moje motoristovske sposobnosti, pa so me premestili v sam Glavni štab v Sotesko ob Krki. Pot je bila sicer ista, le nasprotna kot doslej.

Oktober 1943 je prinesel nemško ofenzivo. Moral sem se posloviti od motorja in spet sem postal »navaden vojak«. Po oficirskem tankovskem tečaju v Metliki od januarja do marca 1944 sem postal član oddelka za zveze pri Glavnem štabu, ki je bil takrat v Črmošnjicah.

V maju je bil na Otovcu ponovno ustanovljen tankovski odred. Izbrali so me za komisarja. Junija 1944 smo napadli nemškodomobransko postojanko v Kriški vasi. Nadaljevali smo pot proti Ljubljani z vmesnimi boji pri Radohovi vasi, Stični, Kočevju, Uršnih selih, Občinah, v Suhi krajini, Metliki...

Devetega maja 1945 smo vkorakali v osvobojeno Ljubljano kot najmočnejša partizanska oklopna enota. Junija se je iz nje v Kranju oblikovala 3. tankovska brigada, jaz pa sem postal komandant njenega 2. bataljona.

Moje slikarstvo je med vojno nekako zamrlo in tudi še potem, ko sem se januarja 1946 v Zagrebu demobiliziral, nekaj časa nisem segel po barvah. Počitka ni bilo. Minister Leskovec z ministrstva industrije Slovenije me je poslal v Maribor urejati razmere v nekaterih podjetjih. Pa me je Ljubljana spet pritegnila. Decembra 1946 sem predal ministrstvo. V Avtoservisu Ljubljana sem začel delati kot tehnični vodja, upokojil pa sem se kot direktor.

Sedaj imam časa dovolj, preveč pa spet ne, saj poleg po barvah rad sežem tudi po harmoniki, ki me spominja na mladost na Notranjskem. Večkrat pa z mladimi gradbenimi tehniki v pohodni enoti 1. tankovskega odreda skupaj kujemo načrte za prihodnost.

Živa Drole

Veličastna manifestacija ljubezni

Med delavkami »Partizanske poti« smo srečali študentki iz Pariza. Odkod Parižanki na sprejemu ob vrnitvi predsednika Tita iz Havane?

»Potujeva v Atene, a v Beogradu ostajava dva dni. Čudovito je, da se nama je ponudila priložnost prisostvovati resnično veličastni manifestaciji ljubezni. Veliko sva brali in slišali o Jugoslaviji in Titu. Samo: nekaj je brati, nekaj povsem drugega pa je videti. Kaj takega še nisva doživeli. Bravo za Jugoslavijo, bravo za vašega predsednika!« sta vzkliknili simpatični dekleti iz Francije.

POLITIKA – 11. septembra 1979

Sutjeska – šola brez spričeval

»Da bi nikoli ne bilo vojne,« je sporočilo, zapisano v ogromni knjigi, v katero pišejo tisti, ki nosijo Sutjesko v očeh, srcih, pljučih, krvi in sanjah. Drugi obiskovalec: »To je pretresljivo, te slike opominjajo, da varujemo svobodo, vedno več in močnejše...« Ali: »Tu ni umrl, kdor je umrl.«

OSLOBOĐENJE – 8. septembra 1979

Beg od proizvodnje

Letos se je, vidneje kot sicer, pokazal problem kadrov: nihče noče med rudarje, metalurge, zidarje, mesarje...

Očitno je, da je v nekem zapletenem in važnem delu okoli kadrov in vrednotenja (ne samo materialnega, marveč tudi moralnega in družbenega) prišlo do točke, ki mora postati osnova za razmišljanje. »Magnokrom« ne more brez zidarjev. Delo je. Letos je bilo, na primer v primorju, zidarju za en delovni dan ponujeno, ob zagotovljeni prehrani in prenočitvi, tudi po 1000 dinarjev.

Kadrovsko politiko, velikokrat enostransko razumljeno in površno vodeno, bo treba v mnogih organizacijah v prihodnje zaradi takšnih »udarcev« drugače voditi. Ne samo v kadrovskih službah, ki razpisujejo natečaje, na katere se nihče ne bo javil, popraviti je treba tudi doslej storjene napačne poteze. To zahteva čas in doslednost na mnogih področjih! Če tega ne bomo storili, se bo beg od proizvodnje, kakor ta zapleten problem radi imenujemo, nadaljeval z isto hitrostjo.

POLITIKA – 10. septembra 1979

Razmere se izboljšujejo

V prvem polletju letos je imelo v Sloveniji 180 organizacij združenega dela izgubo. Skupna vsota je 953,7 milijona dinarjev, kar je za 15,3 odstotka več kot v enakem obdobju lani ali le za 4,5 odstotka več kot ob koncu leta 1978. Očitno je torej, da se razmere izboljšujejo, saj je rast dohodka v tem času precej višja (nad 131 odstotki),

ugodnejši pa so tudi drugi kazalci. Vse to pa še zdaleč ne pomeni, da bi bili lahko zadovoljni. Podatek, da je v organizacijah združenega dela, ki so od januarja do julija letos poslovale z izgubo, zaposlenih več kot 28.000 delavcev, to je le nekaj manj kot 5 odstotkov vseh zaposlenih delavcev v gospodarstvu Slovenije, nikakor ne sme ostati v senci. To je veliko, ne glede na to, da so razmere v Sloveniji v primerjavi z Jugoslavijo kar rožnate: medtem ko v naši republiki organizacije združenega dela s področja gospodarstva ustvarijo okoli 19 odstotkov prihodka in dohodka v Jugoslaviji, pomenijo slovenske izgube samo 0,8 odstotka izgub v gospodarstvu države.

KOMUNIST – 14. septembra 1979

Tito odlikoval Dolanc

Predsednik republike in predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije Josip Broz Tito je članu predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Stanetu Dolancu 15. septembra 1979 izročil v vili Dalmacija v Splitu visoko odlikovanje – red junaka socialističnega dela.

Predsednik Tito je tovarišu Stanetu Dolancu dejal:

»V veliko zadovoljstvo mi je, tovariš Dolanc, da ti lahko izročim to visoko odlikovanje reda junaka socialističnega dela v znamenje priznanja za tvoje dolgoletno delo, posvečeno krepitvi naše socialistične države, utrjevanju enotnosti naše partije ter njeni kvalitativni in kvantitativni rasti, za vse, kar si storil za bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Prepričan sem, tovariš Dolanc, da boš v prihodnje prav tako kakor doslej prispeval k nadaljnjemu razvoju naše socialistične skupnosti, k njeni enotnosti in reševanju problemov, ki se nam zastavljajo bodisi na notranjem ali zunanjepolitičnem področju.

Pri nadaljnjem delu ti želim veliko uspehov!»

Stane Dolanc se je predsedniku Titu zahvalil za visoko odlikovanje in med drugim dejal:

»Dragi tovariš Tito, v takih trenutkih je težko najti besede, s katerimi bi človek izrazil vse, kar čuti. Predvsem se vam iskreno zahvaljujem za to odlikovanje. Srečen sem, ker mi je dano sodelovati z vami, in zmeraj sem delal, kolikor sem vedel in znal. Naklonjeno mi je bilo, da živim v vašem, Titovem času. To je čas nenehnega revolucionarnega gibanja ne samo pri nas v Jugoslaviji, temveč tudi v svetu. Človek je kratko in malo ponosen, da živi v državi, kakršna je naša, v družbi, kakršna je naša, ponosen, da lahko stopa po vaši poti, za vami, ki ste nam bili vsem zmeraj zgled, kako je treba delati za delavski razred, za blaginjo delovnih ljudi, za razvoj socialističnega samoupravljanja, zgled za to, kaj se pravi biti revolucionar tudi danes, v obdobju miru.

Dragi tovariš Tito, poleg vas sem imel še enega učitelja. To je bil tovariš Kardelj, ki ga na žalost ni več med nami. Tudi on mi je bil zgled in vzornik.»

Na koncu je Stane Dolanc dejal:

»Zmeraj bom pripravljen delati, kar mi boste rekli vi, kar bo rekla naša partija, v korist vseh naših narodov in narodnosti, vseh naših ljudi.

Najlepša vam hvala.»

DELO – 17. septembra 1979